

Siyah Giyen Adamlar

SEFALET ÇAĞI

Hazır mısınız?

CEM ÖZÜAK | HAMZA YARDIMCIOĞLU | FERİT ATAY

DESTEK yayınları

Cem Özüak & Hamza Yardımcıoğlu & Ferit Atay

SEFALET ÇAĞI

DESTEK
yayınları

DESTEK YAYINLARI: 1910
GÜNCEL: 107

CEM ÖZÜAK, FERİT ATAY, HAMZA YARDIMCIOĞLU / SEFALET ÇAĞI

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Editör: Oya Özaltın
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarımı: Sedat Gösterikli
Sayfa Tasarımı: Tuğçe Ekmekçi

Destek Yayınları: Nisan 2024
Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-6325-64-7

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Yıkılmazlar Basım Yay. Prom. ve
Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad.
No. 62/B Bağcılar / İstanbul
Sertifika No. 45464
Tel. (0) 212 630 64 73

Destek Dukkan

SEFALET ÇAĞI

Hazır mısınız?

CEM ÖZÜAK | HAMZA YARDIMCIOĞLU | FERİT ATAY

DESTEK yayınları

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'NİN EKONOMİYLE İMTİHANI 9
YÜKSEK ENFLASYON GERİ DÖNDÜ 12
ALTIN VE KONUT 20
HALK ENFLASYONUN SORUMLUSU DEĞİL 22
ENFLASYONDA PSİKOLOJİK ETKİLER 24
MERKEZ BANKASI'NIN DÖVİZ SATMASI 27
ASGARİ ÜCRET HAYATIN GERİSİNDE KALIYOR 30
HORMONLU BÜYÜME 33
COCA-COLA ENDEKSİ! 35
NELER OLACAK? 37
SEFALET ÇAĞI 41
IMF'DEN FAYDALANMAK GEREKİR 44
ENFLASYONLA MÜCADELE İLE PARA BASMA
BİR ARADA! 47
VATANDAŞA YANSIYAN ENFLASYON: GIDA 50
AHLAK SIKINTISI DA ORTAYA ÇIKTI 52
DARALMAYLA ENFLASYON MÜCADELESİ 54
STAGFLASYON TEHLİKESİ 56
ZAMAN HIZLANDI 57
KAMUDA İSTİHDAM KONUSU 60
TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK KARNI 66

İŞSİZLİK TEHLİKESİ 69
THE ECONOMIST KAPAĞIYLA DÜNYAYA VERİLEN MESAJ 72
BOR, ALTIN, PETROL VE MUSK 75
KANAL İSTANBUL 80
SİVİL ANAYASA GEREKLİ Mİ? 82
HAVA ÜSTÜNLÜĞÜMÜZ TEHLİKEDE! 84
ALMANYA'DAKİ TÜRKLER NE İŞ YAPIYOR? 86
SIĞINMACI SORUNU 87
DEPREM ÜLKESİ TÜRKİYE 89
DEPREM SİLAHI: HAARP 94
LAZERLE ORMAN YANGINI 98
MAFYA OPERASYONLARI VE GRİ LİSTE 100
FENOMENLER 102
FONLAR 104
DİJİTAL PARAYA GEÇİŞ 107
KÜRESEL EKONOMİDEKİ SİNYALLER 110
VERGİYE YÜKLENMEK ÇÖZÜM OLMUYOR 114
BRICS PARASI 117
BORÇ YÜKÜ ALTINDAKİ ABD 119
BIDEN'IN GARİP "TÜRK" TOPLANTISI 122
5'İNCİ NESİL SAVAŞ 124
GAZZE VE EVANJELİKLER 125
SORUNU YARATAN İNGİLTERE, FOTOĞRAFA GİRMİYOR 129
EKONOMİK KRİZ SEBEP, SAVAŞ SONUÇTUR 131
ALGI SAVAŞI DA VAR 134
İÇERİDEKİ TEHLİKE 138

SAMİMİYET GEREKİYOR 141
SİYAH SANCAK AÇILDI! 143
RUSYA VE KKTC 145
GARİP OLAYLAR VE DİSTOPİK SENARYOLAR 147
ÖNLEM ALAN HAYATTA KALIYOR 150
İNSANLARI HAZIRLAMA ÇALIŞMALARI 154
HAZIRLIKLI OLUN AMA PANİK OLMAYIN! 156
SONSÖZ 158
TEŞEKKÜR 159

TÜRKİYE'NİN EKONOMİYLE İMTİHANI

2002-2007 arasını nispeten rahat ve istikrarlı bir ekonomik görüntüde geçiren Türkiye, sonraki yıllarda sorunlar yaşamaya başladı ve ekonomi açısından en sıkıntılı yıllardan biri, 2023 yılı oldu.

2021 yılında Türkiye Cumhuriyeti Para Politikası Kurulu (PPK), mart ayında toplanmış, dönemin Merkez Bankası Başkanı Naci Ağbal döneminde 200 baz puanlık bir faiz artışı yapmıştı. Ağbal daha sonra görevden alındı ve uzun süre devam edecek olan bir faiz indirimi süreci başladı. 23 Eylül 2021 tarihinde politika faizini 100 baz puan düşürerek, yüzde 19'dan 18'e indirdi.

Naci Ağbal'ın yerine gelen Merkez Bankası Başkanı Şahap Kavcıoğlu döneminde ilk kez faiz indirimine gidildi. Sonrasında dolar kurulu 8,80'i aştı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan çeşitli platformlarda "faizin artık artmayacağını" söyledi. Verdiği mesajlarda yeni bir ekonomik modele geçildiğini anlattı. Bu yeni ekonomik modele, biraz da muhafazakâr bir vurguyla, kamuoyu tarafından "Nas Ekonomisi" adı verildi.

2023 yılı Aralık ayına gelindiğinde ise döviz 29 lirayı aşmıştı. Yıllık enflasyon devletin resmi kurumlarına göre bile yüzde 60 düzeyindeydi.

Gelinen noktada Türkiye'nin ekonomik bir cendereye sıkışması söz konusu ve 14-28 Mayıs 2023 tarihlerinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından, ekonomi yönetiminin başına Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Merkez

Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan ve Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek getirildi.

Ekonomi programı devam ederken piyasalar Gaye Erkan'ın ani istifasıyla sarsıldı. Gaye Erkan'ın yerine başkanlık koltuğuna Fatih Karahan oturdu.

Türkiye yüksek bir dış borç sorunu yaşıyor ve yatırımcı çekmekte zorlanıyor.

2024 yılı Mart ayında yerel seçimlerin yapılacak olması, ekonomide siyasi iktidarı hem acil önlem alma hem de "almama" konusunda ciddi ikilemde bıraktı.

Türkiye ekonomisinde uzun zamandır konuşulan bir parasal sıkılaşma konusu var. Ya seçimden sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük durgunluğu (resesyon) ile karşı karşıya kalınacak ya da daha kötü senaryolar yaşanacak.

Mehmet Şimşek ve Gaye Erkan, 2023 yılı içinde yaptıkları birçok açıklamada "reel ekonomiye dönüş" olacağı mesajlarını verdi. Hemen arkasından da faizler artmaya başladı. Ancak Mehmet Şimşek, "Vergiyi tabana yayacağız..."[1] açıklamasını da yaptı. Bu açıklama zaten verginin ağırlıklı olarak yükünü çeken orta ve alt gelir gruplarında endişeye neden oldu. Şimşek, kastının "tabandan daha çok vergi almak olmadığını" ve "kayıt dışı olanların kayıt içine alınacağını"[2] söylese de Türk ekonomisinin ihtiyaç duyduğu parayı nereden bulacağı belli değil.

Türkiye'de verginin yükünü taşıyan kesimler, orta ve alt gelir grubunda bulunan vatandaşlar. Elbette holdingler de vergi veriyor ancak yatırım yaptıkça vergiden düşme imkânı buluyorlar. Aslında kâr ettikleri halde birkaç yılı vergi ödemeden geçirebiliyorlar. Oysa bir vatandaş daha tekel bayiine gidip bir

1 https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/amacimiz-vergiyi-tabana-yaymak/79156
2 https://www.ntv.com.tr/ntvpara/hazine-ve-maliye-bakani-mehmet-simsek-yanlis-anlasildik-vergi-odemeyenlerin-uzerine-gidecegiz,gKFVqKhTtUCn1ZAuq3lFqQ

paket sigara alırken bile yüzde 75'lik bir vergiyi en baştan ödüyor. Normal bir durumda vergi "kazançtan" alınır. Türkiye'de vergi kazançtan değil "harcamalardan" alınıyor. Kazananlar vergi ödemiyor, onu yeni yatırımlara dönüştürüyor. Kapitalizmin mantığı temelde budur. İş insanı yeni fabrika açacak, yeni çalışanlar alacak ve böylece işsizlik oranı azalacak... Ancak kantarın topu o kadar kaydı ki büyük bir halk kesiminin tüm hayatı vergi ödemekle geçiyor. Markete gidiyor, Katma Değer Vergisi (KDV) ödüyor. Araba alıyor, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ödüyor. Doğrudan ve dolaylı olarak sürekli alınan vergiler var. 2023 yılında, Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV) de herkesten "bir defaya mahsus olmak üzere 2 kez" alındı. Yani arabası olan, aynı araba için iki kere devlete vergi ödedi. Türkiye ekonomisi için önümüzdeki yıllar, vatandaşın vergiden mustarip olacağı bir dönem olacak görünüyor. Merkez Bankası döviz rezervlerinde bir artış olması, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's'un (S&P), Türkiye'nin kredi notunu "B" olarak teyit ederken kredi notu görünümünü "durağan"dan "pozitif"e çevirmesi gibi olumlu ama yavaş gelişmeler de oldu. Tüm Türk vatandaşları bedelini öderse, yıllara yayılan bir düzelme, yavaş yavaş da olsa görülecek. Elbette "Nas Ekonomisi" örneğinde olduğu gibi "bir gecede yeni bir ekonomik düzen değişikliğine" karar verilmezse...

YÜKSEK ENFLASYON GERİ DÖNDÜ

Türkiye, 2001 yılındaki büyük ekonomik krizin ardından Dünya Bankası'ndaki Başkan Yardımcılığı görevinden istifa ederek gelen ve ekonomi yönetiminin başına geçen Kemal Derviş'le Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund – IMF) ile masaya oturarak, önemli ekonomik önlemler almıştı. Bunun ardından 2001 yılı sonunda yüzde 68,5 olan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), 2002 yılında 29,7'ye, 2003 yılında ise yüzde 18,4'e düştü.

2010 yılında 6,4'e kadar gerileyen tüketici enflasyonu, 2018 yılında yeniden 20,3'ü görse de 2020 yılında dahi yüzde 14,6 düzeyinde kalabilmişti.

Ancak 2021 yılı enflasyonu yüzde 36,08, 2022 enflasyonu ise yüzde 64,27 oldu.

Bu kitabın yazıldığı günlerde Türkiye'nin kasım ayı itibariyle yıllık enflasyonu yüzde 61,9 olarak gerçekleşti.

Elbette İstanbul Ticaret Odası (İTO) gibi enflasyonu yüzde 74 veya Enflasyon Araştırma Grubu (ENAG) gibi yüzde 129 olarak açıklayanlar da var.

Türkiye yeniden yüksek enflasyonlu bir dönem yaşadı ve devletin en yetkili ağızları, bu durumun "iki yıl daha devam edeceğini" duyurdu. Bunun en fazla etkisi asgari ücretli çalışan kesime ve emeklilere oldu. Asgari ücrete ve emeklilere yüksek zam oranları telaffuz edilmesine rağmen, alım gücü düştü ve fakirleşme arttı. Üstelik, "2024'ten itibaren maaşlara yılda iki kez değil, bir kez düzenleme yapılacağı" da açıklandı.

Türkiye ekonomisi yüksek enflasyonlu bir döneme girdi ve ekonomi yönetimi, bunun çözümünü iç pazarı daraltmakta

buldu. Mehmet Şimşek, 2023'ün Kasım ayında yaptığı açıklamada "İş âlemine sesleniyorum. İç talep yavaşlayacak, dışarıda pazar arayın..."[3] dedi.

Bu sözlerin anlamı açıktır: Enflasyonu kontrol altına almak isteyen iktidar, harcamaları kısacak ve bu da iç piyasada daralmaya neden olacak. Yani vatandaş daha az harcayacak, bu da enflasyonda düşmeyi getirecek. Bu nedenle ekonomi yönetimi, iş insanlarının dışarıda yeni pazarlar aramasını istiyor. Cumhurbaşkanına bazı vergileri yüzde 40'a kadar artırma yetkisi verilmesini ilişkin "Torba Yasa Tasarısı" da aynı günlerde TBMM'ye geldi.

Uygulanan ekonomik sistem, yüksek enflasyon ve kur farkı gibi nedenler, 2024 yılı için emekliler ve kamu çalışanlarına ne zam verilirse verilsin, asgari ücrette nasıl bir düzenleme yapılırsa yapılsın, yıl bitmeden alım gücünün 2023'ün altında kalacağını garantilemiş oldu.

2021-2023 döneminde kur üzerinde baskı uygulanması ve aslında olması gereken gerçek değerden çok daha aşağıda tutulmasına ek olarak bir de vergi oranları ve bunların cumhurbaşkanı tarafından artırılabilecek olması, yabancı yatırımcının Türkiye'den uzak durmasına da neden oldu ve olacak. Yatırımcı, Türkiye'de lira olarak kazançlı görünüyor olsa da döviz gerçek değerinde olmadığı için, aslında ya hiç kâr etmiyor ya da zarar ediyor. Böyle olunca da parayı alıp Türkiye'ye getirmek istemiyor. Bu durum kapitalizmin ve serbest piyasa ekonomisinin mantığına da terstir. Kimse, kazanmayacağı bir yere parasını alıp gelmez. Aslında bunu Türkiye'deki ekonomi yönetimi de biliyordu. Buna rağmen 2021-2023 arasında bu yol tercih edildi. Belki de bu dönemde "yabancı sermayenin zaten gelmeyeceği" düşünüldüğü için böyle bir yola girildi.

3 https://www.gercekgundem.com/ekonomi/mehmet-simsekten-ekonomik-kriz-itirafi-ic-talep-yavaslayacak-dis-pazar-arayisina-girsinler-443055

Eğer Türkiye'ye yabancı sermaye yani döviz gelmemeye devam ederse, 1970'lerde yaşanan görüntü tekrar ortaya çıkabilir. Türkiye 1970'lerde döviz yokluğu nedeniyle büyük bir kriz yaşamış, devalüasyon olmuştu. Türk vatandaşlarının döviz bulundurması, sahip olması yasaklanmış, devlet, bulabildiği her senti toparlamak için uğramıştı. Türkiye'de döviz yokluğu devam ederse yine devalüasyon olabilir hatta moratoryum[4] ilan edilebilir.

1970'lerde Türkiye'de bugünkü anlamda bir serbest piyasa ekonomisi yoktu. Karma ekonomi ile devam edilen, Türkiye'de enerjiden gıda malzemelerine, çaydan sigaraya kadar devletin "üretimin içinde olduğu" bir piyasa söz konusuydu. Cebinde dolarla, markla[5] yakalanan hapse girebiliyordu. 1983 yılında seçimlerin yapılması ve Turgut Özal'ın başbakan olmasının ardından hızlı bir şekilde serbest piyasa ekonomisine geçildi. Bugün de tekrar 1970'lere doğru gidiliyormuş gibi bir görüntü var.

Türkiye ekonomisi 2024 yılından itibaren radikal bazı hamleler görecektir. Mart ayında yerel seçimlerin yapılacak olması, en azından nisan ayına kadar bazı adımların atılmasını erteleyecek olsa da cumhurbaşkanına bazı vergileri artırma yetkisi verilmesi, özellikle halkın yeni vergi ya da oranlarıyla tanışmasına neden olabilir. 2023 yılında Türk vatandaşları, sahip oldukları her bir motorlu taşıt için, iki kez vergi ödemek zorunda kaldı. Bu yöntemin sonraki yıllarda yaşanmayacağının bir garantisi yoktur. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in "Amacımız vergiyi tabana yaymak..."[6] açıklaması, vergi konusunda yeni bazı adımlar atılacağını ortaya koydu.

4 Çeşitli sebeplerle borcun ödenemeyecek olduğunun ilan edilmesi ve alacaklıya bir ödeme planı önerilmesi.

5 Mark: Almanya'nın avrodan önce kullandığı para birimi.

6 https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/amacimiz-vergiyi-tabana-yaymak/79156

Dövizi baskı altında tutabilmek için Türkiye 2021 yılında "Kur Korumalı Mevduat (KKM)" sistemi getirmişti. 2021 yılı sonunda başlayan bu sistemde, kur artışı durumunda kullanıcılara ödenecek olan fark, devlet bütçesinden karşılanıyordu. 2023 yılında ise bundan vazgeçildi. Zarar etmemek için mevduat sahiplerinin bu sistemden çıkması önerildi. Merkez Bankası Başkanı Gaye Erkan da Türk lirasına geçişi önerdi. Ancak 2023 yılı, lirada kalanların da zarar ettiğini gösterdi. Dolar, olması gereken değerin altında seyredince, devalüasyon kaçınılmazdı. Doların olması gereken kurdan satış yapan satıcılar, bir de dolar yükselince yeniden zam yaptılar ve bu da fiyatları yükseltti ve enflasyonu artırdı.

Buna rağmen enflasyon, 2024'ün Mayıs ayından itibaren bir miktar düşecektir. Uluslararası bazı finans kuruluşları, doların lira olarak gerçek karşılığının, 2023 sonu için yaklaşık 45 TL olması gerektiğini söylüyor.

2024 boyunca piyasada bir daralma olacağı, ekonomi yönetiminin açıklamaları ve atılan adımlarla görüldü. 2023, Türk vatandaşlarının daha çok kazandığı ama reelde daha az kazandığı bir yıl olmuştu. Para o kadar değer kaybetti ki bir ev almak için çuvalla para götürmek gerekiyor. Eski bir ev bile 2 milyon lira gibi fiyatlara yükseldi.

2024'ten itibaren ise bu defa "çalışmak" da zor olacak çünkü iş bulmak zorlaşacak. Bunun temel sebebi, ekonomi yönetiminin içeride vaat ettiği daralma... İçerideki daralma işsizlik getirecek. Daha zor bir durumun içine girilecek. Daralma olunca kapanan ya da küçülmeye giden işyerleri olması kaçınılmazdır, eğer dış pazarlar bulunamazsa... Bunun yansıması ise işsizlik olarak ortaya çıkacak. 2023'te, daha önce uygulanan ekonomi politikaları nedeniyle çok çalışıp az kazanan Türk vatandaşları, 2024'te çalışabilmekte de zorlanacak.

Türkiye'de ekonomi yönetiminde cumhurbaşkanı faktörü de unutulmamalıdır. Recep Tayyip Erdoğan, cumhurbaşkanlığı

görevini yürütüyor ancak aynı zamanda güçlü bir siyasi figür ve kimi zaman beklenmedik, radikal adımlar atabilen bir politikacı. Ekonomi yönetiminin adımlarını beğenmeyip bir anda değişikliğe de gidebilir. Bu ihtimalin var olması ekonomide bilinmezliği ve yabancı yatırımcının çekingenliğini de artırıyor.

2002'de iktidara gelen ve 2023 itibariyle halen iktidarda olan AK Parti hükümetlerinde öncelik her zaman "büyüme" oldu. Ekonomi de bu dönemde hep büyüdü ancak üretime dayalı bir büyüme tercih edilmedi. Büyümeyi doğru anlamak gerekir. İnsan bedeni için düşünecek olursanız, 10 kilo alıyorsanız, bunu yağ mı kas mı olarak yaptığınızı doğru görmeniz gerekir. Yağ olarak büyüyorsanız bunun uzun vadede zararı olacaktır. Büyüme, üretimle olursa, istihdam sağlar. Finansal olarak da büyümek mümkündür.

Türkiye'nin yaşadığı büyüme, "yürüme bandı sendromu" olarak da nitelenebilir. Ekonomide bir büyüme var. Sürekli havaalanı, köprü vs. açılıyor. Şirketlerde de benzer durum olur. Sürekli barajlar, yollar yapılır ama ay sonunda kasaya giren parada artış olmaz. Türkiye'de barajlar, yollar yapılıyor ama vatandaşın alım gücünde bir yükselme olmuyor. Türkiye bir dönem dünyanın en büyük 16'ncı ekonomisi olmaya kadar çıkmışken, neredeyse ilk 20'nin dışında kalacak noktaya geldi çünkü kaynaklar etkin kullanılmadı. Optimum verim sağlanamadı. Finansal anlamda da bu başarılamadı ve eksi rezerve düşüldü.

2023 ortalarından itibaren bunu toparlamaya çalışan bir ülke olduk. Türkiye'de vergi listelerine giren ilk sıralardaki şirketlere bakarsanız bankaları görürsünüz. Bankalar bir mal üretmiyor ancak en çok vergiyi onlar vermişse, en çok onlar kazanmış demektir. Demek ki büyüme böyle, yani mal üretmeden büyüme olmuş!

Türkiye'nin 2023 sonu itibariyle 1 yıl içinde ödemesi gereken 180 milyar dolardan fazla bir borcu olduğu ortaya çıktı.

BOTAŞ üzerinden Rusya'ya olan doğalgaz borcu, 2024 yılına ertelendi.[7] Burada Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasındaki olumlu ilişki devreye girdi ancak bütün borçları böyle öteleyebilmek mümkün değil. Bu nedenle moratoryum tehlikesi vardır.

Bu süreçte akaryakıt üzerine yeni vergilerin gelmesi ve artışlar beklenebilir. Benzin ve motorinde yükselebilecek fiyatlar, vatandaşların hayatını daha da zorlaştırabilir. Dünyada, otomobilde en çok vergi alan ülke Türkiye. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) verilerine göre vergisiz satış fiyatı 33 bin dolar olan bir araç, Türkiye'de 73 bin dolardan satılıyor. 2023 rakamları ile TL olarak ifade etmek gerekirse, yaklaşık 900 bin lira olması gereken bir araç, 2 milyon liranın üzerinde bir bedelle satın alınabiliyor. Türk vatandaşları bir araba kendine alınca iki tane de devlete almış oluyor. Ayrıca bir de MTV var. Her yıl yeniden artarak devam eden bir MTV ödemesi söz konusu.

Türk vatandaşlarının itirazı da bu noktada. Kayıt dışı ve başka sebeplerle vergi vermeyenler varken, vatandaşın kendine bir araba alırken iki tane de devlete alması toplumda "adaletsizlik" olarak algılanıyor. Ancak geçmişte ekonomik krizler ve zor dönemlere alışkın olan Türk toplumu, "itiraz etme" ve "sesini çıkarma" konusunda daha sabırlı bir görüntü veriyor.

Günün birinde bir ülkenin kralı, halkının sabrını ölçmek ister ve bir deney yapar. Vezirini çağırır ve "Şu köprünün başına bir görevli dikin, gelip geçenden para alsın..." der.

Kralın istediği yapılır ve geçenlerden para alınır. Bir süre sonra halkın ses çıkarmadığını gören kral, köprünün çıkışına da bir görevli koydurur. Yine itirazlar olmaz. Ortasına da bir

7 https://www.diken.com.tr/rusya-turkiyenin-dogalgaz-borcunu-erteledi

görevli koydurur ve "gelip geçeni öpmesini" emreder. Yine itirazlar olmaz. Sonunda kral, bu sessizliğin sebebini merak eder ve tebaasını toplayıp, uygulamadan bir şikâyetleri olup olmadığını sorar. Nihayet biri cesaret edip konuşur ve şöyle der:

"Köprü ortasındakiler biraz işlerini hızlı yapsın. Beklerken gecikiyoruz."

Şu dönem Türk halkı biraz bu durumdaymış gibi görüntü veriyor. Yaşaması gereken süreci biliyor ve bir an önce bitsin, ekonomide düze çıkılsın istiyor. Ekonomide bir düzelme için herkes sabır gösteriyor.

Türkiye'nin ödenmesi gereken borçları var. Alacaklılar kapıya dayanmış durumda. Haciz gelsin istemiyorsak, ülke olarak mecburen çalışmak zorundayız.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz ve Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, son dönemdeki ekonomi politikalarının yanlış olduğunu söylüyor. Bu ortamda herkesin kendini kurtarmaya çalışması yani yaptığı işi iyi yapması, geliştirmesi gerekiyor. Hataları, ekonomiyi daha önce idare edenler yapmış da olsa, faturası herkes tarafından ödenecek.

Sonuçta Türkiye, "faiz artırmayacağız" inadından dönmüş görünüyor. Ancak faiz artırılırken, bir yandan para basılması sonucu gerçek bir artış da olmadı sayılır. Doların olması gereken fiyat, 2023 Aralık ayı için 45 lira. Bütün bunlar bir araya konulunca ülkeye döviz girmesi de zorlaşıyor. Yabancı sermaye ancak döviz gerçek rakamını bulduğunda ve bu rakamda kalacağını gösterdiğinde yani devalüasyondan sonra gelir.

Bu sürecin Türkiye içinde bir işsizlikle birlikte sosyal patlamayı tetiklemesi de ihtimal dahilindedir. Geçmişte, özellikle 2001 yılı ekonomik krizinde toplumsal bir kaos ortaya çıkmıştı. 2024 yılı Mayıs ayı itibariyle yeniden sıkılaşmanın yoğunlaşması ve kimi işyerlerinin kapanmasıyla birlikte, işsizliğin artması, bunun da toplumsal bir kaos ortamını tetiklemesi mümkündür.

Aç insanı evde tutamazsınız. Bunu yöneticiler de biliyor. Bu nedenle herkes dövizin baskılandığını bilse de 2021-2023 döneminde bir başka baskılanan, "ekmek fiyatları" oldu. Ekmeğin 2023 sonu itibariyle en az 15 lira olması gerekiyor ancak kimi yerlerde bu tarihte 10 lira ve altında tutuldu. Bunun sebebi halkın ekmek fiyatlarını yüksek hissetmesinin istenmemesiydi.

ALTIN VE KONUT

Altın, ons fiyatını 2023 yılı Aralık ayı başlarında 2200 dolarlara kadar yokladı. 2070-2080 arasına da iğne attı. Artık bu seviyeler destek haline geldi.

Ancak bu dönemde vatandaşların önemli yatırım araçlarından biri, arsa satım alışverişi, elle tutulur varlıklara yönelim oldu. Elbette bunlar bir yatırım tavsiyesi değildir. Ancak adaptasyon önemlidir. Bu nedenle bu ekonomik tablo içinde insanların arsa, ev, altın, döviz, hisse, tahvil hatta kripto paraların bile sistemini öğrenmesi, kendi yatırımını koruması açısından çok faydalı olacaktır. Hangisinin tercih edileceği, hangisine ne kadar yatırım yapılacağı kişinin kendi iradesinde olsa da hepsi hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir.

Türkiye'de kentsel dönüşümle ilgili önemli bir değişiklik yapıldı. Artık konut sahibinin arzusu olmasa da konutunun elinden alınıp yıkılması ve yenilenmesi yolu açıldı. Bunun peşinden yıkım kararları gelmeye başladı. 90 gün boşaltmak için süre veriliyor. Sonrasında ödeme bitinceye kadar vatandaşa tapu tamamen verilmiyor. Eskiden konut sahibinin, dönüşüm için müteahhitle pazarlık avantajı daha güçlüydü. Şimdi eli biraz daha zayıflamış oldu. Bu durum doğal olarak konuta olan ihtiyacı artıracaktır. Ancak bu artış, konut fiyatlarında bir yükselmeye yol açmayacak çünkü ekonomi yönetiminin hedefi iç piyasayı daraltmak. Böyle olunca, konut alımı için kredi bulmak artık daha zor ve sonucunda konut satışı daha az oluyor. Böyle dönemlerde eğer konut alınacaksa, daha sıkı bir pazarlık yaparak daha geniş bir araştırmayla seçim yapmak mantıklı olacaktır.

Hatta ekonomi bu seyirde giderse, belki karavan ve çadır gibi ihtiyaçlar da gündeme gelebilir.

Altın her ne kadar güzel kâr ettirmiş gibi görünse de 2020 yılında, pandemi dönemindeki değerinde görünüyor. Bu nedenle ister altın, ister konut, isterse başka bir yatırım olsun, hangi periyotta alındığı, yatırımın ne zaman yapıldığı çok önemlidir. Sonuçta doğru zamanda alınan ya da doğru zamanda satılan bir yatırımın getireceği kâr yüksek olur.

Altın, bu saatten sonra geldiği fiyatlardan geriye gitmeyecek gibi görünüyor. Hatta 2024 yılı içerisinde siyasi istikrarsızlık ve ABD'nin faiz değişikliği sebebiyle çok daha yüksek yerleri görebilir. Öreniğin; Ortadoğu'da İsrail'in Hamas saldırıları sonrasında Gazze'ye başlattığı operasyonlar sonrasında da yükselişini sürdürmüştü. Bununla birlikte en değerli varlık zamandır. Altın zamansal olarak yatırımcısını çok bekletti. O yüzden önümüzdeki dönemde yükselme periyoduna girme zamanı artık geldi. 2021-2022'de arsa yatırımı yapanlar daha karlı çıktılar. Ancak arsa yatırımı yapılacaksa, bunun kuyumcudan altın almak gibi olmadığı, her yerde ve her satıcıda fiyatların birbirine yakın olmadığının unutulmaması gerekir. Bu nedenle fiyatların iyi araştırılması lazım. Eğer cebinizde paranız varsa, iyi bir emlakçı ile çalışıyorsanız, o sizin için en iyi yeri bulabiliyor ve ilan sayfalarındaki fiyatlardan yüzde 30'a kadar ucuza alabilmek mümkün olabiliyor.

Aynı durum konut fiyatları için de geçerli ancak aradaki farklar bu kadar yüksek değil. Yine de ev alırken iyi bir emlakçı ve iyi bir araştırma ile yüzde 10'a kadar fiyat avantajı bulabilmek mümkündür.

Türkiye'nin bir gerçeği olan deprem sonralarında insanların arsa ve yatay mimariye daha çok yöneldikleri bir gerçektir. Çok katlıya böyle dönemlerde rağbet azalıyor. Bütün bu risklerin hesaplanması gerekir. Eğer bir yatırımdan yüksek gelir bekleniyorsa, konjonktür malın fiyatı kadar önemlidir.

HALK ENFLASYONUN SORUMLUSU DEĞİL

Zam dönemlerinde çalışan ücretlerine yapılan düzenlemeler, genellikle enflasyon üzerinde tutulmaya çalışılıyor ama yüksek enflasyonun önüne geçilemediği için yine de alım gücü düşüyor. Halk, enflasyonun sebebi değil ama faturayı o ödüyor. Bu nedenle ekonomi yönetimlerinin, asgari ücret ya da kamu çalışanı, emekli zamlarını belirlerken aslında bir lütufta bulunmadığını, tam tersine onları mağdur duruma düşürdüklerini ve bu zararın bir kısmını ortadan kaldırdıklarını bilmeleri gerekir.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, "Bundan sonra maaş ayarlamaları hedef enflasyona göre yapılacak..."[8] açıklamasını yaptı. Yani gerçekleşen enflasyon değil, beklenen enflasyona göre bir ayarlama yapılacak. Oysa enflasyon, beklentilerin üzerinde gerçekleşiyor. Toplumun dikkati bu aradaki fark konusunda yeterli olmasa da gerçek enflasyona göre ayarlanmayan ücretler, halkın alım gücünü düşürecektir. Daha önce, beklenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon birbirini tutmayınca iktidar aradaki farkı verme yoluna gitti ve orta yol bulunmuştu. Beklentiler, bundan sonraki dönemde de böyle düzenlemelerin yapılması yönünde.

Böyle ortamlarda kimi insanlar, bankalarda bulunan "özel fonlara" yönelmeyi tercih ediyor. Ancak bu fonlar konusunda da dikkatli olmak gerekiyor. Daha önce ortaya çıkan "sosyal medya fenomenleri üzerinden kara para aklanması" ya da kamuoyunda "Fatih Terim Fonu" olarak bilinen, yüksek faiz beklentili ama resmi olmayan fonlara girilmemesi gerekir.

---

8 https://www.gazeteduvar.com.tr/mehmet-simsek-acikladi-maas-zamlarina-enflasyon-ayari-haber-1636572

Elbette bankaların özel fonları var. Ancak bu işlemlerin resmi yoldan, resmi kayıtlarla yapılması gerekir. Unutmamak gerekir ki "kara para aklamak" konusunda sürekli yeni bazı iddialar ortaya çıkıyor. Futbol tribünlerinin dolu gösterilmesinden, internet fenomenleri üzerinden pazarlama yapmaya kadar birçok yöntem geçmişte de denendi. Bunlardan bazıları ortaya çıktı ve yargılamalar yapıldı, bazılarından ise kamuoyu hiç haberdar olmadı. Kimi zaman büyük vurgunlar olsa bile, asıl sorumluların kanundan kaçabildiğini de unutmayın. Örneğin 2008 yılında ABD tarihinin en büyük konut krizi yaşandı, binlerce kişi evini kaybetti, tüm sistem tepetakla oldu ve tüm dünya ekonomileri de domino etkisiyle zarar gördü. Ancak sonuçta, sadece "bir" kişi günah keçisi seçilerek yargılandı ve hapse atıldı. Onun dışındaki tüm sorumlular, deyim yerindeyse "yırtmayı" becerdi.

Son yıllarda hayatımıza "net hata noksanı" kavramı da girdi. Bu, devletin kasasına giren kayıt dışı parayı ifade ediyor. "Turist parası" da diyebilirsiniz. Turist geldi, mısır aldı, yedi ve harcayıp gitti... Aslında kayıt dışı değil ama nereden geldiği bilinmiyor. Son yıllarda bu "kayıt dışı olan ve aynı anda olmayan" parada artış var. Hiçbir hesap kalemine konulamıyor, ortada kalıyor. "O halde net hata noksan durumunda olsun..." diyerek o kalemde tutuluyor.

Türkiye 2023'ün Kasım ayında 900 milyon dolar dış borç ödedi. Aralık ayında ise ödeme 4 milyar dolar oldu. Ancak toplam borcu 200 milyar dolara yakın ve daha fazla dövizin ülkeye girmesi gerekiyor.

ENFLASYONDA PSİKOLOJİK ETKİLER

Enflasyon yüksek olunca insanlar elindekini korumak ister. Bu doğal ve beklenen tepkidir. Türkiye'de insanlar döviz yerine altın ya da mevduat hesaplarına yönlendirildi. KKM hesaplarında sona gelinirken, yapılan faiz artırımı ile mevduatın bankalarda değerlendirilmesi özendirildi. Ancak yüksek enflasyon ortamında bankaların vereceği vadeli mevduat faizlerinin yeterli olup olmayacağı konusunda vatandaşın aklında soru işaretleri oluştu. Kimse, enflasyonun altında bir faize parasını koymaz. Bankalar ise gerçek değerinde olmayan kur etkisiyle enflasyonun üzerinde faiz vermekte zorlanıyor çünkü çoğu yerli değil, yabancı banka. Bilançolarını lira olarak değil, dolar üzerinden hesaplıyorlar.

Unutulmaması gerekir ki enflasyon sadece rasyonel verilere dayanmıyor. İnsan psikolojisiyle de yakından ilgili. Örneğin aynı özeliklere sahip iki otomobil düşünün. Birinin rengi güzel diğerinin değilse, rengi güzel olana aynı özellikler için 500 bin lira daha fazla verilebiliyor. Temelde ikisinin de özellikleri aynı. Ancak rengi güzel olan tercih ediliyor. Bu nedenle insan davranışlarının rasyonel (akılcı) olması beklense de her zaman öyle değildir. Enflasyon yüzde 50'nin üzerindeyken bile bankaların yüzde 25 faiz vermesi durumunda, milyonlarca insanın parasını vadeli hesapta değerlendirebileceği unutulmamalıdır. Bunda "güven" unsurunun da önemli etkisi var çünkü böyle bir yatırımın bir sebebi farklı yatırım araçları konusunda yeterli bilgi sahibi olmamak ise bir sebebi de bankalara duyulan güvendir.

Bir örnekle açıklamak gerekirse, bir kişinin 1 milyon lirası varsa ve banka yüzde 60 faiz veriyorsa, parası bir yılda 1 mil-

yon 600 bin lira olacaksa, vadeliyi tercih ediyor. Her ay alacağı faizin büyüsüne kapılıyor. Oysa belki 1 milyon lira ile ev ya da arsa alsa, dövize yatırsa, konjonktüre göre, onu 2 milyon liraya çıkarması mümkün olabilecek. Ancak geleneksel bir güven duygusu içinde, daha düşük bir kârı tercih edebiliyor.

Türkiye'de 2023 sonu itibariyle politika faizinin yüzde 40'ın üzerine çıktığı görüldü. Politika faizi, bankaların borçlanma maliyetlerini aldığı için hem kredi faizleri yüzde 50'nin üzerine çıkacak hem de mevduat faizleri yüzde 50'nin üzerinde olacaktır. Böyle bir ortamda firmaların da kendilerini nasıl finanse edeceklerini düşünmeleri gerekir çünkü krediler ödeniyor, bütün piyasa borç üzerine dönüyor. Faizler yükseldikçe ödemeler zorlaşacak, iflasların gelmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Kimi vatandaşlar enflasyondan korunmak için dolar ve avro gibi alımlara yöneliyor. Bu paraları faizde değerlendirmeye çalışıyor. Ancak Merkez Bankası'ndan döviz satışı ne olursa olsun, bütçede cari açık ve yüksek enflasyon ortamı varken, dış yatırımcının gelmesi ve dolar kurunun gerçek değerine ulaşması zor olacaktır. Piyasalarda belirginlik önemlidir. Merkez Bankası, doğrudan insan hayatına dokunan kararları alıyor. Bu nedenle atılan her adımın çok iyi hesaplanması gerekiyor. Eğer dolar müdahale ile indirilmeye devam ederse, turizm gelirleri düşecek, ihracatçı zarar edecektir. Oysa ülkeye döviz gelmesini sağlayan önemli kalemler bunlar. Doların düşmesinin bir bedeli var...

Türkiye ekonomisi bir çıkmazda ve buna kendimiz girdik. Dolar kurunu yükselten de enflasyonu körükleyen de Türkiye'deki ekonomi yönetimi oldu. 2023 sonu itibariyle gelinen noktada dolar kuru düşük tutulursa ihracat ve turizm zarar görecek. Dolarla iş yapan iş insanları, yurtdışından dolar getirip bozdurarak lira ile maaş ödeyen işletmeler var. Bunlar, dövizin gerçek rakamında olmamasından kaynaklı olarak zarar ediyor.

Dolar kurunun gidiş yönü konusunda da bir belirsizlik var. Öngörülemezlik olması durumunda yabancı yatırımcının Türkiye'ye gelmesini beklemek fazla iyimserlik olur. Türkiye, ekonomik durum nedeniyle, 2023 itibariyle, "kendi vatandaşı için bile yatırım yapılacak bir ülke olmadığını" göstermiş oldu. Bu nedenle yurtdışından konut satın alan Türk vatandaşı sayısı arttı. Türk vatandaşları hiç olmadığı kadar yurtdışından hisse senedi aldı.

Yatırımın bir mantığı vardır. Faiz oranlarına, borsanın gidişine ve trend analizlerine bakılarak yatırım yapılır. Türkiye'de bu konuda sıkıntı var. Öyle ki 2021-2023 döneminde yaşananlar nedeniyle artık Türkiye'de Hazine ve Maliye Bakanı ya da Merkez Bankası Başkanı istifa etse ya da görevden alınsa, kimse şaşırmıyor. Devletin zirvesinden yapılacak bir açıklama ile borsaların tepetakla olabilmesi şaşırtıcı olmuyor.

MERKEZ BANKASI'NIN DÖVİZ SATMASI

Dövizin yükselmesini engellemek için Türkiye'de başvurulan yöntemlerden biri de Merkez Bankası tarafından piyasaya çok yüksek miktarda döviz satılması oluyor. Banka, milyar doları bulan satışlar yapabiliyor. Bunun döviz üzerinde sınırlı bir etkisi olsa da bir süre sonra yine yükseliş durdurulamadığı gibi, rezerv de eritilmiş oluyor.

Türkiye'nin borçlarının ödenememesi durumu çok yıkıcı bir etki yapar. İhracatçılar, dövizi gerçek değerinden fiyatlandırmak zorunda. Ancak piyasada baskılama ile yapılan fiyatlandırma ile dayanma ihtimalleri yok. Bu durum ihracatçıyı zor durumda bırakırken, ithalatı da patlamaya yol açar.

Merkez Bankası'nın faiz yükseltmesi ile dolar kuru mücadelesi yapılamaz. Merkez Bankası, ABD'nin yaptığı gibi enflasyonla mücadele edebilir ama kuru indirmenin yeterli geleceği düşünülmemelidir. Merkez Bankası faiz silahını, enflasyonu indirmek için kullanabilir. Bir ülkenin para biriminin değerini bir başka ülkenin para birimi karşısında belirleyen şey, iki ülkedeki enflasyon farkıdır. Türkiye'de enflasyon düştüğünde döviz de bir miktar düşer.

Türk lirası, 2021'den itibaren tüm yabancı ülke paraları karşısında değer kaybetmeye başladı. Döviz satışıyla bunun önlenmesinin mümkün olmadığı görüldü. Bir ülkenin değerini, kendi merkez bankası düşürebilir. Doların değerini ABD Merkez Bankası düşürebilir. Türkiye'de Merkez Bankası arıcılığıyla piyasaya döviz satarak aslında doların değerini düşürmüyoruz, kendi paramızın değerini yükseltmeye çalışıyoruz. Fakat kısa süreli bir etki dışında faydası olmuyor.

Sonuç olarak iki yıl boyunca uygulanan politikalarla ne enflasyon ne de faiz düştü. Türkiye, yeniden iki yıl önceki faiz oranlarına gelirken, enflasyon da çok yüksek düzeylere çıktı. Bu durum, ekonomi yönetimine ciddi eleştirilere neden oldu. Çok fazla hatalı kararın üst üste verildiği, "faiz sebep, enflasyon sonuç" şeklinde dile getirilen görüşün doğru ve yeterli olmadığı görüldü. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, 21 Nisan 2023'te yaptığı bir konuşmada "Biz iktidarda olduğumuz sürece faizi yükseltmeyeceğiz.."[9] açıklamasını yapmıştı. Ancak bunun mümkün olmadığı görüldü. Nitekim 14-28 Mayıs 2023 tarihlerinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından oluşturulan yeni Erdoğan Kabinesi'nde eski yöntemi bir yana bırakan Mehmet Şimşek yeniden göreve çağrıldı.

Garip bir durum da iktidarın "Faizi düşüreceğiz" dediğinde de "faiz yükselirken" de toplumun bir bölümü tarafından destek görmesi, alkışlanmasıdır. Oysa toplumda bir süredir kredi kartlarının asgarisini ödeyerek yaşayan bir kesim var.

Faiz oranları enflasyonun gerisinde kaldığı için 2021-2023 arası dönemi kredi kartı asgarisini ödeyerek devam ettiren kesimler ortaya çıktı. 2023 sonlarından itibaren yeniden faizlerin yükseltilmesiyle, yüksek faiz oranları ortaya çıktı ve asgariyi ödemek yerine, "faiz ödememek için" tüm borcun ödenmesi daha akıllıca bir davranış haline geldi. 2022'de 20 bin lira limiti olan bir kredi kartını kullanan tüketici, 2023'te bunu 100 bin liraya kadar çıkarmış ve asgari ödeme bölümü olan 25 bin lirayı ödeyerek yola devam etmişti. Faizin yükselmesiyle birlikte ise daha fazla faiz ödemek durumunda kalacak. Bu nedenle "asgari ödeme ile devam etme" imkânı ortadan kalktı. Faizler, üç ayda iki kat arttığı için, tüm borcu kapatma yolları araştırılmaya başlandı.

9 https://www.iha.com.tr/haber-cumhurbaskani-erdogan-biz-iktidarda-oldugumuz-surece-faizi-yukseltmeyecegiz-1164661

Esnaf kesimi tüm işini kredilerle yürütüyor. Onların kullandığı kredilerin faizleri ise daha yüksek. Spot krediler kullanıyorlar. Bankalar açısından en kârlı krediler de esnafın kullandığı krediler. Bireyselden kazandıklarının iki katını ticari kredilerden alabiliyorlar. 100 bin lira borcu olan bir esnaf, yüzde 3,5 yıllık faizle birlikte, 2250 lira faiz ödemiş olacak.

ASGARİ ÜCRET HAYATIN GERİSİNDE KALIYOR

Bir ülkede çalışanlara ödenecek en düşük maaşa "asgari ücret" deniliyor. Yani devletin çeşitli kesimlerle bir araya gelerek belirlediği ve ilan ettiği bu rakamın altında bir rakamla insan çalıştırılması mümkün değil.

Dünyada hemen her ülkede asgari ücret belirleniyor ancak dünyada asgari ücretin Türkiye kadar konuşulduğu neredeyse hiçbir ülke yok. Bunun en önemli nedeni de Türkiye'de kayıtlı ve kayıt dışı çalışan 31,7 milyon kişinin yüzde 57'sinin asgari ücretli olması...

Asgari ücret, diğer çalışanların ücretlerinin belirlenmesinde çapa olduğu için, işçi-işveren ve hükümet tarafından müzakere ile belirleniyor. Türkiye'de enflasyonun 2024 Mayıs ayında pik yapması, sonra düşmeye başlaması ve yıl sonunda yüzde 36 olması hükümet tarafından bekleniyor. Bu nedenle asgari ücret, enflasyonun üzerinde bir oranla belirleniyor. Açlık sınırının üstünde ancak yoksulluk sınırının altında olan bu ücret, düşük kur baskısı altında kalan işverenler için sıkıntı olurken, çalışanlar için ise yılda bir kez ücret belirlemesi yapılacağı için, yıl sonunda, başında olduğundan daha düşük bir alım gücü anlamına gelecektir.

Türkiye ekonomisinde iç talebi daraltma yönünde adımlar atılıyor olması da bu süreci hızlandıracak.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, "Enflasyon 2026'da tek haneye inecek..."[10] açıklamasını yaptı. 2024 ve 2025'te neler olacağı konusu ise net değil. Seçim ekonomisi

10 https://www.bloomberght.com/cevdet-yilmaz-dan-enflasyon-mesaji-2026-da-tek-haneye-inecek-2343658

gereği, 2023'ün ilk çeyreğinde, ücretlilerin milli gelirden aldığı pay yüzde 38'e çıkmıştı. Daha öncesinde ise yüzde 26 düzeyindeydi. Tüketicilere kaynak sağlanması, banka kredileri, bireysel kredilerle desteklenmesi, içeride düşük faizli krediyle sanayicinin kendini finanse etmesi nispeten olumlu bir görüntü verdi ve 2023 seçimleri atlatıldı. Ancak atılan bu adımların bedeli, "doğru adımlar" atılması durumunda bile üç yılda ancak ödenecek. Bunu da seçim sonrası işbaşına gelen ekonomi yönetimi söylüyor.

Hazine ve Maliye eski bakanı Nurettin Nebati döneminde "heterodoks" olarak nitelenen ekonomik politikalar, "nas ekonomisi" yolunda ilerleme, iş insanlarının düşük faizle yatırım yapması, üretimde ve ihracatta patlama yaşanması gibi hedefler içeriyordu. Ancak 2023 Haziran'ına gelindiğinde durumun böyle olmadığı kabullenilmiş oldu.

Ekonomideki bu hatanın bedelini en başta 31 milyon 700 bin kayıtlı çalışan ve 16 buçuk milyon emekli ödeyecek. 24 milyon hanenin "tuzu kuru olan" yüzde 15'i hariç, 20 milyon hane halkı ödeyecek.

2023 sonu itibariyle 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 44 bin lira olarak hesaplanıyor. Açlık sınırı ise 14 bin lira civarında. 2024 sonunda bu rakam 25 bin liraya ulaşacak. Refah kaybı yaşanıyorsa, zam oranının ne olduğunun önemi yoktur.

Geçmiş yıllara bakıldığında, Türkiye'nin cari açığının milli gelire oranının yüzde 1'in altında olduğu görülüyor. Son yıllarda 5,48 boyutuna yükseldi. 2022'de 908 milyar dolar milli gelir vardı ancak 48 milyar dolar da cari açık var. Bu nedenle başta Mehmet Şimşek olmak üzere ekonomi yönetiminin işi kolay değil. Mehmet Şimşek'in inandırıcılığını kaybetmemesi çok önemli.

Asgari ücret belirleniyor ama ne çalışanlar ne işveren kesimi memnun oluyor. İşçiler "bu rakamla geçinemeyeceklerini", iş-

verenler "altından kalmayacaklarını" savunuyor. Demek ki ekonomi ucuz işçilik dışında veya sübvanse edilecek enflasyonla elli yıl daha mücadele etmek zorunda kalacak!

Asgari ücret konusunda dikkat çekici bir başka detay ise şöyle: 2023 sonu itibariyle yaklaşık 500 dolara denk geliyor. Almanya'da asgari ücret 1980 avro ve çalışanların sadece yüzde 5'i bu "en düşük" ücretle çalışıyor. Yani Türkiye'de işçilik oldukça ucuz ancak Almanya ile aynı malı daha düşük maliyetle üretip yine de rekabet edilemiyorsa, üretim ekonomisinde de sorunlar var demektir. Türkiye'de bir verimlilik problemi var.

HORMONLU BÜYÜME

Büyümenin sağlıklı olanı üretimle olmasıdır. Türkiye'nin büyüme hedefinde en önemli kalem, tüketimdir. Tüketimin yüzde 65'i ise hane halkından geliyor. Ne kadar çok tüketirsek o kadar hormonlu bir büyüme geliyor. Ancak Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, "tüketim yoluyla büyümenin sona ereceği" yönünde açıklamalar yaptı. İç talebin artık daralacağını söyledi. Küresel firmalar, bu nedenle Türkiye'nin 2024 yılında yüzde 2,5 büyüyebileceğini ifade ediyor. Enflasyonun 2024 yıl sonu için hedeflendiği şekilde yüzde 36 olabilmesi için iç tüketimin dizginlenmesi gerekir. İç tüketim daralacaksa, bunun büyümeye etkisi de bu şekilde olacaktır.

Böyle bir daralmanın 1,7 milyon kişinin işini kaybetmesi anlamına gelebileceği yönünde senaryolar da var. Ekonomi küçülmese bile büyüme hızının azalması, parasal sıkışma ve kredinin daraltılmasının topluma yansıyan sonuçları olacak.

Öte yandan bunların yapılabilmesi, finansal kapitalizm temsilcilerinin Türkiye'ye gelmesi için de uygun şartları oluşturuyor. Bu adımların atılması durumunda "Türkiye'yi yatırım yapılabilecek bir ülke" olarak gördüklerini ifade ediyorlar. Enflasyonun, döviz kurlarının kontrol altına alınabildiği, swap[11] kararlarıyla getirilen paranın çıkarılabileceği mekanizmaların oluşması şart koşuluyor. Yabancı yatırımcı için tahviller cazip gelse de yatırım için ön şartlar bunlar.

Türkiye, 2023 sonu itibariyle bu şartları sağlamaya başladı. Devlet iç borçlanma senetlerine 1 milyon doların üzerinde

11 İki tarafın karşılıklı olarak konusu ve değeri aynı olan iktisadi ve mali değerleri birbiriyle değiştokuş etmesi.

yabancı girişi oldu. Borsa İstanbul'a (BIST) her hafta 1 milyon dolar civarında bir yabancı girişi gözlendi. Swap kanallarının açılması, yabancıların Türkiye'de bol para kazanması ve bunu sorunsuzca dışarı çıkarabilmesi anlamına geliyor. Her ne kadar Türk insanı acı ilacı içerken yabancı yatırımcının kazançlı çıkacak olması, fikir olarak rahatsız edici olsa da yabancı sermaye girişi, aynı zamanda dolar kurunda zıplamalar yaşanmasını da engelleyecek, stabilite sağlayacaktır. Ülkeye döviz girişi olduğunda, kura müdahale imkânı olmayacaktır. Deutsche Bank, BNP Paribas, S&P gibi kurumların "Türk tahvilleri 2024'ün en cazip yatırım araçlarından olacak" şeklinde raporlamalar yapmasının sebebi de budur.

Devletin gideri çok. Merkezi hükümet bütçesi, kamu harcamalarından farklı bir kavram. Kamu harcamaları, milli gelirin yüzde 36'sını oluşturuyor. Merkezi hükümetin bütçesi ise milli gelirin yüzde 25'i civarı. Sosyal Güvenlik Sistemi'ne aktarılacak para, milli gelirin yaklaşık yüzde 4'ü civarında. Bütün bunlar için para lazım.

Hükümetlerin görevleri, çeşitli kesimlerin haklı taleplerini meşru zeminlere göre uzlaştırmak, çeşitli kesimlerin taleplerini yerine getirmektir. Haklı olarak bir yanda yoksulluk varken bir yanda israfı eleştirenler var. Ancak bunlar, makroekonominin büyüklüğü karşısında çare olacak rakamlar değil. 2 trilyon dolarlık bir ekonomi olmaya aday 86 milyon nüfuslu Türk milleti olarak, bütün enerjinin, kurumsal kapasitenin kullanılması, akıllı adımların atılması gerekir.

COCA-COLA ENDEKSİ!

Türkiye'de dövize müdahaleler olduğu için gerçekte olması gerekenden farklı bir TL değerinde görünebiliyor yabancı paralar ve bu da ihracatı, turizmi ve yabancı yatırımcıyı doğrudan etkiliyor. *The Economist* dergisi, 1986 yılında, doların gerçek değerinin ne olduğunun anlaşılması adına "Big Mac Endeksi"-ni ortaya attı. "ABD'de Mc Donald's restoran zinciri tarafından sunulan "Big Mac" isimli hamburgerin fiyatının yaklaşık 1 dolar olması" nedeniyle, dünyada da hangi ülkede kaç liraya satılıyorsa, "doların gerçek değerinin o olduğunu" öne sürdü. Bu hesaba göre Türkiye'de "Big Mac" kaç liraya satılıyorsa, doların gerçek değeri de oydu.

Türkiye'de ise yazılı olmayan ancak daha doğru bir endeks var: "Coca-Cola" endeksi...

Buna göre 2,5 litrelik bir Coca-Cola'nın market satış fiyatı, yaklaşık olarak doların gerçek TL değerini veriyor. Bu da 2023 Aralık ayı itibariyle 40 lira civarında. Yani doların gerçek karşılığı Türkiye için bu tarihte yaklaşık 40 lira. Oysa 30 liranın altında görünüyor.

Bu endeksin, Big Mac endeksinden daha sağlıklı sonuç verdiği söylenebilir.

Gerçek fiyatlamayla ilgili ekonomide başka göstergeler de var. Örneğin Darphane, internet mağazasında hatıra paralar satıyor. 1 ons gümüş 600 lira iken, zam yapılarak 1050 liraya yükseltildi. Yani yüzde 75'lik bir zam yapıldı. Dolarla fiyatlanan bir gümüş satışı olduğu için gerçek değeri bu gösteriyor.

Türkiye'de dövizin hiçbir zaman adil değerine gelip durmadığını da söylemek gerekir. Genellikle gözlenen durum, tarihsel

seyre bakıldığında adil değerin de üzerine çıkıp tavanı bulması ve sonrasında adil değere gerilemesi şeklindedir. Bu açıdan bakılacak olursa, doların Türkiye'de yine adil değerin üzerine çıkması ve sonra tekrar 2,5 litre kola fiyatına gerilemesi beklenebilir.

Doların olduğundan daha değerli tutulması, yani kur üzerindeki baskının basit bir sonucu vardır: Ani bir artış durumunda aradaki fark kadar daha zarar etmek... Bu da temerrüdü ve iflasları getirir. Bu etkinin sadece Türkiye ile sınırlı kalması beklenemez. Kar topu etkisiyle tüm dünya ekonomisine olumsuz etkilerde bulunur.

Dünyada giderek büyüyen bir kriz ortamı var. Ekonomik krizler genellikle mart ya da eylül aylarında ortaya çıkıyor. Ekimde ise derinleşiyor. Bu tarihlerde bilançolar açıklanıyor. Amerika'da, Almanya'da kriz görünümleri var. Küresel endeksler genellikle kırmızı renkli. Çin'de dev şirket iflasları görüldü. ABD'de büyük bir firma temerrüde düştü. Çin ve ABD gibi dev ekonomilerde şirket iflasları olunca, tüm dünyada bir toz duman oluyor. Bütün bunlar Türkiye ekonomisini de etkileyecek.

NELER OLACAK?

2000'li yılların başında, yeryüzünde yaşayan insanların yüzde 20'si dünyadaki kaynakların yüzde 90'ına sahipti. Bugün durum daha da vahim ve yüzde 10'luk bir kesim, kaynakların yüzde 90'ına sahip oldu. İnsanların yüzde 90'ı ise modern bir kölelik yaşıyor. Bu nedenle yüzde 10, sahip olduklarına çok iyi sahip çıkıyor. Bir süre sonra Endüstri 4.0 denilen yeni üretim modeliyle birlikte üretim için insanlara ihtiyaç kalmayacak ve ışığa bile ihtiyaç duymayan karanlık fabrikalarda, üretimi robotlar yapacak.

İnsanları kontrol etmek istiyorsanız, onları takip etmelisiniz. Her hareketlerini kontrol etmelisiniz. Bunun da yolu onların harcamalarını kontrol edebilmektir. Bunun için küresel kontrol amaçlayanlar, banknotu ortadan kaldırmak istiyor, altın ve kripto paradan hazzetmiyor. Elinizde bir kredi kartı veya banka kartı varsa, o plastikle nereye giderseniz gidin, nerede ne miktarda ne alırsanız alın, takip edilmiş olursunuz. Sözgelimi sizin hangi tarihte kaç gram beyazpeyniri hangi marketten aldığınız ve bunu ne kadar sürede tüketerek daha sonra hangi fiyattan yeniden aldığınızı belirlemek kolaydır. Üstelik, bir harcamayı kartla yaptığınızda küresel olarak konumunuzu da sürekli bilmek mümkün olur. Oysa kâğıt para varsa, rasgele bir yerde herhangi bir şey için harcamış olabilirsiniz. Herhangi bir yerde olabilirsiniz. Bunun bilinmesi mümkün değil.

Aynı şekilde, hangi ülkede ne kadar altın olduğunu bilmek mümkün ama bunun hangi teyzenin, amcanın kolunda ya da yastık altında ne şekilde durduğunu bilmek mümkün değil. Kripto para ise tamamen "merkeziyetsizlik" temeli üzerinde

durduğu için yine kontrol edilemiyor. Bu nedenle küresel kontrol amaçlayan yüzde 10'luk kesim bunlardan hazzetmiyor.

Bugün herkes az ya da çok altın yatırımı yapıyor. Kimi bunu bankada tutuyor kimi yastık altına koyuyor. En tepede, binlerce araştırmacısı, yapay zekâsı olan, veri işleyebilen küresel güçler var. Bu nedenle Hindistan'da bir vatandaşın ne kadar altına sahip olduğunu bilmemek, Türkiye'de bir vatandaşın kaç gram altına sahip olduğunu bilmemek hoşlarına gitmiyor.

Merkez bankaları da altın stoku yapıyor ve en çok stoklayanlardan biri de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Akıllıca hareket ediyor ve bir kenara altın koyuyor. Rusya, Hindistan, Çin gibi ülkelerde de altın stoku var. Teknoloji bir şekilde sekteye uğrarsa, geriye altın kalacak.

Ayrıca altınla insan arasında da bir ilişki var. Birçok şeye alerjisi olan insan bulunur ama altın alerjisi olan insan çok çok azdır. Pozitif bir ilişki var insanla bu nadir bulunan metal arasında.

İlginç bir durum olarak, bundan belki yüz yıl önce de elektrikli otomobil yapma imkânı vardı ancak fosil yakıtları bitirmeden elektrikli araçları piyasaya sürmeye yanaşmadılar. Şimdi de menzil konusunu sürekli sınırlı tutuyorlar. Aslında mevcut teknolojiyle bile çok daha uzun menzilli araçlar yapılır ancak küresel kapitalizmin bilinen hedeflerinden biri de mümkün olduğunca küçülmüş şehirler oluşturmak. On beş dakika içinde gidilebilecek şehirler isteniyor.

Küresel güçler, kendi içinde işbirliği içinde. Bu büyük para babaları devletlerden, devlet kontrolünden de hoşlanmıyor. Dünya, istedikleri gibi at oynatabildikleri tek bir pazara dönüşsün istiyorlar. Devletler ise kontrolün kendisinde kalmasını, para babalarının eline geçmemesini istiyor. Bu nedenle büyük sermaye grupları ile devletler arasında gizli bir mücadele var.

10 trilyon dolara ulaşan bir varlık yönetimi yapan New York merkezli BlackRock gibi şirketler hüküm kuracaksa, elbette al-

tını ortadan kaldırmak ister. Kayıt altına alınamayan ne varsa hoşlanmaz.

İnsanoğlu en başta yola "takas" sistemiyle çıkmıştı. Alışverişini post verip sebze alarak yapıyordu. Sonra altın ve gümüş gibi az bulunan metalleri takas etmeye başladı ve sonra da devletler bunlarla kendi paralarını bastı. Sonrasında kâğıt para ortaya çıktı ve altın karşılığı olmaktan çıkarıldı.

Belki önümüzdeki dönemde altın karşılığı para basma yeniden dönmeyecek ama devletin ürettiği dijital paralar artacak. Belki büyük şirketlerin de kendi "coin"leri yani kripto paraları olacak. Altına geri dönülmesi mümkün görünmüyor çünkü dönülürse, İstanbul'daki bir sıradan vatandaş ile Microsoft'un sahibi Bill Gates aynı zenginlik düzeyine iner. Gates de bunu kabul etmez. Altınla ticaret yapılıyor olsaydı, belki bir aşiret düğünündeki takılarla Apple'ın yarısını almak mümkün olacaktı.

ABD'nin attığı adımlar, altın fiyatlarını etkiliyor. Faizle ilgili verilen kararlar, altın fiyatlarında artış veya düşüşe neden oluyor. Tüm dünyada yeniden altın standardına dönülmesi, yani devletlerin sahip oldukları altın karşılığında para basabilmeleri, kuşkusuz insanlığın çok yararına olur. Ancak bunu kimse istemez. Küresel büyük sermaye, altına geri dönülmesine karşı. Devletler de stokların yeterli gelmemesi nedeniyle artık bunu istemiyor. Yine de "blockchain" teknolojisi "yeni bir cephe açtı" denilebilir.

Rockefeller'a ait BlackRock, iştiraki "iShares Bitcoin Trust"ın spot Bitcoin Borsa Yatırım Fonu (ETF) çıkarabilmesi için ABD Borsa ve Menkul Kıymetler Komisyonu'na (SEC) başvuruda bulundu.[12] 2023 Haziran'ında yapılan başvuru, yıl sonuna kadar onaylanmadı ancak ertelenmedi de. 9 trilyon dolarlık bir başvuru söz konusu ve 2023 sonu fiyatlarıyla birlikte bu rakam,

12 https://www.bloomberght.com/blackrock-bitcoin-etf-basvurusu-yapti-2333262

246 milyon Bitcoin'e karşılık gelir. Oysa Bitcoin üretimi 21 milyonla sınırlıdır. Bitcoin'in tamamını satın alamayacaklar ama satacakları üzerinden ETF oranı verecekler. Bu da büyük kâr getirecek. Böyle bir sürecin kabul görmesi ve hayata geçmesi durumunda, Bitcoin fiyatı çakılacaktır. 9 trilyon dolar konuluyorsa, 90 trilyon dolara kadar kazanma yolu var ve bu da çok büyük bir servetin yine el değiştirmesi, büyük para gruplarının elindeki miktarın artması anlamına gelecek.

Dünyada bunlar olurken, Türkiye ekonomisi yıl sonu enflasyonunu öngöremez bir hale gelmiş durumdaydı. Merkez Bankası Başkanı Gaye Erkan, 2023 Temmuz'unda yıl sonu enflasyon hedefini yüzde 58 olarak açıklamıştı.[13] Kasım ayında ise Merkez Bankası yıl sonu enflasyon hedefini yüzde 65 olarak güncelledi.[14]

Uluslararası kurumların yaptığı tahminler, çok büyük oranda tutarsız. Her gün bir tahmin yayımlanıyor. Ancak enflasyonun bu kadar yüksek olmasının halk açısından dezavantajları olacak.

13 https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/erkan-yil-sonu-enflasyon-tahminimizi-yuzde-58e-yukselttik-784455.html
14 https://www.ntv.com.tr/ntvpara/merkez-bankasi-yil-sonu-enflasyon-tahminini-yukseltti,Gk_NOg0Mj0mzuK4IewrbZQ

SEFALET ÇAĞI

Küresel gelişmelerle dünyanın bir "sefalet çağı"na girmesi söz konusu. İnsanların sosyoekonomik sınıflaması değişecek. "Sefiller" diye bir grup ortaya çıkacak. Belki de beyaz yakalıların yerini onlar alacak. Bugün küçümsediğimiz birçok ürünü bulmak zorlaşacak. İnsanlar don lastiği bulmakta bile zorlanacak!

Türkiye, zaten yoksulluk çağının kapısında duruyor. Bunun en önemli nedeni de enflasyon. 2021'den itibaren hükümetin attığı adımlar, ekonomiyi bu noktaya getirdi. Bunun fazla hissedilmemesi için döviz üzerinde bir baskı var. Örneğin Avrasya Tüneli'nden geçiş, hizmete girdiği dönemde 4,6 dolardı. Eğer Coca-Cola endeksini kullanırsanız, geçiş ücretinin bugünkü rakamla 40'la çarpılması ve 184 lira olması gerekiyor. Oysa hâlâ 53 lira olarak uygulanıyor. Ancak böyle gitmesi mümkün değil. Dolar gerçek rakamını bulduğunda bu rakamı dörtle çarpmak gerekecek. Gerçekçi rakamlara dönüldüğünde, enflasyonun geleceği nokta da bambaşka olacaktır.

Türk vatandaşlarının uzun dönemde yapabileceği fazla bir şey yok. Sürekli kullandığı yiyecekler için önceden önlem alınması, hiperenflasyon tehlikesine karşı gıda stokları yapılması gibi önlemler düşünülebilir. Zaten birçok ürünün fiyatı iki ayda iki katına çıkıyor. Emekli maaşı ve asgari ücret iyileştirilse bile hayat pahalılığı karşısında yetersiz kalıyor.

Hazine ve Merkez Bankası yeterli olmasa da kısmen doğru hamleler yapıyor ancak bu hamlelerden rahatsız olanlar da olabilir. Ayrıca Türkiye, İstanbul, Ankara gibi büyükşehir belediyelerinin seçileceği bir seçim ortamını da atlatmak zorunda.

Söz konusu olan siyaset ise sadece iktidar ve muhalefet arasında bir mücadele yaşandığını düşünmemek gerekir. Aynı parti içinde de mücadeleler zaman zaman olur. Nitekim iktidar içinde "ekonomiyi kimin yöneteceği ve nasıl yönettiği" konularında zaman zaman farklı görüşler oldu ve olmaya devam edecektir. 2023 sonu itibariyle ekonomi yönetimi Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve Merkez Bankası Başkanı Gaye Erkan'dan oluşsa da iktidar içinde dahi bu isimlere alternatif görülen isimler olabilir.

Türkiye ekonomisini düze çıkarmak için Mehmet Şimşek'in vergiden başka bir yolu kalmadı. Dışarıdan en azından başlangıçta sermaye bulmak oldukça zor olduğu için vergiye yüklenilmesi kaçınılmaz hale geldi.

Bu ortamda yatırımcıların havayı çok iyi koklaması lazım. Kur ve enflasyon dengeli gitmelidir. Venezuela gibi yüzde milyon enflasyon yaşamış örnek ülkeler var. Sürekli para basmak ve kurdaki yükseliş, öngörüde bulunmayı zorlaştıran faktörlerdir. Türkiye'de öngörüde bulunmak zorlaştı. Ücretli çalışanlar maaş zammı alsalar dahi sadece ilk ay keyfini sürebiliyorlar. Asgari ücretin bile altında kalan emekli maaşlarıyla yaşam ise çok zor hale geldi. İlginç bir örnek vermek gerekirse, damacana su satışlarında düşüş var çünkü bir bardak suyun maliyeti neredeyse 1 liraya dayandı. Ekmek, peynir, zeytin gibi en temel düzeyde gıda maddelerinde fiyatlar vatandaşı zorluyor. Tüm dünya sefalet çağına girmek üzere ve Türkiye de kendini bundan korumakta zorlanacak gibi görünüyor.

Sıkı para politikası uygulamak uzun vadede bazı sorunları çözebilecek olsa da insanların işsiz kalması gibi getirileri var. Bu nedenle Türkiye ekonomisinde sıkı para politikasına hızlı hamlelerle değil adım adım geçiliyor. Hızlı bir faiz artışı bile piyasada ciddi bir durgunluğa sebep oluyor. Bu da gelişmeleri zamana yaymayı şart koşuyor. Bu açıdan değerlendirildiğinde,

Türkiye için 2024, 2025 ve 2026 yıllarının zor geçeceği söylenebilir. Büyük oranda sıkıntıya katlanan ise vatandaşlar olacaktır.

Türkiye ekonomisinin geldiği noktada bir gerçek var: Kimse parasını TL'de tutmuyor... Bankalardaki TL mevduatları azaldı. Bunun yerine döviz mevduatı tercih ediliyor, altın veya borsa gibi yatırımlara yöneliniyor. Ayrıca konut ve arsa gibi alımlar özellikle Covid-19 pandemisi döneminde öne çıkmıştı. Parayı TL'de tutmak istemeyenler bu yatırımlara da yönelmeye devam ediyor. 2023 sonu itibariyle parayı dolarda da tutmak istemeyen, mal almak isteyenlerin artışı dikkat çekici.

Bankalarda bir dönüşüm yaşanıyor. Dijitalleşmeyle birlikte gişede çalışan personel sayıları azaldı. Aslında ilk ATM'ler çıktığında herkes bankalardaki çalışanların işten atılacağını, işsiz kalacağını düşünmüştü ancak banka kullanımının arttığı ve daha fazla istihdam gerektiği görüldü. Bugün için de teknoloji istihdama katma değer sağlayabiliyor ancak insan sayısında bir azalma görülüyor.

Yeni bir çağa girmek üzereyiz! Son yüzyılın getirdiği bütün zenginlikleri toplumlar yavaş yavaş terk ediyor. Her şeyin daha kıt, daha az ulaşılabilir olduğu bu yeni dönemde sadece ayrıcalıklı bir zümre zenginliklerini artırırken geniş kitleler sefalet çağına girecek. Elbette birey olarak yapabileceklerimiz sınırlı da olsa mevcut. Bunların başında mutlaka az da olsa bir toprağa sahip olmamız gerekiyor. Devletlerin ileride mülkiyet hakkını tamamen ortadan kaldırma ihtimali olsa dahi muhtemelen sıralamada bu ilkönce konutlar üzerinden yapılacak. Yani bir süre daha kendi topraklarımıza sahip olabileceğiz. Hem belki o arada bir şeyler değişir ve bu topraklarımız elimizde kalabilir. Bu topraklar üzerinde akıllı evler kurmalıyız. Ama bu akıllı evler gerektiğinde en ilkel koşullarda dahi bizi ayakta tutabilmeli. Yani evimizde alttan ısıtmalı doğalgaz tesisatı olmalı ama doğalgazın kesilmesi durumunda kullanabileceğimiz bir soba ya da şömine tertibatı da bulunmalı.

IMF'DEN FAYDALANMAK GEREKİR

Türkiye, 2001 yılındaki ekonomik kriz sonrasında IMF'den para alabilmiş ancak onun koyduğu sıkı önlemlere de uymak zorunda kalmıştı. Sonraki yıllarda IMF'ye olan borçların bitmesi ve yeniden borç alınmaması, özellikle siyasette bir "övünç" sebebi olarak görüldü ve sık sık dile getirildi.

Ekonomide krize doğru gidişle birlikte, IMF ile yeniden görüşmelerin yapılması gündeme geldi.

Öncelikle belirtmek gerekir ki IMF ile görüşmek, ondan faydalanmak, para almak yanlış ya da ayıp bir durum değildir. Hatta gayet de faydalı olabilir çünkü 180'den fazla üyesi olan IMF'nin sahip olduğu para, yine üyelerinden gelir. Yani Türkiye de bir üye olarak üzerine düşen katılımı yapmaktadır ve bir ortağı olduğu IMF'den faydalanması gayet normaldir.

IMF, 2023 için Türkiye'nin bir para talebi olmadığını, rutin görüşmeler yapıldığını açıkladı. Teknik düzeyde bazı görüşmeler başlatıldı. Türkiye, başta Körfez ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelerde kaynak arayışlarına girmişti. Bu ülkelerin "IMF gözetimi istediği" yönünde iddialar ortaya atıldı.[15]

Eğer turizm geliri beklenildiği gibi olmayacaksa ve yabancı yatırımcı şu ortamda gelmiyorsa, ihraç ettiklerimizi ithal ettiklerimizi işleyerek üretiyorsak, ödenmesi gereken borçlar da varsa IMF'den faydalanılması gayet doğal ve gereklidir. Eğer Türkiye borçlarını ödeyemezse, yurtdışından doğalgaz alamayabilir. Petrol ithal edemeyebilir, önemli ilaçları getiremeyebilir. Bu nedenle Türkiye'ye sıcak para gerekiyor.

---

15 https://www.ekonomim.com/ekonomi/imf-gozetimini-gelmeye-niyetli-yabanci-sermaye-mi-istiyor-haberi-706385

IMF ile bir masaya oturulması ve bir anlaşma yapılması garanti olmasa da Türkiye'nin batması, kimsenin işine gelmez. Bu nedenle IMF de bu konuya kayıtsız kalmayacaktır.

Öte yandan Varlık Fonu, Danıştay denetiminden muaf tutuldu, MB kuru baskılamak için döviz satıyor, ihalelerle ilgili eleştiriler oluyor. Birçok şeyin usulüne uygun yapılmadığı yönünde bir görüntü ortaya çıkıyor. IMF'nin gelmesi demek, bunların da bir düzene girmesi demektir. IMF, parayı verecek olsa da şeffaflık ve her şeyin kitabına uygun yapılmasını şart koşar. Buna uyulması halinde ise biraz daha para gelebilir. Yani IMF gelecekse, "sistemin uluslararası normlara uygun olarak düzelmesi" talebiyle gelir.

Aslında en güzeli Türkiye'nin hiç borç almaya ihtiyacının olmamasıdır. Hatta mümkünse borç verebilmesidir. Ancak görünen durumda bu mümkün değil ve IMF gelmeli, ödemeler dengesi ayarlanmalıdır.

Sekiz aylık bir sürecin sonunda KKM'den çıkış yaşandı. Döviz rezervi ise 7,4 milyar dolar artış gösterdi. Bu gelişmeler olurken Merkez Bankası rezervlerinde 5 milyar dolarlık bir eksilme oldu. Merkez Bankası kurda ani değişimlere engel olmak için bunu piyasaya sürmüş olabilir. KKM'den çıkan para, vadeli yatırıma gitti. KKM'den çekilen yüksek miktarda paranın nakit olarak kalması mümkün değildi.

Yabancı yatırımcıyı çekmek için kurun daha fazla yükselmemesine çalışıldı ama bunu sağlamak için de Merkez Bankası aracılığıyla satış yapılınca, yabancının getirdiği döviz eritilmiş oldu. Bu tip kararlar, ekonomi açısından istenen faydayı sağlamadı.

Türkiye'de bankalar hep kazanıyor. Merkez Bankası'nın yaptığı faiz artışları bankalara yaradı. Vatandaşa değil, daha çok bankalara faydası oldu. Merkez Bankası'nın yaptığı faiz artışları, bankaların da kredi ve kredi kartı faiz oranlarını artırmasını

getirecektir. İlk başta bu artışın "bankaların kredi ve kart faizlerine yansıtılmayacağı" konusunda bir genelge yayımlanmış olsa da ilerleyen zamanda bunun yansıması kaçınılmazdır.

ENFLASYONLA MÜCADELE İLE PARA BASMA BİR ARADA!

Borçlanma maliyeti artarsa, harcamalar azalır ve dolayısıyla enflasyon düşer. Türkiye'de enflasyonu düşürmek için ekonomi yönetiminin yeni rotası bu...

Bunu yaparken de para arzını sabit bırakmak, artırmamak gerekiyor. Para arzı artarsa alınan önlem bir işe yaramaz. Nitekim, yüzde 10 faiz uyguluyorken yüzde 10 da parasal genişlemeye giderseniz, enflasyon yaratırsınız. Enflasyonla mücadele etmiş olmazsınız.

Türkiye'de enflasyonla mücadele konusunda kararlar alındı ancak "M1" ve "M2" olarak nitelenen ölçeklerde bir düşüş gözlenmedi. Para arzı devam etti. M1 (Money 1), tasarruf ve kısa dönem vadeli mevduatların toplamıdır. M2 (Money 2) ise resmi mevduat, Merkez Bankası mevduatlarını içerir.

Parasal sıkılaşmanın hayata geçirileceği ifade edildikten sonra 2023 yılı bitmeden Merkez Bankası politika faizi artışları yüzde 40'a kadar geldi. Son artışla birlikte toplam faiz artışı 3 bin 150 baz puanı buldu. Ancak parasal sıkılaştırma sürecinin destekleneceği ve miktarsal sıkılaştırma kararları alınmaya devam edileceği de açıklandı. Miktarsal sıkılaştırma, para arzının daraltılması demektir. Merkez Bankası bilançosunun küçülmesi anlamına gelir. Oysa miktarsal sıkılaştırma yok.

Buradan hareketle "ekonomi yönetiminin aslında karar aldığı ancak uygulamada çok da iktidardan bağımsız hareket edemediği" sonucu çıkarılabilir.

Merkez Bankası, son yıllarda "yaratıcı" bazı işlere de imza attı. İki üç yıldır yapılan ilginç işlere bir yenisi eklendi ve politi-

ka faizi yüzde 40'a yükseltilirken, "bu artışın kredi kartı ve kredi faizlerine yansımayacağına" ilişkin bir genelge yayımladı. Faiz artırdığınız zaman mevduat faizleri de artar. İnsanlar paralarını mevcut mevduata yatırır ve daha çok para kazanır. Kredi faizleri artar. İnsanlar para çekemezler ve daha çok para da dolaşımda olur. Kredi kartı faizlerine bu artışın yansıtılmaması durumunda ise tüketiciler para harcayabilecekler. Bu da "bankalara bir baskı" olarak yorumlandı. Kredi faiz oranları artmayacaksa, 5 puan baz faiz artırmanın anlamı da yoktur.

Belki de bu gibi ilginç icraatların da katkısıyla, bazı firmalar Türkiye'yi terk etti. Özellikle çokuluslu ve yabancı ortaklı kimi firmaların Türkiye pazarından çıktığı görüldü. Oysa Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, aynı dönemde dışarıda para arıyordu.

Türkiye'ye para getirecek yatırımcının belli başlı beklentileri var. Hem hukuk hem de ekonomide istikrar istiyorlar. Hukukun egemen olmadığı, güvende hissetmediği bir ortama kimse servetini getirmez.

Dolar kurunun gerçek değerinde olmasını istiyorlar. Bu değeri bulduktan sonra da orada kalmasını istiyorlar çünkü bu sağlanmazsa, getirdiği para eriyecektir. Örneğin gerçekte olması gerekenden daha düşük bir seviyede dövizini getirip liraya çeviren bir yatırımcı, kazanmış görünse dahi tekrar dövize çevirdiğinde kazançlı olmadığını görecektir. O halde yatırımı Türkiye'ye yapmasının da bir cazibesi olmaz. 10 bin dolar getirip 200 bin liraya çeviren ve 200 bin lira olunca sevinen bir yatırımcı, o para ile 10 bin dolar bile alamadığını görünce hiç de kârlı bir yatırım yapmadığı ortaya çıkar. Bunu önceden hesaplayan büyük sermaye, bu nedenle gelmiyor.

Yatırımcının üçüncü beklentisi ise faiz oranlarının yükselmesidir. Kredi Risk Primi (Credit Default Swap – CDS), alınan bir kredinin sigortalanması için kullanılan değerdir. Faiz, doğa-

sı itibariyle "geri ödememe" riskini de içerir. CDS ise bu riskin sayısal ifadesidir. Yatırımcı CDS puanına bakar.

Türkiye'deki enflasyon, yabancı yatırımcının umurunda değil. Yabancı yatırımcı, dövizini getirip TL'ye çevirdiğinde, üç ay boyunca hükümetin kuru hangi seviyede sabit tutacağıyla ilgilenir. O garantiyi arar. Kur garantisinin hangi seviyede verildiğini sorar. Kazandıktan sonra da aynı güvenli parasını götürebileceğini bilmek ister.

VATANDAŞA YANSIYAN ENFLASYON: GIDA

Faiz artırarak konut fiyatlarının baskılanması, başka emtiaların baskılanması mümkün ama et, süt, zeytin, yağ, yumurta, peynir yani gıda maddelerinin fiyatını düşürmek mümkün değil. Türkiye'nin problemleri, ekonomi-finansaldan çok reel problemler. Gıda fiyatlarının artışı insanların hayvancılığı, tarımı bırakıyor olmasından dolayıdır. Faiz oranlarını yüzde 150 de yapsanız, yine sütün fiyatı düşmeyecek çünkü 86 milyon insana yetecek kadar süt yok! Bu nedenle eğer Türkiye'de yüksek enflasyonu düşürmek için bir savaş verilecekse, reel ekonomiye yönelinmesi gerekir. Burada vatandaşın hissettiği enflasyonu düşürecek en önemli bakanlık da Tarım ve Orman Bakanlığı'dır.

Tarım ve Orman Bakanlığı üretimi sübvanse edecek, hayvancılığı teşvik edecek ki üretim artabilsin. İstediğiniz kadar faiz artırın, memlekette koyun, keçi, inek sayısı azalıyorsa, sofralara süt ve peynir gelemez. Acilen ekonomik önlemlerin alınması, vatandaşı direkt ilgilendiren kalemler konusunda kolların sıvanması gerekir.

Burada Türkiye'nin bir sıkıntısı da temel gıda ürünlerinin üretimiyle ilgili sorunlar varken, üretim olunca da ihracata gitmesidir. Yani Türk vatandaşları ucuz gıdaya yine ulaşamıyor. Ekmeğin fiyatı 10 liraya dayandı ama Türkiye buğday üreten bir ülke. İhracat elbette yapılacak ama öncelik iç piyasada olmalı. Benzer bir durum turizm sektörü için de söz konusu.

Asgari ücretle yaşayan bir toplumun, gıdaya AB ülkesi gibi ödeme yapması oldukça zor. Vatandaşın enflasyondaki en büyük sıkıntısı bu. Asgari ücret AB'den çok daha düşük ama gıda fiyatları AB ile yarışıyor! Burada bir terslik var ve bu sorun faiz

artırımı ile çözülemez. Enflasyonla ciddi bir mücadele yapılacaksa, en çok tarım üzerinde durulması gerekiyor.

Hem gıda maddelerinin üretimi desteklenmez hem de gıda maddeleri böyle yüksek fiyatlardan satılmaya devam ederse bunun sonucu kıtlıktır. Özellikle temel gıda maddelerinde üretimin çok artması, vatandaşa yansıyan enflasyonun aşağı çekilmesi ve ondan sonra ihracatının düşünülmesi gerekir.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, varlıklı kesime dönük bazı hedefleri varsa da bunu kamuoyuna açıklamadı. Yüksek gelir düzeyindeki kesimle ilgili ne yapmayı düşündüğüne ilişkin bir veri yok. Ancak vergiler yoluyla orta ve alt gelir gruplarından daha fazla şey talep edeceğini çeşitli şekillerde ifade etti. Mehmet Şimşek, vatandaşın alım gücünü düşürerek enflasyonu düşürmeyi hedefliyor. Böyle bir durumda ise çarkların nasıl döneceğini kimse bilmiyor.

Siyasi iktidarlar açısından genellikle "1" numaralı hedef hep "büyüme" oldu. Bunun bir sonucu olarak enflasyonla mücadelede olumlu gelişmeler oldu ancak sonuçta tepetakla gidilen bir ekonomi ortaya çıktı. Büyümeden alınan pay, sürekli sermaye lehine artıyor. "Mafya elebaşı olarak bilinen kişilere kamu bankalarından yüz milyonlarca kredi verildiği" iddiaları Meclis'e kadar taşındı. Fenomenler aracılığıyla kara para aklanması, futbolcuların milyonlarca dolar dolandırılması gibi konular, dar gelirli vatandaşların tepkisine neden oldu. Ekonomide işler iyi gitmez ve vatandaşa doğrudan dokunan gıda enflasyonuna çözüm bulunamazsa, tepkiler de giderek artacaktır.

AHLAK SIKINTISI DA ORTAYA ÇIKTI

Türkiye'de ekonomi konuşulurken "ahlak" sıkıntısının da ortaya çıktığı bir gerçek. Ahlak deyince genellikle "cinsellik" akla gelir ancak ahlak başka bir şeydir. Türkiye'de her şey olunabiliyor ama "rezil" olunamıyor.

Bir ülkede yanlış yapan, hataya düşen de olur ancak her gün yeni bir üçkâğıtçılık, pislik, kara para aklama gibi konular konuşulmaz. Oysa Türkiye'de bunların konuşulmadığı bir gün geçmiyor.

Bu noktada hepimiz aynaya bakmak zorundayız. Siyaseti suçlayarak işin içinden çıkamayız çünkü siyaset bu toplumun yansımasıdır. Toplum neyse, siyaseti de odur.

Kara para aklamakla itham edilen, tutuklanıp cezaevine konulan bir sosyal medya figürünü 10 milyon kişi takip ediyor! Demek ki halkın içinde "Ben de bu siyasetçiler, bu fenomenler gibi olmak istiyorum.." diyen çok geniş bir kesim var! Demek ki "bir koyup üç almak" derdinde olanların sayısı bir hayli fazla. Ahlak konusu tam da budur.

Ne yazık ki toplum olarak ahlakımız bozuldu. Üstelik bu yeni bir sorun da değil. Yozlaşma ve bozulmanın geçmişini 500 yıl kadar geriye götürebilirsiniz. Dünyanın "Muhteşem (The Magnificent)" dediği Sultan Süleyman'ı biz "Kanuni" lakabıyla tanıyoruz. Kanuni'nin bu kadar çok kanun yapmasının sebebi de buydu. Bozulmuş bir toplumu düzeltmek için kanunlar çıkardı.

Yolsuzluğu, üçkâğıtçılığı normal göremeyiz. Böyle yapan insanları, ne iş yaparlarsa yapsınlar, siyasetin neresinde olurlarsa olsunlar, ne kadar ünlü olurlarsa olsunlar, hoş göremeyiz. Bunu

yaparsanız, Osmanlı döneminde ahilik kültürünün bozulmaya başlamasından bugüne kadar gelen süreç, bundan sonra da devam eder. Vatandaş, "kısa yoldan parsayı kapmak" zihniyetiyle hareket eder ve bir süre sonra bütün yollar kapanır!

Gariptir ki "kara kapa aklama" suçlamasıyla cezaevine giren bir fenomen, 10 milyon kişi tarafından takip ediliyorsa, çıktıktan sonra belki 20 milyon kişi tarafından takip edilecektir... Moral bozucu olan budur.

DARALMAYLA ENFLASYON MÜCADELESİ

31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra ekonomide koşulların yeniden değişmesi kaçınılmaz görünüyor. Merkez Bankası, politika faizini artırmasına rağmen bankalara kredi ve kredi kartı faizi artırım izni vermedi. Bunun mesajı, "Yavaş yavaş harcayın" olarak anlaşıldı. Türk vatandaşları, bir süre daha kredi ve kredi kartı imkânlarından yararlanmaya devam edecekler ancak sonrasında borçlarını kapatmayanlar, yüksek faiz oranları ile karşı karşıya kalabilir. Hatta kimileri, borcunu ödeyemez hale gelebilir. Hükümet için öncelikli hedef büyümenin devam etmesi. Ekonomi yönetimi için ise hedef daralma...

Daralma yoluyla enflasyonla mücadele edilmesi kolay olmayan bir süreçtir. ABD de bunu yapıyor ancak onun aralığı daha geniş. Bu tür regülasyonlar, ülkede bulunan bankaların iştahını kapatır. Hatta yabancı bankaların Türkiye'yi terk ettiği de görülebilir. Kâr etmiş görünen ancak dolar bazında zarar eden ya da başa baş bilançolar çıkaran bankalar için Türkiye, cazip olmaktan çıkar.

Önümüzdeki dönemde müteahhitler ve inşaat firmalarının daha çok para kazanması beklenebilir çünkü kentsel dönüşümle ilgili kararlar alınmaya başlandı, rezerv alanlar ortaya çıktı. Daha önce kentsel dönüşüme sokmak için müteahhitler üste para verirken, belki artık üste para vermeyecekler. Müteahhitler, inşaatçılar, 2022'yi oldukça kârlı geçirdi. 2023'te de bu durum devam etti. Her ne kadar 2023'te konut satışları düşmüş olsa da kentsel dönüşümle birlikte, yeniden konut ihtiyacı ortaya çıkacak ve kiralık konut ihtiyacı da artacak.

Ekonomi iki şekilde ele alınır: Finans ve reel ekonomi. Vatandaşlar sofrasına et, süt koyamadığı gibi konut sorunu da ya-

şıyor çünkü ev yok. Ev olsa bile konut faizleri yüksek. Vatandaşın krediye ulaşması zor. İnşaatçı da satış yapamıyor. Buna rağmen konut fiyatları düşmüyor. Konut fiyatlarında arz kısıtlı, talep yok ama ihtiyaç var. Adeta ilginç bir iktisat teorisi deneniyor gibi bir durum söz konusu. İhtiyaç sahibi, parası olmadığı için talep edemiyor. İnşaatçı arz ediyor ama vatandaşın alabilmek adına krediye ulaşımı yok. Öte yandan arzda bir fiyat düşmesi de olmuyor. Özetle arz ve talep ortak bir noktada buluşamıyor!

Ortaya çıkan bu durum, nakit paranın değerini artırdı. Bankaların kredi vermemesi, elinde nakdi olanları pazarlık için avantajlı hale getirdi. Bu nedenle elinde parası olanın pazarlık şansı arttı. Öte yandan inşaatçılar da müşteri bulunca kaçırmamalı çünkü ihtiyaç olsa da talep az olmaya bir süre daha devam edecek görünüyor.

İktidar, ücretli çalışanların maaşlarına zam yapıyor, ertesi gün her şeye zam geliyor. Bunun önüne geçilmesi gerekiyor. Bu önlenemezse, ne kadar zam yapılırsa yapılsın, alım gücünün yükselebilmesi mümkün değil. Bunu sağlamanın yolu da arzı artırmaktan yani üretimi artırmaktan geçiyor. Türkiye ekonomisi artık bir enflasyon döngüsüne girdi ve "sürekli zam yapma" alışkanlığı ortaya çıktı. İlk yapılan hata, faiz oranlarını mevcut enflasyon düzeyinin çok çok altına çekmekti. Bu hatanın üzerine diğer hatalar geldi ve ekonomideki kriz görüntüsü oluştu.

Toplum olarak da aynaya bakmamız gerekiyor. Türkiye gibi demokrasi ile halkın kendi kendini yönettiği ülkelerde, belirli süreler için yetki verilmiş yöneticilerin de gerektiğinde eleştirilmesi, uyarılması gerekir. Özellikle ekonomide atılan adımlar konusunda halkın faiz inerken de çıkarken de alkışlaması gibi eleştirmek bir yana anlaşılması zor tepkileri söz konusu. Halkın ekonomide sadece alkışlayan değil, talepleriyle yol gösteren de olması lazım.

STAGFLASYON TEHLİKESİ

Stagflasyon, stagnasyon[16] ile enflasyonun aynı anda görüldüğü durumdur. Fiyatlar hızla yükselirken, işsizlik de artar. Türkiye için böyle bir tehlike söz konusu.

Durgunluk ve enflasyonun aynı anda olacağı bir ortam, ticareti ciddi anlamda etkiler. Bunun etkileri 2023 yılından itibaren görülmeye başlandı. Örneğin durgunluk var ama fiyatlar da artıyor. Böyle bir ortamda konut satışı yapmak zorlaşıyor. Buna rağmen bir ucuzlama da olmuyor. Bu koşullarda satıcı malı satmakta, alıcı ise almakta zorlanıyor. Elinde parası olan pazarlık gücünü kullanarak daha uygun şartlar talep edebiliyor.

Satıcı sayısına karşı alıcı sayısı az ancak bankalar faiz artırımına gittiği için onlar da parayı nakitte bekletiyor. Yüksek enflasyon ortamında, satıcıların mal alıp depolamaları beklenir. Mesela marketlerin depoları malla doldurması mantıklı olur. Oysa almıyor ve parayı nakitte tutuyorlar çünkü stagflasyon var. Alınan ve depoya konulan bir malın satılacağının garantisi yok.

Faiz yüksek olunca, piyasadaki para çekiliyor ama bu durması anlamına da gelmez. Nitekim 2023 sonunda konut ve araç satışlarında bir durgunluk görüldü. Yine de tamamen durmadı. Enflasyon beklentisi ile döviz kurunda yaşanacak değişimler konusundaki belirsizlik de bunda etkili oldu.

16 Gayri Safi Milli Hasıla'nın ortalamadan daha düşük bir hızda büyümesi.

ZAMAN HIZLANDI

Kripto para borsalarında zaman zaman hareketlilikler oluyor. Borsalardan birine, "terör örgütlerinin parasını içeri sokup yeteri kadar denetim yapmadığı", bir başkasına "para sahiplerinin izni dışında paralarını kullandıkları" gerekçesiyle cezalar kesildi. Yeni sayılabilecek bir alan olsa da ABD başta olmak üzere çeşitli ülkelerde işleyen bir hukuk sistemi var ve bu tür yapılar da dikkatle gözleniyor.

Çok büyük kripto para borsaları oluştu. Kripto paralar içinde ise Bitcoin diğerlerinden çok öne çıktı. Bitcoin'in en büyük rakibi teknoloji çünkü kendisi teknoloji ürünü. Yarın daha teknolojik "coin"ler çıktığında belki maniple edilebilir ancak bugün için rakipsiz görünüyor. Algoritma gereği 21 milyonun üzerinde Bitcoin üretilemez ancak BlackRock'ın alt şirketinin yaptığı başvuruda sanki daha fazla üretilebilirmiş gibi görünüyor. 9,5 trilyon dolarlık başvuru, bugünkü rakamla hesaplandığında (Kasım 2023), 2 buçuk milyar Bitcoin varmış gibi bir görüntü veriyor. Oysa zaten 19 milyondan fazla Bitcoin zaten üretildi. Firmanın ETF başvurusu yapması bu açıdan da ilginçtir. Eğer başvuru kabul edilirse, 10 milyara yakın Bitcoin varmış gibi işlem yapılacak. Bu durumda önce bir fiyat düşüşü ve sonra yeniden fiyat yükselmesi beklenebilir.

Bitcoin çok ucuzlarsa, üretim maliyetlerinin altına (madencilik) düşerse, işlevsiz bir sürece dönüşebilir. Sonuçta büyük sermaye, altın ve gümüşü elli yıl boyunca maniple etmeyi başardı. Kripto para üzerinde bunun sürdürülebilip sürdürülemeyeceği konusu merak ediliyor.

Unutulmaması gereken bir önemli detay da zamanın artık çok daha hızlı akıyor olmasıdır. Geçmişte bir yüzyıla sığan

teknolojik gelişmeler, şimdi neredeyse on yıl içinde yaşanıyor. Kripto paralar bir yana "Chat GPT" gibi yapay zekâ teknolojisinin hayatımıza girmesi çok hızlı oldu. 2020 yılının en önemli teknolojisiydi.

Elektrikli araçlarla tanıştığımızda, kimse bu kadar hızlı yaygınlaşacağını, petrolün kullanımdan bu kadar hızlı çıkacağını düşünemiyordu. 2026 yılında elektrikli araçlar çok daha fazla olacak. Avrupalı otomobil devleri hesaplarını 2030'lu yıllara göre yapsalar da Çinli markalar bu konuda çok hızlı yol aldılar. Büyük otomotiv devleri geç bile kaldı denilebilir. Nitekim, Avrupalı firmalar bazı özellikleri hâlâ "üst paket" olarak ayrıca satmaya çalışırken, Çinli firmaların ful paket gelmesi ve fiyat avantajı dikkat çekiyor.

Türkiye'nin bu tür gelişimlere daha hızlı uyum sağlaması gerekiyor. Genel olarak hızlı değişen bir ülkeyiz ve bu doğru şekilde değerlendirilirse, ciddi bir avantaja dönüşebilir. Doğru değerlendirilmediğinde ise yüksek enflasyon gibi sorunlar olarak karşımıza çıkabiliyor.

Arjantin örneğini iyi anlamak gerekiyor. Bu ülke, yıllardır çok yüksek bir enflasyon yaşıyor. Türkiye, son üç yıla kadar yüksek enflasyonu neredeyse unutmuştu. Sonuçta Arjantin'in başına Javier Milei geldi ve elinde testereyle poz verdi. Arjantin Merkez Bankası'nı kapatmayı, Amerikan dolarını resmi para yapmayı hedefliyor. Arjantin'de vatandaşların elinde 1,5 trilyon dolar bulunduğu ifade ediliyor. Milei de ülkeyi dolarize etmek istiyor. Arjantin küçük bir ülke değildi ama bu hale gelebildi. Demek ki kendi paralarına güvenleri o kadar azadı ki parası olan da yabancı bir paraya yatırımını yaptı. Milei bu gerçekliğin farkında çünkü asıl mesleği ekonomi profesörlüğü.

Dünyada merkez bankalarıyla ilgili tartışmalar var. Gerçekten "gerekli olup olmadıkları" tartışılıyor. Merkez bankaları fiyat istikrarı sağlamaktan sorumludur ancak para bastığı için fi-

yat istikrarsızlığının kaynağı gibi görülür. Sonuçta "para basma işini maliye bakanlıklarının da yapabileceği, merkez bankalarına ihtiyaç olmadığı" yönünde ciddi görüşler var. Altın standardı üzerinden bir kayıt oluşturmak ve sabit para lazım ancak kimileri bunun dezavantajı olduğunu iddia ediyor. Dezavantajları sadece hükümetler içindir. Sermayedar merkezi yapılar içindir. Faydası ise halk içindir.

Türkiye, Merkez Bankası'nın da merkezinde olduğu bazı ekonomik adımlarla yüksek enflasyonlu bir ortama girdi. Vatandaşları en çok zorlayan, temel gıda maddelerindeki enflasyon oldu. Zeytinyağının fiyatı bir yılda neredeyse on kat arttı. Birçok kalemde gıda fiyatlarını bir nebze düşük tutabilmek için devletin kontrol edebildiği kooperatif marketlerinden faydalanılıyor.

2023 yılı vatandaşı zorladı ancak 2024 yılı da aynı görünüyor. Tarımsal gıda üretiminin mutlaka artırılması ve bundan sonra da hep öyle kalması şarttır. Yeterli ürün yoksa, ne kadar fiyatları düşürmeye çalışırsanız çalışın, gıda fiyatları hep yüksek olacak, enflasyonla mücadele başarılı olmayacaktır.

Elinizde 1 litre süt varsa ve 10 tane alıcı varsa, o sütün ucuzlaması mümkün olmaz. Elinizde 20 litre süt varsa ve 10 alıcı varsa, süt ucuzlar.

Türkiye'de tarıma ve hayvancılığa yeteri kadar yatırım yapılmıyor, teşvik verilmiyor. Son yıllarda bir artış olsa da bu alan geçmişte ihmal edildi. Enflasyon sorunu geride bırakılacaksa, vatandaşın doğrudan etkilendiği gıdadan başlamak, gıda üretimini bol ve sürekli hale getirmek, iç piyasada ürün sıkıntısını ortadan kaldırmak, fazlasını ise ihracata yönlendirmekle olacaktır.

KAMUDA İSTİHDAM KONUSU

Türkiye'de 5,1 milyon kişi kamuda çalışıyor.[17] 2001 yılında bu rakam 2,1 milyon kişiydi. 2007'de 2,9 milyona yükseldi. 2015'te 3,4 milyon olan sayı 2023 Eylül'ünde 5 milyonu aşmış görünüyor. Bu rakama Türk Silahlı Kuvvetleri dahil değil.

Türkiye'nin kamu harcamalarının yüzde 70'i maaşlar ve sağlık giderlerinden oluşuyor. Nüfusa oranla bakıldığında kamuda istihdam, İskandinav ülkelerinde daha yoğun. Örneğin Norveç'te çalışanların 30,9'u kamuda istihdam edilirken, İsveç'te bu oran yüzde 29,3. OECD ortalaması 18,6. Türkiye'de ise kamuda çalışanlar, tüm çalışanların yüzde 13,4'ünü oluşturuyor. Japonya'da yüzde 4,6, Güney Kore'de yüzde 8,8 kamu istihdamı söz konusu. Avrupa'da en düşük kamuda istihdam oranı, yüzde 13,4 ile Almanya'da.

Türkiye ekonomisinin geldiği noktada, vatandaşlar üniversiteden mezun çocukları, ister eğitim fakültelerinden, ister mühendislikten, isterse hukuktan mezun olsun, bir yer bulup kamuya yerleştirmek istiyor. Gençler de artık özel sektörde şanslarını deneyip yeteneklerini göstermeye çalışmak yerine Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (KPSS) hazırlanıyorlar ve bu sınava girenlerin sayısı hızla üniversite sınavlarına girenlere yaklaşıyor.

Kimse, "Kamuya bu kadar yüklenmeyelim. Kamu bu yükü taşımakta zorlanıyor..." diye düşünmüyor. 2 milyondan 5 milyona yükselen bir kamu istihdamı, yaklaşık yirmi yılda yüzde 150'ye yakın artış demektir. Aynı dönemde genel istihdam ise yüzde 30'luk bir artış göstermiş.

---

17 https://tr.euronews.com/2023/11/25/kamuda-istihdam-orani-turkiyede-kamu-calisani-sayisi-yuksek-mi-diger-ulkelerde-durum-ne

Kamudan maaş almanın bu kadar cazip olması doğru değil. Kamu kaynaklarının harcanması konusunda en başta vatandaşların hassas olması gerekir.

Türkiye'nin, Türk vatandaşlarının parasının nereye harcandığını denetlemek yine Türk vatandaşlarının hakkı ve görevidir. Suriyeli sığınmacılara, düzensiz göçmenlere, Sudan'da kiralanan ve sonra tasfiye edilen arazilere ve daha birçok kaleme yapılan harcamalar şeffaf olmalıdır. Türkiye'nin "ABD hariç, milli gelire oranla dışarıya en çok yardım eden ülke" olması ile zaman zaman övünülüyor. Ancak Türkiye'de insanlar sıkıntı çekiyorsa, bu kadar dışarıya harcamak doğru mudur, üzerinde düşünülmesi gerekir. Hem dışarıya ve dışarıdan gelenlere yüksek harcamalar yapıp hem de emekliden, ücretli çalışanlardan "kemer sıkmalarını" beklemek doğru olmayacaktır.

85 milyon nüfuslu bir ülke için sayıları 6-7 milyonla ifade edilen sığınmacı, düzensiz göçmen vs. fazladır. Türkiye bir refah ülkesi olacaksa, planlamaların da buna göre yapılması gerekir.

Unutmamak gerekir ki "devlet" müstakil bir varlık değildir. 86 milyon Türk vatandaşının ortak iradesi ile kendi hizmetlerini yapsın diye oluşturduğu bir yapıdır. İşveren de parayı sağlayan da milletin kendisidir. Devlet, milletin memuru, işlerini yapmak için kurduğu bir organizasyondur. Bu nedenle harcanan para "devletin parası" değil çünkü devletin parası olmaz. Para, milletin parasıdır.

Türkiye ekonomisi açısından önemli hatalardan biri 2023 seçimleri öncesinde yaşandı. "Emeklilikte Yaşa Takılanlar (EYT)" adı altında erken emeklilik talebinde bulunan ve sayıları milyonları bulunan kişilerin talebini hem iktidar hem muhalefet destekledi. Sonuçta sistemin bu kadar emekli ile sağlıklı devam etmesinin mümkün olmayacağı bilinmesine rağmen, seçim amaçlı olarak hem iktidar hem muhalefet desteğiyle 2 milyon kişinin daha emekli olmasının yolu açıldı. Bunların önemli bir

bölümü emekli olmalarına rağmen çalışmaya devam ettiler.[18] Oysa "oy" uğruna atılan adımların faturasını yine milletin kendisi ödüyor.

Hatta siyasetçilerden çıkıp "Atanamayan öğretmenlerin işini biz hallederiz" diyenler bile oluyor. Türkiye'de 20 milyon öğrenci, 1 milyon 200 bin civarında öğretmen var. Öğretmen başına 12-13 öğrenci düşüyor. Dünyanın birçok ülkesinden daha iyi durumdayız. 800 binleri bulan öğretmen adayları kamuya hangi ihtiyaçla alınabilir? Aslında ihtiyaç yok ama siyasetçiler rahat rahat bu vaatlerde bulunabiliyor. Dilin kemiği yok!

Tabii ki burada kusur öğretmen adayında ait değil. O, öğretmen olmak için eğitim almış, çalışmış. Sorun, en baştan planlamanın doğru şekilde yapılmamasında. Türkiye'de 8 milyon 400 bin üniversite öğrencisi olmasıyla övünüyoruz ancak bizden çok daha gelişmiş, dünyaya bilim ve teknoloji ihraç eden Almanya'da neden 3,5 milyon üniversite öğrencisi olduğu üzerine düşünmüyoruz. Rakamların büyüklüğüne değil, ihtiyaca göre planlama yapılması gerekiyor. Aksi takdirde rasyonel zeminden kopuluyor.

Arjantin örneği bir yana bırakılacak olursa, dünyada en yükseklerden biri, Avrupa'da da en yüksek enflasyon Türkiye'de ve bu, bir günde olmadı.

2008-2009 Mortgage Krizi sırasında FED kendi vatandaşlarına para dağıttı. Faizler 0,25'ti. Kendi ülkesinde trilyon dolarları alan finansman şirketleri, fonlar, bankalar, parayı bizim gibi ülkelere getirdiler. Bakir bir ülke bulup bankalar aldılar.

Türkiye AB tam üyeliği yolunda önemli adımlar attı ve 2013'e kadar yine Türk ekonomisinde olumlu bir hava oldu. 2001-2008 döneminde Kemal Derviş politikalarının meyvelerini toplayan Türkiye, 2013'ten sonra farklı bir sürece girdi.

18 https://www.ntv.com.tr/ntvpara/emekli-olan-eytlilerin-yuzde-51i-calisiyor,ypr08hayqU6tp0DJQtf72g

2020'den itibaren Covid-19 pandemisi döneminde tüm dünya ile birlikte bir sıkıntı yaşadı. Ancak sonrasında uygulanan politikalarla 2023'te gelinen durum hazırlanmış oldu.

Türkiye'de kısa vadeli dış borç yüzde 10 arttı. Dövize ihtiyaç daha fazla oldu. Dış borçlar 200 milyar dolar seviyesine kadar yükseldi. Çok ciddi döviz ihtiyacı varken 770 istasyonu bulunan British Petrol (BP), Türkiye'den çekildi. Hisselerini Petrol Ofisi'ne (PO) devrederek çıktı. Osmanlı döneminde gelmiş ve 110 yıldır Türkiye'de olan bir şirketti. Koreli LG firmasının Ankara'da Ford ve Koç ile kuracağı batarya fabrikası iptal edildi. Japon otomotiv devi Mazda çekiliyor. Honda, fabrikasını daha önce kapatmıştı. Toys"R"Us, Park Bravo gibi başka bazı firmalar da Türkiye'den çekildi.

Bütün bu olup bitenler arasında bir olumlu gelişme de yaşandı. Türkiye'nin CDS'i 700'lerden 350'ye düştü. Yine çok yüksek bir risk puanı olmasına rağmen olumlu bir gelişme sayılabilir. "Türkiye'ye yatırım yapılır mı?" diyen bir yabancı yatırımcının bakacağı rakam bu olduğu için düşmesi her açıdan olumludur. Temerrüde düşme ihtimaline karşı yapılan bir sigortadır.

Türkiye'nin doğal olarak IMF'ye gitmesi gerekiyor ve ortağıyız. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in dışarıdan yüzde 8,5-9 faiz oranıyla bulacağı borca CDS de eklenince yüzde 12'lik bir faiz ortaya çıkacak. Bulunan paralar zaten var olan borçları ödeyecek ama yeni borçlar açılmış olacak. Borçlar kapanmayacak.

Borçlar kapansın isteniyorsa, üretimin artması gerekir. Doğru yatırımla büyüme yoluna gidilmesi gerekir. Bu yapılmazsa borcu borçla kapatmak mümkün olmaz. Yabancı gelmez hatta var olan da yurtdışına çıkar. Elbette bunda hukuk, demokrasi, insan hakları gibi koşulların da etkisi vardır ancak en temel belirleyici ekonomidir. Giden firmalar Türkiye'de para kazanamadığı için gidiyor.

Bankalar da gidebilir ve "Giden gitsin" diyebiliriz ama yerine daha iyisini yapmak koşuluyla... İsrail'in Gazze'ye saldırmasından sonra Türkiye'ye bazı markalara dönük boykot çağrıları yapıldı. Ancak bir kahveciyle ilgili boykot çağrısı yapıyorsanız, ondan daha iyi kahve yapmanız gerekir. Bir otomotiv markasını boykot çağrısı yapıyorsanız, o markayı en başta yöneticilerin kullanmaması gerekir.

Türkiye'de kaçak işçilik de sorun olmaya başladı. Türklerin yapmak istemediği beğenmediği hasta bakımı, tarım işçiliği, çobanlık gibi alanlarda, yurtdışından işçi getirilerek bir kısmı da kayıt dışı olarak çalıştırılıyor. Bunlar, kazandıklarını dövize çevirerek yine ülkelerine gönderiyorlar. Burada da önemli bir kayıp var. Bunun önüne geçilmesi lazım.

Dubai'den ev satın alan Türk vatandaşlarının sayısı 2023'te, bir önceki yıla göre 3 kat artış gösterdi. Yabancılar da artık Türkiye'den ev almıyor. Ruslar, İranlılar artık İstanbul ve Antalya gibi şehirlerden konut almıyor çünkü aşırı pahalı hale geldi. Halkın alım gücü azalırken, fiyatlamalar uluslararası standartlarda gezinmeye devam ediyor.

Oysa ABD bile böyle bir ortamda dış yatırım alabiliyor. ABD, dünyanın en büyük batarya üreticisi haline geldi çünkü fabrika kurana sübvansiyon ve vergi muafiyeti sağlıyor. Türkiye'nin de sağlaması lazım.

Türkiye'nin çok önemli bir avantajı var. Türkiye'de sanayi kesiminde çalışanlar oldukça nitelikli elemanlar. Birçok ülkeden işçilik olarak daha iyi durumdayız. Verimlilik çok yüksek. 1 Türk işçi, 3 Mısırlının 4 Hindistanlının yaptığı işi yapıyor. Çokuluslu şirketler en çok nitelikli personel verimliliğinden memnun.

Türkiye'nin son dönemde durduğu yer de yatırımcının kafasını karıştırıyor. Türkiye Batı'nın bir parçası mı yoksa Avrasyacı mı olmaya çalışıyor, net değil. Aynı anda hem ABD hem Rus-

ya'ya yakın durmaya çalışıyor. Ne tarafta durduğumuzun belli olması lazım. Bir yandan bu görüntü bir yandan sürekli değiştirilen Merkez Bankası başkanları ve maliye bakanları, istikrarlı bir görüntü vermiyor. Yabancı yatırımcı Türkiye'ye dolar getirir de birden yüksek kur şoku yaşarsa, doğal olarak zarar eder çünkü parasını düşük kurdan TL'ye çevirmiş olacak. Bu önünü görememe durumu da yatırımcıyı uzak tutuyor. Bunun yerine gidip ABD'de faizde değerlendirmeyi tercih ediyor.

TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK KARNI

Her ne kadar dünyada farklı felaket senaryoları konuşuluyor olsa da gerçek, gözle görülür, elle tutulur felaketler hep "ekonomik krizlerle" geliyor. Dünya ve beraberinde Türkiye de 2020 sonrasında bir kriz ortamına girmiş durumda. 2022 ve 2023 bu krizin daha çok hissedildiği yıllar oldu.

Yatırımcılar 2021 boyunca düşük faizle hazine bonoları, devlet tahvillerini toplamıştı. 2022 ile birlikte yüksek faiz ortamına geçince birçok yatırımcı için bu tahviller çöp oldu. Mecburen vadesini beklemek zorunda olduklarından, yüksek enflasyon nedeniyle zarar ettiler. Yüzlerce milyar dolarlık zararlar ortaya çıktı.

Küresel anlamda bankalar da bu krizi yakından hissediyor. ABD'de "Bankacılık krizi çözüldü" yönündeki açıklamalar çok tatmin edici olmadı. Dünyanın önünde daha berbat bir durumun olduğu, ciddi ekonomistler tarafından dile getiriliyor. Bu konuda yayımlanmış epeyce makale var. Bankacılık sisteminde kriz var.

Dünyada yaşanan kriz reel sektörle ilgili bir kriz değil, finansal bir kriz. Bundan da en çok bankalar etkileniyor. Özellikle Amerikan bankalarının ve Avrupa bankalarının durumu çok iyi sinyaller vermiyor. Bazı bankalar Arap sermayesi tarafından satın alındı.

Türkiye'de bankacılık sektöründe bir dönem yabancıya satış gözlendi. Birçok yerli banka yabancılara satıldı ve el değiştirdi. Şu anda Türkiye'de bankacılık büyük oranda yabancı sermaye tarafından yapılıyor. Bunlar, kârlılıklarını dolar üzerinden ölçüyorlar. Türkiye'de bankalar kâr ediyor görünse de dolar üze-

rinden hesaplama yapıldığında çok da memnun edici bilançolar ortaya çıkmıyor.

Düşünün ki bir yere dükkân açtınız ve iş yapmasını bekliyorsunuz. Başlangıçta müşteri olmasa bile bir süre daha beklersiniz çünkü bir yatırım maliyeti var. Fakat iş yapmamaya devam ederseniz, artık orada durmazsınız.

Türkiye'de de yabancılar tarafından bankacılık sektörüne yatırım yapıldı ama homurdanmalar var. 2020'lerle birlikte bazı yabancı bankaların Türkiye'den çıktıklarını ya da küçülmeye gittiklerini gördük. Özellikle şube sayılarında ciddi azalma gözlendi. Bunun ana nedeni "dövizin gerçek değerinde" olmamasıydı. Buna ek olarak faizlerin düşük tutulması ve yüksek enflasyon ortamı da etkili oldu.

Enflasyon düşse dahi bankaların mevduatı çekebilmek için enflasyon üzerinde bir faiz vermesi gerekiyor. Buna gerçek değerinde olmayan döviz eklendiğinde banka açısından sıkıntılı bir durum ortaya çıkıyor. Faiz oranlarının daha fazla artması bankaları memnun edebilir ancak bu defa da kredi kullanımlarının azalması, dolayısıyla üretimin azalması ve işsizliğin artması gibi durumlar ortaya çıkabilir. Hepsi birbirini etkileyen faktörler ve bankaların yaşayacağı sıkıntı, sistemin ve insanların sıkıntı yaşamasını da beraberinde getiriyor.

2022 ve 2023 yıllarındaki yüksek enflasyon nedeniyle gıda alışverişi yapmak daha zor hale geldi. Türk vatandaşlarının en çok zorlandıkları konu market alışverişi oldu. 2024 ve sonrasında da aynı görüntünün olması, artan işsizlik gibi faktörlerin buna eklenmesi, yaşamı daha da zorlaştıracaktır. İster kamu yönetiminde yer alanlar, ister sektörün içindekiler, isterse sokaktaki vatandaş olsun, herkesin dileği, 2024 ve 2025'in, 2022 ve 2023 gibi "kayıp yıllar" olmaması... Ancak Türkiye'de ekonomi yönetimi bile ancak "2026'dan itibaren rahatlayacağız" diyebi-

liyor.[19] Ekonominin direksiyonunda oturan Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek 2026'yı işaret ederken, daha iyimser olmak kolay değil.

Türkiye'de hem ekonomi yönetimi hem de vatandaşların 2024 ve 2025 için hedefleri "açlıkla sınanmamak" olmaya başladı. Zor bir dönem yaşanacağı biliniyor ancak bunun en az hasarla atlatılması ve sonrasında gerçekten rahatlamaya ulaşılması herkesin hedefi. Tabii ki asıl sorumluluk yöneticilerde. Bu noktada Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve Merkez Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan en önemli rolü üstlenmiş durumdalar.

19 https://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/bakan-mehmet-simsek-2026-yilinda-rahatlayacagiz-983225

İŞSİZLİK TEHLİKESİ

Geçmişte Türkiye'de bir çocuk okulda başarı göstermezse, eğitimine devam etmek istemezse genellikle bir esnafın yanına çırak olarak verilir ve burada bir meslek öğrenmesi hedeflenirdi. Bugün ise böyle bir imkân neredeyse kalmadı ve artık işsiz kalacak, işini kaybedecek birisi ancak "vasıfsız işçi" olabiliyor.

Küresel kapitalizmin yeni dünya düzeninde bir grup insanı "sefiller" ya da "gereksizler" olarak kodlayacağına ilişkin iddialar var. Hatta dünyanın en kalabalık iki ülkesi olan Çin ve Hindistan'ın savaştırılmak istendiği, dünya nüfusunun azaltılması için savaşlar çıkarılmaya çalışıldığı öne sürülüyor. Neyse ki Çin'le gerginlikler yaşamasına rağmen Hindistan savaşa yanaşmadı ve iki ülkenin ellerinde bulunan nükleer silahları kullanmalarına ilişkin korkular da ortadan kalktı.

Konut satışları dünyada ve Türkiye'de düşmeye başlamış olsa da arsa satışlarında artış gözleniyor. Bu da insanların geleceğe ilişkin kaygıları olduğunun bir başka işareti olarak değerlendiriliyor. İnsanlar yatay mimariye yönelmek istiyorlar ancak bunun için büyükşehirlerde yer kalmadı. Bu nedenle şehir dışındaki alanlar da artık yatırımcıların dikkatini çekmeye başladı. Türkiye'de son dönemde bazı inşaat firmalarının arsa satışlarına yoğunlaşması dikkat çekti. Ünlü boksör Mike Tyson (Malik Abdülaziz), "Ağzının ortasına ilk yumruğu yiyene kadar herkesin bir planı vardır..." diyor. Darbeyi alınca birçok insanın planları zaten altüst oluyor ama bundan da kötü olanı, insanın bir planı olmamasıdır. "Bir şey olmaz...", "Olur mu öyle şey?" diye düşünerek zaman kaybederken, genellikle iş işten geçtikten sonra durumun farkına varırlar. Unutmayın ki 2. Dünya Sa-

vaşı'nın çıkacağına neredeyse kimse inanmıyordu. Bomba kafalarına düşünceye kadar birçok insan inanmamayı sürdürdü.

Siz de ekonomideki birçok gelişme için "Olmaz öyle saçma şeyler!" diye düşünebilirsiniz ama önlem almalısınız. Belki her şey umulandan daha iyi olacaktır ama aksi durumda, iş işten geçmeden tedbirli davranmış olmanızın faydasını göreceksiniz.

Dünya merkez bankaları ve hükümetler dijital paraya geçme konusunda kararlı. Dijital merkez bankasına da geçilecek. Bu artık kesinleşti. Bu olunca özel sektöre ait bankalar ne olacak? Bugünkü gibi para transferi olmayınca onlara ihtiyaç olacak mı, belli değil. Aynı şekilde merkez bankaları insanlara kredi verecek mi, bu da belli değil. Bankacılığın da bir dönüşüm geçireceği sürece girdik.

Dünya değişiyor. Sadece paranın ve bankaların dijitalleşmesi değil, her şey değişiyor. Bir zamanlar otomobil devi olan firmalar, hızlı bir şekilde elektrikli otomobil çağının başlamasıyla birlikte, Uzakdoğulu firmalarla rekabette zorlanmaya başladılar. Oyunun kurulları değişti. Başta Çin kökenli markalar olmak üzere birçok otomotiv firması hem teknoloji hem üretim maliyetiyle öne çıkmaya başladı. Yıkılmaz sanılan dağlar sarsılıyor. Teknolojinin gelişiminden en çok Uzakdoğu ülkeleri, daha çok da Çin'in faydalandığı görülüyor. Garip bir durum ki "kapitalizmden en çok faydalanan yönetim", Çin Komünist Partisi oldu!

Dün ile yarın arasındaki fark artık dakikalara inmiş durumda. Gelişim eskiye göre çok daha hızlı oluyor. Bununla birlikte Türkiye olarak kayıp iki yıl yaşadık ve bunun etkilerinin de en az iki yıl daha süreceği bir döneme girdik. Kayıp yılların etkisini en çok "tabanın" hissedeceği yine ekonomi yönetimi tarafından dile getirildi. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, iç piyasanın daralacağını ve üretici kesimin yeni dış pazarlar araması gerektiğini dile getiriyor.

Türkiye'nin ekonomi yönetimi, 2026'da ülkenin düze çıkacağını ancak o zamana kadar sıkıntılı bir süreç yaşanacağını gizlemiyor. Buna hazırlıklı olmak gerekir.

Yatırım yapabilecek gücü olanların da dikkatli olması gerekiyor. 2020'de yükselen konut fiyatları nedeniyle insanların konuta yöneldikleri görüldü. O dönemde arsaya yönelenler ise imara açılması durumunda daha fazla kazanmış görünüyor. Altın yavaş yavaş yükseliyor ama kimilerince borsa tercih ediliyor. Bunlar elbette yatırım tavsiyesi değildir. Her yatırım yapacak kişinin kendisinin piyasayı iyi araştırması ve kendi kararını kendisinin vermesi gerekir.

Tek bir yatırım aracıyla ilgilenmeyin. Hepsini detaylı inceleyin, bilginiz olmayan yatırım araçları konusunda da bilgi edinmeye, kendinizi geliştirmeye çalışın. Kripto paralar konusunda bilginiz yoksa bilgi sahibi olun ancak dünyada "shitcoin" denilen, Türkiye'de ise "leş coin" olarak adlandırılan alt kripto paralara karşı dikkatli olun. Kripto para henüz tam olarak yerine oturmamış olabilir ama bu sizin "blockchain" teknolojisini öğrenmenize engel olmasın. Bazı alt coin'ler tarihin çöplüğüne gidecek olsa da kripto paralarla ilgili önümüzde uzun bir gelecek var.

THE ECONOMIST KAPAĞIYLA DÜNYAYA VERİLEN MESAJ

"Küreselci" sermayenin sözcüsü konumundaki *The Economist* dergisi, her yeni yıla girerken bir kapak hazırlıyor, yeni yılda beklentileri ve olası senaryoları bu kapakta topluyor.

The Economist'in 2024 kapağında en üstte Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski yer aldı ve yüz yüze bakarken çizildi. Ortalarında bir kum saati yer alıyordu ve kumlar azalmıştı. Bir tarafında barış bir tarafında bombalar vardı. Bu durum, "2024'te barış için çok az zaman kaldığı" yorumlarına yol açtı.

Putin'in üzerinde ABD eski başkanı Donald Trump, Zelenski'nin üzerinde ise ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, birbirlerine sırtlarını dönmüş olarak yer aldı. Kapaktaki mavi ve kırmızı renkler, ABD'de Demokratlar ve Cumhuriyetçileri simgelediği için, bu çizim de "2024 yılında yapılacak ABD başkanlık seçimlerinde Joe Biden'ın yer almayacağı, yarışın Trump ve Harris arasında geçeceği" şeklinde yorumlandı. Bu çizimle birlikte "Biden'ın 2024'te ya ölmesi ya da hastalık nedeniyle seçimden tamamen çekilmesinin beklendiği" ifade edilmiş oldu.

Biden'ın "çok hasta olduğu, bunadığı" haberleri zaten uzun zamandır yapılıyordu.

Her iki yanda yer alan uydu ve roketler, "uzayda bir mücadelenin devam edeceği" işareti olarak kabul edilirken, kum saatinden oyların sandığa akması, kapağın merkezinde yer aldı. Sandığın bir tarafında beyinlere uzanan kablolarıyla yapay zekâ (belki Neuralink) diğer tarafında ise sterlin, dolar, avro ve yen simgeleriyle aşağı yönlü seyreden grafiklerin yer aldığı bir çizim göze çarptı.

Kapağın altında ise Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri (Çin Devlet Başkanı) Şi Cinping ile Biden sır sırta ve arkalarında Pasifik ve Avustralya'yı gösteren haritalarla çizildi. Çin tarafında aşırı yüksek sıcaklık, elektrikli otomobiller, madenler yer alırken, Biden tarafında yenilenebilir enerji kaynaklarının yer alması dikkat çekti.

Bu çizimin mesajının ise ABD-Çin arasında bir savaşı işaret ettiği yorumları yapıldı. Kum saati daralıp Trump "dünya için en büyük tehlike" olarak gösterilirken, Çin ile ABD'nin Büyük Okyanus'ta bir mücadeleye, "belki savaşa" girmesine dönük sinyaller verildi.

Aslında Trump'ın kapakta böyle olumsuz ancak gayet büyük gösterilmesi şaşırtıcı değildi çünkü ABD başkanı olduğu dönemde "küreselcilere" karşı dört önemli adım attı. Dünya Sağlık Örgütü'nü (DSÖ) Amerika'dan kovdu, Paris İklim Anlaşması'ndan çekildi, gümrük vergilerini artırdı ve NATO bütçesini kıstı. Bunların hiçbiri küreselcilerin hoşuna gitmedi ve nihayet Biden gelir gelmez hepsinden geri adım atıldı. Bu nedenle küreselciler Trump'ı istemiyor.

Yapay zekâyı simgeleyen göz, aynı zamanda "her şeyi gören" göz olarak da yorumlanıyor. 2023'te Neuralink iş başvurularını kabul etmeye başlamıştı bile... Oysa ABD'de ilaç ve tedaviler konusunda yetkili kurum olan U.S. Food and Drug Administration (FDA), kolay izin vermeyen ve denemeler için çok uzun süreler isteyen bir kurum olarak bilinir. Neuralink'in ilerlemesi ise beklenenden çok daha hızlı oldu. Bütün bunlar, 2024 yılında "Neuralink'in hayata geçeceği ve beyinlerin aynı yere bağlanacağı" değerlendirmesinin yapılmasına da neden oldu.

The Economist'in tepesindekiler aynı zamanda Siyonizm'in de tepesindeki isimlerdir. Ezoterik bazı sembollerle ilgilendikleri bilinir. Geçmiş yıllarda yapılan kapaklarda daha fazla kullanılırken bu sembollere 2024 kapağında daha az yer verildi.

Elbette derginin her öngörüsü gerçek olmuyor. Yeni yıl kapağına koyduğu bazı konular gerçekleşirken, bazıları hayata geçemiyor. Ancak kapakta yer alan simgeler ve mesajlar, "küreselci büyük sermayenin niyetlerini göstermesi" açısından önemlidir.

BOR, ALTIN, PETROL VE MUSK

Zaman zaman sosyal medyadan başlayarak televizyon ekranlarına kadar taşınan ve her seferinde de ilgi çeken bir "bor rezervi" efsanesi vardır.

Türkiye'nin çok yüksek bir bor rezervine sahip olduğu ve dünyada en çok rezervin şimdilik bizim ülkemizde olduğu doğrudur. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir nokta var: Bor sadece Türkiye'de değil. İnsanlığın ihtiyaç duyduğu kadarı dünyanın birçok yerinde mevcut. Yani yüksek rezerv olsa bile herkesin eli Türkiye'ye mahkûm değil.

Elbette bu rezerv dikkatli kullanılmalı, hammadde değil yüksek katma değerli işlenmiş ürün olarak hem ülke içinde kullanılıp hem ülke dışına ihraç edilmeli. Ancak beklentileri gerçekçi tutmak ve adımları sağlam atmak, bilerek atmak her zaman iyidir. Bir şehir efsanesinin peşine takılmak yerine, rasyonellikten kopmadan yaşamak faydalıdır.

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, 2023'ün Eylül ayında BM Genel Kurulu'na katılmak üzere New York'a gitti. Burada Türkevi'nde yaptığı görüşmelerden biri de Tesla, SpaceX, Twitter ve Starlink gibi firmaların sahibi olan Elon Musk ileydi. Bu görüşmede de "bor" konusunun konuşulduğu öne sürüldü. İddialara göre "bor içinde bulunan lityumu ayrıştıracak teknolojiyi Musk Türkiye'ye getirecek, elektrikli otolar için işbirliği yapacaktı".

Musk'a sadece bir "girişimci" gözüyle bakılamaz. Onun Twitter'ı (X) alması bile bir amaca yöneliktir. Çin'deki "WeChat" uygulamasının bir benzerini yapmak istediği belirtilen Musk, Twitter'ı sosyal medyadan alışveriş, yemek siparişinden haberleşmeye kadar birçok şeyi içerecek şekilde dönüştürmek

istiyor. WeChat, sosyal medya, ödeme, çöpçatanlık, taksi çağırma gibi birçok uygulamayı tek bir platformda birleştiriyor ve "her şey uygulaması" olarak biliniyor.

Musk, adeta ABD'yi Çin'e dönüştürmenin altyapısını üstlenmiş görüntüsü veriyor. Neuralink ile insanları dönüştürmesi beklenirken, Starlink ile dünyanın tümüne uydular üzerinden internet götürme hedefine ilerliyor. Bu çaptaki işlerin de sadece bir "girişimci" tarafından yapıldığını düşünmek, fazla basite indirgemek olur. Kimilerine göre bu gelişmelerin arkasında ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) kimilerine göre ABD "derin devleti" var.

Nitekim Erdoğan da görüşmeyle ilgili detaylara girmedi ancak Elon Musk'ı 2024'te İzmir'de yapılacak "Teknofest" etkinliğine davet ettiğini söyledi.

Asıl önemli başlığın, SpaceX'in, "Türk uydularını uzaya taşıması" olduğu yorumları da yapılıyor. SpaceX'in 120 bin lira maaşla Türkçe-İngilizce bilen eleman için ilan vermesi de bu iddiayı kuvvetlendirdi.

Türkiye'nin dünya çevresinde uyduları var ve Musk, bu uyduların yörüngeye taşınmasında rol almak istiyor. Her uydu birkaç milyar dolarlık bir gelir demek. Nitekim TÜRKSAT 6 uydusunun Space X tarafından fırlatılacağı yönünde daha önce Erdoğan da açıklamalar yapmıştı.[20]

Starlink uydu internet hizmeti ise Türkiye'de yasak. Türkiye'de uydu üzerinden internet hizmeti satışına izin verilmesi özellikle üç GSM firması tarafından kontrol edilen havadan internet hizmetiyle, birkaç firmanın daha eklendiği yerden internet hizmetlerinde yeni bir rekabet ve tüketici lehine gelişme sağlayabilir. Türkiye'de bu alanda yeteri kadar iç rekabet olmadığı için, firmalar gelişen teknolojiyi tüketiciye yansıt-

20 https://www.donanimhaber.com/spacex-ile-firlatilacak-turksat-6a-icin-tarih-belli-oldu--168864

mıyor ya da çok geç yansıtıyor. Starlink Türkiye'de faaliyete geçerse dağ başında bile internetten yararlanmak mümkün olacak. Ancak bunun istihbarat yönüne de dikkat edilmesi gerekiyor. Nihayetinde uydular yalnızca internet veya televizyon yayını vermek için milyarlarca dolar harcama yapılarak uzaya çıkarılmıyor!

"Büyük veri (big data)" kontrolü konusunda şu anda liderlik Google'ın elinde. Starlink'in dünyaya internet sağlaması durumunda büyük veri konusunda öne geçeceği de muhakkaktır.

Türkiye, Musk'ın otomotive de yatırım yapmasını istiyor ancak konu sadece bor rezervleri değil. Türkiye'de otomotiv ve endüstri mühendisliği konusunda geniş bir tecrübe var. Otomotiv üretimi konusunda en nitelikli çalışanlar Türkiye'de. Beyaz yaka (yöneticiler) ve mavi yaka (üretimde çalışanlar) açısından gelişmiş bir işgücüne sahibiz. Lojistik anlamda da Türkiye çok önemli bir noktada bulunuyor. Tesla'nın Berlin'de ürettiği bir otomobili Irak'a göndermesi yerine Türkiye'de üretip göndermesinin avantajı ortadadır. Türkiye'de kurulacak tesisler, özellikle Ortadoğu, Orta Asya, Kuzey Afrika hatta Kafkasya gibi bölgeleri hedefleyenler için lojistik anlamda zaman ve maliyetleri çok azaltacak ve daha kârlı yatırım olacaktır. Karayolu ile Ortadoğu'ya, denizyoluyla Karadeniz ve Akdeniz çevresine ürün göndermek mümkün.

Elbette yatırım için sadece bu avantajlar yetmiyor. Türkiye'nin hukuk açısından da yatırımcıyı korkutmaması gerekir. Yatırımcı demokrasisine, hukukuna güvenmediği bir ülkeye dünya kadar parasını alıp getirmez. Burada tam bir hukuk egemenliği ister ki istediği zaman getirdiği gibi parasını sorunsuzca götürebilsin...

Elbette Elon Musk'ın bu konuda biraz daha gözü kara davrandığını belirtmek gerekir.

"Elazığ'da bir fabrika kurulacağı"[21] iddiasına ise biraz daha dikkatli yaklaşmak gerekiyor. Türkiye'de lityumdan ziyade bor rezervi var. Borun atığı üzerinden, karbonat maddesinden lityum üretilebiliyor ancak buna gerek yok. En büyük rezerve sahip Şili'de batarya fabrikaları tam kapasiteyle çalışıyor. And Dağları ile çevrilmiş olan Şili, lama çobanlığını bir yana bıraktı ve lityum rezervlerini değerlendirerek dünyanın en büyük devlet ve özel sektör üretimini ortaya koydu. Gelir üç katına çıktı.

Bununla birlikte unutulmamalıdır ki lityum bataryalar da "geçici" bir teknolojidir. Dönemsel gelir elde ediliyor olsa da otomotiv mühendisliğindeki hızlı gelişmeler, yeni yakıt ve batarya türlerini ortaya çıkaracak. Daha birkaç yıl önce üretilmiş 150 km menzile sahip elektrikli otomobiller bugün satılmıyor. Alıcısı yok... Orta vadede daha farklı teknolojiler ortaya çıkacak ve yakıtla ilgili teknoloji de hızla değişecek. Bu nedenle Musk'ı Türkiye'ye çeken şeyin bor madeni olmasından ziyade uydu ve elektrikli oto yatırımları olması ihtimali daha yüksektir. Bordan lityum üretmek daha maliyetli ve Şili gibi ülkelerde bolca var. Türkiye'nin üstünlüğü mühendislik ve lojistik konularında.

Tabii ki bor, yine çok değerli bir madendir ve Türkiye'nin iyi koruması gerekir. Türkiye'de lityum fabrikaları zaten var. Yerli ve milli elektrikli otomobil olan TOGG'un da özel sektörün de lityum batarya fabrikaları bulunuyor.

Bor gibi sık sık dile getirilen ve "büyük bir rezerv olduğu" iddia edilen bir başka maden de altın... Türkiye'de "40 bin ton altın bulunduğu" bir şehir efsanesi olarak yıllarca yayıldı. Oysa gerçekler biraz daha farklı. Gerçekte bir iki ton kaya, taş, toprakta 1 veya 2 gram tenör[22] bulunuyor. İşlenebilir olan miktar bu kadar. 40 ton altın rezervi, 40 grama tekabül ediyor.

21 https://www.yenicaggazetesi.com.tr/elon-muskin-turkiyeye-ozel-ilgisinin-sirri-ortaya-cikti-gozunu-turkiyeden-fiskiran-720455h.htm

22 Maden cevheri içinde bulunan metal miktarı.

Türkiye'de altın var. Kaz Dağları, Erzincan gibi bölgelerde çıkarma çalışmaları sürüyor. Ancak "Türkiye'de 40 bin ton saf altın varmış" gibi düşünmek saflık olur. Böyle bir kapasiteye sahip olunması durumunda zaten en üst kademeden bu duyurulur.

Türkiye'nin altından daha fazla üzerine düşmesi gereken rezerv, Akdeniz'deki petrol ve gazdır. Gerçek altın orada yatıyor çünkü enerji demek. Türkiye hem kendi enerjisine sahip olarak avantaj sağlayacak hem de dışarıdan enerji almak zorunda kalmadığı için avantaj sağlayacak. Bu anlamda Akdeniz gazı ve petrolü, Türkiye için altından daha kıymetli.

KANAL İSTANBUL

Türkiye'de kimi zaman kamuoyunun çok iyi anlayamadığı bazı projeler de ortaya çıkıyor. Bunların en başında ise "Kanal İstanbul" projesi geliyor. Yanı başında bir İstanbul Boğazı varken ve tamamen ücretsizken, neden ticaret gemileri vs. paralı olan Kanal İstanbul'u tercih etsin? Yolu ne kadar kısaltacak ve ne kadar zaman kazandıracak ki cazip olsun? Bu soruların yanıtlarında kamuoyu henüz tatmin olmuş değil.

Kanal İstanbul, küresel olarak dayatılmış bir proje de olabilir çünkü küreselleşme yanlıları ve büyük sermayenin, "İstanbul'un Türkiye'den ayrı, özerk bir yapıda olması" konusunda bir istekleri, niyetleri olduğu eskiden beri biliniyor. Belki de adım adım, küresel bir finans merkezi olan ancak Türkiye'nin kontrolünde olmayan, belki Montreux Sözleşmesi'nin de delinmesini sağlayacak bir İstanbul yapısına gidilmek isteniyor olabilir.

Türkiye'de kimi zaman böyle akıl almaz işler olabiliyor. Ekonomiyi sıkıntıya sokan düşük faiz uygulaması da bunun bir benzeriydi. "Nas ekonomisi" diye sunulan düşük faiz, kimi kesimlerin uygun faizle kaynak bulabilmesini ve zenginleşmesini sağlamış olsa da ekonomiye verdiği zarar ortada. Bunun sonucunun moratoryuma gitmemesi için ekonomi yönetimi ter döküyor.

Komplo teorilerini ciddiye alıp onlara göre hareket etmek ne kadar yanlışsa, görmezden gelmek de o kadar büyük hata olur. Bu nedenle komplo teorilerini ciddiye almayın ancak görmezden de gelmeyin çünkü anlayamadığımız şeyler de oluyor çevremizde.

Örneğin, Türk boğazlarından ABD gemileri geçmiş daha sonra Antalya taraflarında görülmüşlerdi. ABD'nin en büyük uçak gemisi olan *USS Gerald R. Fox* gemisi 2023'ün yaz aylarında Doğu Akdeniz'e geldi ve "bir tatbikat için burada olduğu" açıklandı. Türkiye'nin son dönemde İnsansız Hava Aracı (İHA) atağı yapmasını sağlayan önemli isimlerden Selçuk Bayraktar da görüşme için gemiye davet edildi.[23] Bayraktar'ın Tümamiral Erik J. Eslich tarafından eşlik edilerek gemiyi gezdiği ve incelediği duyuruldu.

Doğal olarak Akdeniz'e en uzun kıyısı bulunan ülkelerin başında gelen Türkiye'nin hem Akdeniz hem de Boğazlar ve Karadeniz'de olan bitenin dışında kalması mümkün değil. Bütün bu gelişmeler arka arkaya eklendiğinde, Türkiye'nin de merkezde olduğu bazı gelişmelerin yaşandığını anlamak zor değildir.

Türkiye ve ABD, birer NATO ülkesi. Bu nedenle ABD gemilerinin Türk limanlarına uğraması normal karşılanabilir. Ancak komplo teorilerine de kulakları tamamen kapatmamak gerekir. Örneğin ABD'ye ait gemiler Türkiye kıyılarına ne zaman gelse, "depremlerin bu dönemlerde meydana geldiği" yönünde iddialar da var.

23 https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/baykar-yonetim-kurulu-baskani-selcuk-bayraktar-abd-ucak-gemisine-konuk-oldu/2975940

SİVİL ANAYASA GEREKLİ Mİ?

Türkiye'nin son yıllarda en önemli meselesi ekonomi haline geldi. Aslında her dönem böyleydi ancak yüksek enflasyon kendini yeniden hissettirince, ister istemez geniş halk kesimleri de büyük sıkıntı yaşamaya başladı.

Halkın temel beklentisi öncelikle ekonomik krizin çözülmesi ve rahatlamanın gelmesi. Böyle bir ortamda "yeni ve sivil bir anayasa" tartışmalarının yaşanması ise herkesi şaşırttı.

Hükümet ve destek veren partilerin oluşturduğu Cumhur İttifakı, yürüklükteki 1982 Anayasası'nın değiştirilmesi, yeni bir anayasa yapılması görüşünü dile getiriyor.

Yeni anayasa fikrine karşı olanlar ise "sadece 'kurucu' meclislerin yeni anayasa yapabileceğini ve şimdiki TBMM'nin yeni anayasa yapamayacağını" savunuyor. Bunun yerine "anayasa değişikliği" yapılabileceğini öne sürüyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisi anayasada temsil edildiği için "değişmeyecek" maddeler dışında anayasa değişikliği yapılabileceği ancak "yeni bir anayasa yapacak imkân bulunmadığı" ifade ediliyor.

1960 ve 1980 yıllarındaki darbelerden sonra anayasa yenilenmiş ancak değişmeyecek temel hükümler (ilk 4 madde) olduğu gibi kalmıştı. 1960'ta daha demokratik, 1982'de ise daha az özgürlükçü bir anayasa yapıldı.

ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde de anayasa değişiklikleri yerine nadiren de olsa değişiklikler yapılıyor. Almanya'da 1946 yılında, savaşı kazanan ABD gözetiminde bir anayasa yapılırken, Japonya'da da General Douglas Mac Arthur idaresinde bir anayasa hazırlandı. ABD Anayasası, İngiltere'den bağımsız-

lık sonucu hazırlanmıştı. Birçok ülkenin anayasalarının yapılması savaşlar ya da darbeler sonucunda oldu. Büyük çaplı değişimler sonrasında yeniden oluşan meclisler tarafından yapıldı.

1982 Anayasası'nda yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar 78 maddede değişiklik yapıldı. Kabaca 1982 Anayasası'nın yüzde 80'i zaten değişti. Ayrıca hukukta "askeri veya sivil anayasa" gibi bir kavram bulunmuyor.

Yeni bir anayasa fikrine karşı çıkanların bir tezi de Irak'ta yaşananlar. ABD'nin Irak'ta hazırlattığı anayasa, ülkenin üniter kimliğini yok etmiş ve etnik, mezhepsel bir yapı ortaya çıkarmıştı. 2005 yılındaki bu anayasadan sonra Irak'ta iç huzur ve barış sağlanamadı. Irak fiilen üçe bölündü. Türkiye'de yeni bir anayasa fikrine karşı çıkanlar, "mevcut anayasa üzerinde değişiklik yapılabileceğini ancak Irak'ta olduğu gibi bir anayasa çalışmasının çok tehlikeli olacağını" savunuyor.

Bir başka görüş de "anayasaların hükümetlere değil, devletlere ait olduğu" şeklinde. Bu nedenle hükümetlerin anayasa değişikliği yapmasının mümkün olmadığı, savaş ve darbe gibi durumlar dışında zaten hiçbir ülkenin bu yola girmediği ifade ediliyor.

Anayasa değişiklikleri konusundaki tartışmalarda öne çıkan bir başka konu da 101'inci Madde... Bu madde, "bir Türk vatandaşının en fazla 2 defa cumhurbaşkanı olabileceğini" söylüyor. Söz konusu maddedeki hüküm şöyle:

"Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa cumhurbaşkanı seçilebilir."

"Bu maddenin değiştirilmesi amacıyla anayasa değişikliğinin gündeme getirildiği" yönünde iddialar da var çünkü iktidar partisinin genel başkanı da olan Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, bu anayasa maddesi değişmezse, bir daha cumhurbaşkanı adayı olamayacak.

HAVA ÜSTÜNLÜĞÜMÜZ TEHLİKEDE!

Hava gücü bir ülkenin en önemli caydırıcılık silahlarından biri. Ancak teknoloji hızla gelişiyor ve mevcut savaş uçaklarının yenilenmesi gerekiyor. Türkiye uzun süre F-16 uçaklarını filosunda bulundurarak yola devam etmişti. F-35 uçakları için ise ABD'ye 1,25 milyar dolar para ödedi.[24] 2010'lu yılların başlarında Suriye ve Irak'ta yaşanan gelişmeler ve DEAŞ'ın yaptığı saldırılar Türkiye için tehdit oluşturmuş, bu dönemde müttefikini korumak zorunda olan NATO ise hava savunma sistemlerini söküp götürmüştü. Bunun ardından Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi almasını bahane eden ABD, Türkiye'yi F-35 üretim projesinden çıkardı ve aldığı parayı geri ödemedi.

Türkiye bu nedenle F-16 dahi alamadığı ABD'den yönünü Avrupa'ya çevirdi ve "Eurofighter" alma hedefini ortaya koydu. Eurofighter Typhoon savaş uçakları İngiltere, İspanya ve Almanya'nın birlikte ürettikleri bir savaş uçağı. Görüşmelerde İngiltere, İspanya, İtalya olumlu yaklaştı ancak Almanya satışa soğuk baktı.

Görünen o ki müttefiklerimiz bize uçak satma konusunda çok hevesli değiller. O yüzden kendi uçaklarımızı bu iş zaman alsa da üretmek zorundayız. Bu amaçla yola çıkan Kaan Milli Muharip Uçak Projesi hızla ilerlemesine rağmen birkaç yıldan önce envantere kaydedilemeyecek. O zamana kadar uçak ihtiyacımızı karşılamak zorundayız.

Türkiye bir yandan insanlı ve insansız kendi savaş uçaklarını yapmayı sürdürürken, Eurofighter için çabalarını da sürdürüyor çünkü bu oldukça pahalı bir uçak olsa da ihtiyacı var. Tür-

24 https://tr.euronews.com/2019/06/27/turkiye-f-35-projesi-icin-ne-kadar-odedi

kiye daha önce Suudi Arabistan, Katar gibi ülkelerin de aldığı Eurofighter'dan 40 tane edinmek istiyor.

F-35 ile Eurofighter uçaklarının fonksiyonları farklı. F-35, "görünmezlik" konusunda öne çıkan, istihbarat amacıyla daha rahat kullanılabilecek bir uçak. F-16 ise bir saldırı uçağıydı. Yunanistan'ın Fransa'dan aldığı Dassault Rafale uçaklarıyla Ege'de üstünlük onlara geçmiş oldu. Rafale, manevra kabiliyeti açısından F-16'lardan daha iyi durumda. Türkiye, Eurofihgter ile manevra, yükselme ve savaş kapasitesini daha iyi hale getirecek. Rafale'i Fransızlar, Eurofighter'ı Almanya, İtalya, İspanya ve İngiltere üretiyor. Bu anlamda da bir rekabet var. İngiltere ve İspanya ortaklığında Airbus üzerinde ilerletilen bir ortaklık söz konusu. Türkiye, Yunanistan'a havada bir üstünlük kuracaksa ki kurması gerekiyor, Eurofighter alması lazım. F-35 alınamıyor ama zaten alınsa da avcı uçağı değil.

Yunanistan, 2028'de F-35'leri de almış olacak ve hava gücü anlamında Türkiye'den kat kat üstün hale gelecek. Bu nedenle önlem almak Türkiye'nin hakkıdır. Türkiye hem Eurofighter uçaklarını hem de ABD'ye verdiği parayı almalıdır. Bu para, Türk halkının parasıdır. ABD'ye hibe edilemez!

ALMANYA'DAKİ TÜRKLER NE İŞ YAPIYOR?

Burada dikkat çekici bir nokta var. Almanya'da 4 milyon civarında Türk yaşıyor ancak Almanya, Türkiye için hayati olan hava savunma sistemine taş koyarken, kimsenin sesi çıkmıyor. Bir ülkede 4 milyon Türk olup doğru düzgün bir lobi oluşturulamaması, hükümet üzerinde hiçbir etkilerinin olmaması çok ilginç bir durum.

Hatta garip şekilde 1970'lerden itibaren çeşitli nedenlerle Almanya'dan sığınma talep etmiş ve Türkiye ile sorunları olan, Türkiye'de suç işledikten sonra Almanya'ya kaçıp yerleşmiş kişilerin, Türkiye'ye yönelik hasmane tutumları bile orada yaşayan Türklerden daha fazla. Almanya'da Türk diyasporası oluşturmak bir yana Türk düşmanı bir kitle oluşmuş durumda.

Burada ABD etkisini de görmezden gelmemek gerekir. Almanya'nın gerçekten etkili bir siyasetçisi olan Angela Merkel'in başbakanlığı bırakmasının ardından "şansölye" görevine Olaf Scholz getirildi. Scholz, ABD'nin desteklediği bir isim. Bu nedenle ABD'nin de bu noktada etkili olduğu düşünülebilir.

SIĞINMACI SORUNU

Kadıköy'de, Nişantaşı'nda kafede oturup "Hümanist olmak lazım. 'Sığınmacı sorunu var!' diyerek faşistlik yapmayın!" demek kolaydır ancak Türkiye'nin bir sığınmacı sorunu var...

Sığınmacı, düzensiz göçmen ve kaçak girişler nedeniyle Türkiye'de sayıları milyonlarla ifade edilen, dünya görüşü, hayat anlayışı, yaşam tarzı farklı bir kitle oluştu. Bu kitle zaman zaman polisiye olaylara da karışıyor ve Türkiye ekonomisi üzerinde yük oluşturuyor. Sığınmacıların karıştığı olaylarda zarar gören Türk vatandaşlarının sayısı gittikçe artıyor.

Sosyolojik bir sorun var. Düzensiz göçle gelenler, Türkiye'nin sosyolojik yapısına ayak uyduramıyor, sorun giderek büyüyor. Bunlara karşı gerçekten "faşistlik" yapanlar da olabiliyor ama neresinden bakarsanız bakın bir sorun var.

Yabancı düşmanlığı yanlıştır ancak göz göre göre Türkiye'nin demografik yapısının değiştirilmesine de izin verilmemelidir. Suriyeliler, Afganlar ve diğerleri insan olarak değerli olabilir ancak Türk insanı daha önceliklidir.

Türkiye'ye gelen düzensiz göçmenlerin ya da sığınmacıların "kim" oldukları da iyi incelenmelidir. Bu insanların Türkiye şartlarında yaşayıp yaşayamayacaklarına bakılması, radikal eğilimleri olup olmadığının anlaşılması gerekir. Türkiye sığınmacı kabul edecekse gerçekten zor durumda olan aileleri kabul etmeli. Genç, erkek, cepheden kaçmış ya da çeşitli suçlar işlediği için ülkesini terk etmiş olanları değil... Unutmamak gerekir ki bu ülkenin kaynakları bugün gelenlerin değil, nesillerdir bu ülkenin kahrını çekenlerindir.

Türkiye, Avrupa ile bir geri kabul anlaşması yaptı ve buradan gidenleri geri almayı kabul etti. Ancak başka yerlerden gelip

"Türkiye'den geliyorum" diyerek yeniden bize gönderilenler de var. Bunun sonucunda Türkiye'ye verilen Schengen vizesinde ciddi bir düşüş var. Vize alabilenlerin oranı yüzde 5'lere kadar indi. Türkiye'nin saygın iş insanları, ünlü sanatçıları, bürokratları, basın mensupları bile vize almakta zorlanıyor.

Öte yandan dikkat çekici bir nokta daha var. Suriye'nin kendisinde nüfus artış oranı yüzde 2,2 iken, Türkiye'deki Suriyelilerde bu oran neden yüzde 5? Demek ki Türkiye'de daha iyi şartlar buluyorlar ancak Türkiye'nin de kabul edebileceği alabileceği bir göçmen sınırı var. Bazı Suriyelilerin Türkiye'de çektikleri videolarla aleyhte propaganda yaptıkları da ortaya çıktı ki bu da işin içine provokasyonların girebileceğini gösteriyor. Türk milletinin karakteristik özelliklerinden biri misafirperverliktir. Ancak bu, bir istismar alanı haline gelmemelidir.

DEPREM ÜLKESİ TÜRKİYE

6 Şubat 2023'te Türkiye aynı gün içinde Kahramanmaraş merkezli ve 7'nin üzerinde şiddette iki depremi yaşadı. Deprem 11 ili etkiledi, sonrasında binlerce artçı sarsıntı meydana geldi. Deyim yerindeyse Türkiye'nin hem tarım hem de sanayi açısından önemli şehirleri yerle bir oldu.

Deprem bu ülkenin bir gerçeğidir çünkü Anadolu Yarımadası, Afrika levhası, Arap Yarımadası ve Avrasya levhası arasında bulunuyor. Bu levhaların hareketi devam ettiği için ortaya çıkan Kuzey Anadolu Fay Hattı ve Doğu Anadolu Fay Hattı gibi büyük kırıklar yanında irili ufaklı yüzlerce fay hattımız var. Böylece olunca da ister istemez Türkiye'nin her yerinde her an deprem olabiliyor. Üstelik oldukça yıkıcı olan 7'nin üzerinde depremler de uzun olmayan aralarla meydana geliyor.

Bu gerçeği hepimiz biliyoruz. 1999 yılında Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerindeki Gölcük ve Düzce merkezli depremler bunu hatırlatmıştı. 2023'te de Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde Kahramanmaraş merkezli depremler yine aynı gerçekle bizi yüz yüze getirdi.

Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Diyarbakır, Adana, Kilis ve Elazığ afet bölgesi oldu. 53 binden fazla insan hayatını kaybetti, 108 binden fazla insan yaralandı.

Elbette tek bir kişi bile önemli ancak Kahramanmaraş'ta olduğu gibi 7,8 ve 7,5 şiddetinde depremlerin Marmara Bölgesi ve özellikle İstanbul'da olması durumunda yıkımın ve kayıpların boyutunun çok daha büyük olacağından kimsenin kuşkusu yoktur. Kuzey Anadolu Fay Hattı Marmara Denizi'nden geçi-

yor. Pendik, Adalar, Suadiye, Bostancı, Beylikdüzü, Büyükçekmece, Avcılar, Silivri bölgelerinde deprem sonrasında tsunami olabileceği söyleniyor.

İstanbul'un depremden sonra tahliye edileceğine yönelik iddialar da vardı. Ancak bunun daha önce, yapısı değiştirilerek hayata geçirileceğini iddia edenler de var. İller için birinci ve ikinci derece destek iller oluşturuluyor. İstanbul'da olası bir depremde tahliye için belirlenen destek illerin yine fay hattına yakın Balıkesir gibi yerler olması, Trakya'dan iller bulunmaması kafaları karıştırdı.

Deprem büyük bir felaket ve olmasını kimse arzu etmiyor ama hayatın da bir gerçeği... İstanbul'un da deprem yaşamaması mümkün değil.

ABD İstanbul'a yakın bir bölgede, Yunanistan/Dedeağaç'ta yeni üs kurdu. Ayrıca Bulgaristan'da üsler edindi. Bütün bunlar olası bir deprem sonrası için İstanbul'a yönelik niyetler olup olmadığı kuşkularını doğuruyor. Daha önce yaşanan bazı örneklerde toplumsal karışıklıkların olduğu bölgelere "Barış Gücü" görüntüsü altında girilmiş ve o bölgeler istikrarsızlaştırılarak bulundukları ülkelerin en azından uygulamada, egemenliğinden koparılmıştı. Bütün bunlara dikkat edilmesi gerekiyor çünkü işin içinde devasa bir rant da var. Olası bir depremden sonra hem içeride hem dışarıda tehlikeler ortaya çıkacak. Yıllar boyunca yerel seçimler öncesinde kötü veya kaçak yapılmış binalara "imar affı" diye verilen izinler ve göz yummalar ciddi bir tehlikeye dönüştü. Zeminin nasıl olduğunu bile bilmeden yapılan çürük binalarda yüz binlerce insan yaşıyor.

Türkiye'de 1999 yılındaki depremin ardından "Özel Tüketim Vergisi" adı altında, yine faturayı halka ödeten bir vergi konuldu. Geçici gelmişti ama hâlâ devam ediyor ve deprem yaralarını sarmak için konulan bu verginin, depremle ilgili hangi işlere harcandığı belli değil. Deprem için toplanan verginin deprem

önlemi için kullanılması gerekir. Oysa geçmişte bir bakan tarafından, "duble yol yapımı gibi işler için kullanıldığı" ifade edildi.

Jeologlar, bilim insanları da İstanbul'da olası deprem senaryoları konusunda iki ayrı görüşü savunuyor. Naci Görür, Celal Şengör gibi hocalar İstanbul'da "7'nin üzerinde şiddette bir depremin her an olabileceğini" söylerken, Şener Üşümezsoy gibi bilim insanları, depremin bu şiddette olmayacağını savunuyor. 7'inin üzerinde bir depremin İstanbul'da büyük tahribat yaratacağı, bunun da tüm Türkiye'yi etkileyeceği açıktır. Fakat 6 şiddetinde bir deprem dahi olsa, yine binlerce evin yıkılması kaçınılmaz. Kahramanmaraş depremi, yeni binaların, kaliteli beton ve çelik kullanılan binaların bile yıkılabileceğini gösterdi çünkü bina sağlam yapılmış olsa bile zemin buna uygun değildi. İstanbul'da zeminle ilgili bir netlik ortaya konulmuş değil. Bina ve zemin sağlam olsa bile şok dalgalarının geliş yönü de yıkımı artırabiliyor.

Kahramanmaraş depreminden sonra olası İstanbul depreminden korkarak başka şehirlere taşınanlar oldu. İstanbul'da yaşamak istemiyorsanız bile unutmayın ki çok değerli bir şehirdir. Bu nedenle evinizi elden çıkarıp çıkarmamayı çok iyi düşünmelisiniz.

Deprem ülkesinde yaşıyorsak, konutları olduğu gibi yolları, köprüleri de depreme uygun yapmamız gerekir. Kahramanmaraş depreminde gördük ki bir viyadüğün çökmesi, tüm otoyolun kullanılmasını engelleyebiliyor.

Olası bir depremde konut ihtiyacı da artacak; hem ev fiyatları hem de kiralar yükselecektir. İstanbul'da bir deprem olması durumunda nüfusun en yoğun olduğu şehre yardım götürmenin de kolay olmayacağı açıktır. Bu nedenle hem oturduğunuz binanın depreme dayanıklı olup olmadığını bilmelisiniz hem de deprem sonrası için hazırlıklı olmalısınız. Birçok insan depremden sonra sığınılacak toplanma yerini daha bilmiyor. Oysa

yapılan planlamalarda yardımların bu toplanma yerlerine ulaştırılması öngörülüyor.

Depremden sonra ortaya kaos da çıkabilir. Öyle bir ortamda asker, polis sayısı kaosu önlemeye yetmeyebilir. İstanbul'un kayıtlı nüfusu 16 milyon civarında olsa da başka yerlerde kayıtlı olup İstanbul'da yaşayanlarla birlikte günlük nüfusu 20 milyonu buluyor. 20 milyonun birden etkilendiği bir ortamda asayişsizlik, kargaşa hatta yağma ortaya çıkması beklenebilir. Bu nedenle hazırlıklı olmak gerekir.

İstanbul'da müstakil ev sahibi olmak neredeyse imkânsız. Nüfus ve yapı yoğunluğu çok fazla. Ancak sağlam konutlarda oturabilmek mümkün. Eşyaları sabitlemek mümkün. Deprem sonrası için önlemler almak, hazırlıklı olmak mümkün.

Kuzey Anadolu Fay Hattı, 1999 yılında Gölcük'te kırılmıştı. Bir sonraki kırılmanın Marmara Denizi içinde, Adalar bölgesinde olabileceğine dönük beklentiler var. Hatta Şener Üşümezsoy yönetiminde yapılan bazı incelemelerde eskiden Marmara'da bulunan bir adanın depremle yok olduğu da ortaya çıktı.

1509 yılında İstanbul depremle tamamen yıkılmış ve adına "Küçük Kıyamet" denilmişti. Hatta Uğur Becerikli'nin *Konstantiniye'nin Gülü*[25] romanında detaylı anlatılır. İstanbul öyle büyük bir yıkım gördü ki sonrasında padişah Edirne'ye yerleşti ve bir süre ülkeyi oradan idare etmek zorunda kaldı.

İstanbul'un yeniden aynı kıyameti yaşamasını hatta Türkiye'nin herhangi bir yerinde deprem olmasını hiç kimse arzu etmiyor ama bu kaçınılmaz bir durumdur. "Asrın Felaketi" denilen Kahramanmaraş depremi unutulmasa da deprem korkusu unutuldu ve insanlar hızlı bir şekilde önlemleri geride bıraktılar. Hatta deprem nedeniyle evini yenilemek için İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne başvuranların sayısı yıl bitmeden sıfıra

25 Uğur Becerikli, Konstantiniye'nin Gülü (Destek Yayınları, 2013, İstanbul).

kadar indi. İçinde siz oturun ya da oturmayın, kiracı da olsa boş da kalsa, bir ev depreme dayanıklı değilse yenilenmesi gerekir. Deprem gerçeğini unutursanız, sonuçları ekonomide, siyasette hatta günlük yaşamda çok kötü bir şekilde yeniden karşınıza çıkar.

DEPREM SİLAHI: HAARP

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Filistin, daha sonra İngiltere'nin bölgedeki faaliyetleriyle koparıldı ve 1918 yılında İngiliz işgali gerçekleştirildi. Sonrasında dünyanın çeşitli bölgelerinden buraya Yahudiler taşındı. Filistin'e yeterince Yahudi taşıdığına karar veren İngiltere, 1947'de idareyi Birleşmiş Milletler'e (BM) bıraktı. BM burada Filistin'in yüzde 56,47'sini Yahudi, yüzde 43,53'ünü Arap devletine bırakan bir planı onayladı. Bu plan Filistinliler tarafından kabul edilmedi. 1948'de ise 14 Mayıs'ta "İsrail'in kurulduğu" ilan edildi. 1964 yılında da Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu.

2023'e kadar İsrail sürekli "yerleşimci" adı altında yeni Yahudiler getirerek, Arapların evlerine el koydu ve onları dışarı attı. Filistin'i adım adım işgal ederek topraklarını genişletti. Bugün Filistin, Mısır sınırında sahile sıkışmış Gazze ile Kudüs'ün doğusunu da içeren Batı Şeria'dan ibaret iki küçük parçaya inmiş durumda. Dünyanın gözü önünde bir ülke adeta yutuldu.

7 Ekim 2023'te Gazze'de etkin olan Hamas isimli örgüt, İsrail'e roket saldırıları yaptı. Bunun üzerine İsrail Silahlı Kuvvetleri saldırı başlattı. Aralarında hastanelerin, okulların bulunduğu sivil hedefler dahil birçok yer bombalandı. Aralarında bebeklerin olduğu binlerce kişi hayatını kaybetti. Bu kitabın yazıldığı günlerde maalesef İsrail'in saldırıları halen devam ediyordu.

Türkiye geleneksel tavrını gösterdi ve yine Filistinlilerin yanında yer aldı. Başta ABD olmak üzere birçok ülke İsrail'e destek verirken, bombardıman altındaki sivillerin haklarını Türki-

ye savundu ve en yetkili ağızlardan sürekli bu konuda açıklama yaptı.

Türkiye'nin mazlumdan yana tavrını ortaya koymasının ardından İsrail basınında Kahramanmaraş depremini hatırlatan bir haber yayımlandı ve "Yeni bir deprem bekliyoruz" denildi. Bu durum, kafaları karıştırdı.

Savaşın belki de yüzde 70'i algıyla ilgilidir. Savaş teknolojisi çok hızlı ilerleyen çok fazla çalışma yapılan bir alandır ancak bunların yüzde 90'ı da çok gizli olarak yürütülür. Örneğin aviyonik[26] sistemler konusunda Türkiye başarılıdır. Yüksek Frekanslı Etkin Kutup Işıkları Araştırma Programı (High-Frequency Active Auroral Research Program – HAARP) da temelde kutup ışıkları ve iyonosferi araştırmak üzere Alaska'da başlayan bir çalışma olsa da elektronik bir silah olduğu ve ABD tarafından geliştirildiği iddia edilmişti. Daha sonra başka ülkelerin de "deprem silahına" sahip olduğu iddia edildi ve genel olarak bu tür "iddia boyutundaki" silahların tümüne HAARP denildi.

İddiaya göre HAARP, uydular aracılığıyla yeryüzünde istenilen bir bölgeye yüksek frekanslı bir dalga göndererek orada depreme yol açabiliyordu. Elde somut, net, ispatlanabilir veriler bulunmasa da deprem silahı konusunda insanların genelinde ciddi şüpheler var. Savaşlar asimetriktir. Denge aranmaz. Düşmana ne kadar zarar verilebiliyorsa verilir. Kimi zaman devletler, rakip gördükleriyle cephede çarpışmak yerine böyle zarar verme yolunu da tercih edebilirler.

İsrail medyasında depreme atıfta bulunulması, "Bu ülkenin elinde deprem silahı mı var?", "Kahramanmaraş depreminin ardından İsrail ya da ABD mi var?" sorularına yol açtı.

---

26 İngilizce havacılık anlamına gelen "aviation" ile elektronik anlamına gelen "electronics" kelimelerinden türetilmiş ve uçaklar, yapay uydular, uzay araçlarının elektronik sistemlerini ifade eden kelime.

ABD'nin 2002 yılında yaptığı "Millenium Challenge" tatbikatında, "boğazlara sahip, denize kıyısı olan, bir ada ülkesiyle sorunu bulunan" bir ülkeyi işgal provası yapmış olması, tarif edilen ülkenin Türkiye'ye çok benzemesi de zaten eskiden beri tartışılıyordu. Ayrıca *Komplo Teorisi*[27] filminde, ABD başkanının bir ülkeyi ziyaret ederken deprem oluşturularak komplo kurulması ve ülke içinde yönetimin ele geçirilmesine ilişkin mücadelenin anlatılması da 1999 yılındaki Gölcük Depremi'yle ilişkilendirilmişti.

Bugün hâlâ hiçbir ülke ortaya çıkarak, "Deprem silahına sahibiz" demedi. Ancak ABD'nin nükleer silahlardan çok daha güçlü "Yerçekimi Bombası"nı üretmesi ve 2030 yılında envantere gireceğini açıklaması tüm dünyayı şok etti.[28] Silahın hedefinin, tehdit olarak görülen Rusya olduğu iddia ediliyor.

Öte yandan Türkiye'nin de kamuoyuna duyurmadığı, dünyadan sır gibi sakladığı bazı yeni teknolojilere sahip olduğu iddiaları var. Türkiye, NATO konsepti altında savunma amaçlı silahlar geliştirebilir. Savunma amaçlı olduğu için 500 km menzili geçmeyen füzeler üretebilir. Ancak bunu bazı değişikliklerle 3 bin ya da 10 bin km menzile çıkarmak mümkündür.

İsrail'in Gazze saldırılarına başladığı günlerin ardından ekim ve kasım aylarında "ABD'nin Suriye ve Irak'ta bulunan üslerine saldırılar düzenlendiği" duyuruldu. Bu saldırılarla ilgili fazla bilgi verilmemesine rağmen patlama görüntülerinin bulunmaması, "çökmüş" tank ve top görüntüleri, "saldırıların aviyonik silahlarla gerçekleştirilmiş olabileceği" iddialarına neden oldu. Saldırıların olduğu günlerde Türkiye ile ABD'nin arasında Gazze kaynaklı bir gerilim bulunması ise "Türkiye geliştir-

27 1997 yapımı, yönetmenliğini Richard Donner'ın yaptığı aksiyon filmi. Senaryosunu Brian Helgeland'ın yazdığı filmde Mel Gibson ve Julia Robert başrolü paylaştı.

28 https://www.milliyet.com.tr/dunya/son-dakika-abd-duyurdu-yercekimi-bombasi-soka-ugratti-7027902

diği yeni teknolojik silahlarla saldırdı" iddialarını dahi kulislere taşıdı. Tabii bunlar sadece iddiadır. Gerçek olup olmadıklarını bilmek mümkün değil.

Benzer bir durum, 2022'de Yunanistan ile Fransa'nın Akdeniz'de yaptığı bir ortak tatbikatta, *De Gaulle* uçak gemisinin tüm elektronik sistemlerinin kilitlenmesiyle de yaşanmıştı. "Gemiye Türkiye tarafından müdahale edildiği ve çalışamaz hale getirildiği, elektromanyetik bir topla saldırıldığı, sonrasında üzerinin dronlarla kapatıldığı" ve "Türkiye'nin elinde dünyaya duyurmadığı çok gelişmiş teknolojik silahlar bulunduğu" iddia edildi.

Sonrasında ABD de benzer bir uçak gemisini bölgeye gönderdi ancak onda bir sorun yaşanmadı. Amerikalıların, Türkiye'nin elindeki teknolojiyi öğrenmek için kasıtlı tahrik için gemiyi gönderdiği de iddia edildi.

HAARP ile deprem yapılıp yapılamayacağının henüz somut kanıtları yok. Ancak tüm dünyada bu konuda yaygın bir şüphe ve yıllardır tartışılan komplo teorileri var.

LAZERLE ORMAN YANGINI

Orman yangınları büyük felakettir. Hem doğa hem de ülke açısından büyük kayıplar getirir. 2023'ün yaz aylarında Çanakkale'de orman yangınları görüldü. Şehir merkezine kadar yaklaşan yangınlar çıktı.

Yakın dönemlerde dünyada da epeyce orman yangını oldu ve "tesadüf olmadığı" yönünde komplo teorileri konuşulmaya başlandı. NASA'nın yangınları gösteren resmi sitesinde[29] 24 saat içinde 1 milyon yangının çıktığının görülmesi ise bu tür şüpheleri ciddi şekilde artırdı.

Yangınlarla ilgili olarak ortaya atılan en ilginç iddia, "uydulardan lazer ışını gönderilerek kasıtlı olarak çıkarıldığı" şeklindeydi. Dünya çevresinde dört binden fazla yapay uydu var ve bunlar sadece televizyon yayını, internet götürmek için yollanmış uydular değil. Önemli bir kısmı istihbarat ve güvenlik gibi konular için yörüngeye yerleştiriliyor. Bunların aynı zamanda silah olarak da kullanılabileceği, hedef alınan bölgelerde yangın çıkarmakta kullanılabileceği iddia ediliyor.

Bir başka iddia ise "uydulardan gönderilen lazer ışınlarının mavi rengi yakmaması" oldu. İddialara göre yangın çıkarılan bölgelerde mavi renkli arabalar yanmadı ancak çevresindekiler yandı. Bu da yangıların doğal olmadığının bir başka işaretiydi.

Uydudan lazer ışını göndererek yangın çıkarma iddialarının, tüm dünyada çevreyle ilgili duyarlılığın arttığı, iklim değişikliğinin önlemek adına yasaların hazırlandığı bir dönemde ortaya çıkması da dikkat çekicidir. Kimi çevreler, "yangıların

29 https://firms.modaps.eosdis.nasa.gov/map/#d:24hrs;@0.0,0.0,3.0z

kasıtlı çıkarıldığını, dünya nüfusunun azaltılmaya çalışıldığını" savunmaya devam ediyor.

Lazer, ışığın yüksek miktarda yoğunlaştırılmasıyla elde ediliyor ve sanayide "demir" gibi sert metalleri kesmekte dahi kullanılıyor.

MAFYA OPERASYONLARI VE GRİ LİSTE

Türkiye, 2023 yılında hızlı bir operasyonlar dönemine girdi. Bazı siyasilerle de ilişkilendirilen kişilerin de aralarında bulunduğu organize suç örgütlerine ve elebaşlarına operasyonlar yapıldı.

Bütün bunlar, Türkiye'de yeni bir dönemin başladığının işaretleri olarak kabul ediliyor. Türkiye her ne olursa olsun, suça bulaşan kim olursa olsun Türk adaletinin önüne çıkarmalıdır.

28 Mayıs 2023 seçimleri sonrasında kurulan kabine bir bürokrat kabinesi. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in başarılı olabilmesi için Batı ile iyi ilişkiler kurulması gerekiyor. Kredilerle ilgili sınırlamaların yapılması doların gerçek değerine yükseltilmesi gerekiyor. Ayrıca Türkiye OECD'ye bağlı Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından 2021'de "gri listeye" alındı. Yani ülkeye giren para ve kaynağı konusunda izleme altında... Bu listeden çıkması için de mafyaya yönelik operasyonlar yapması gerekiyor. Operasyonlar iç siyasetle ilişkilendirildiği kadar, dışarıda bu amaçla ilişkilendiriliyor.

Türkiye, mutlaka gri listeden çıkmalıdır çünkü FATF, OECD'nin mali eylem görev gücüdür. FATF'in "izlemeye" alması, tüm dünyayı uyarması anlamına gelir. Diyelim ki bir ülkede, örneğin bir Afrika ülkesinde kara para sorunu var. Bu ülke "gri listeye" alınır ve bu da tüm yatırımcılar tarafından dikkate alınarak iş yapılır. Kara para, uyuşturucu gibi ilişkilerin olduğu listeden Türkiye bir an önce çıkmalıdır. Bir yandan kredi bulabilmek için ekonomi yönetimi yurtdışında görüşmeler yürütürken bir yandan da dezavantaja neden olan bu listenin

dışına çıkmak için çabalar yürütülüyor. Mafyaya yönelik operasyonları biraz da böyle okumak gerekir.

Türkiye'de ne yazık ki kurumlar olayların önünde gitmiyor, arkasından geliyor. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), sosyal medya fenomenleriyle ilgili bir birim oluşturdu ancak geç kaldı. Bu yolla 3 bin kişinin vergi kaçırma suçu işlediği öne sürülüyor. Daha önce de bankalar battıktan sonra Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK) kurulmuştu. En azından gri listeden bir an önce çıkmak adına atılması gereken tüm adımlar hızlı bir şekilde atılmalıdır.

FENOMENLER

Kara para aklamak çok zor değildir. Dışarıdan bir ihbar olmadığı sürece ya da saçınızı avro ile bigudilemezseniz, altın dökerek kahve içmezseniz kimsenin haberi bile olmaz! Örneğin bir ulaşım firması açıp hiç gönderilmeyen otobüsleri sürekli dolu göstermek, bir spor kulübü edinip bütün tribünleri dolu göstermek, bir eğlence mekânı açıp bütün masaları sürekli dolu göstermek ya da bir pansiyon açıp bütün odaları sürekli dolu göstermek gibi yöntemlerle daha önce karşılaşıldı. İlginçtir ki kara para aklayanlar, dikkati çekmemek için vergilerini de muntazam öderler.

Devletin asıl üzerinde durduğu konular ise naylon fatura kesmektir. Eğer naylon fatura kestiğiniz ortaya çıkarsa, ömür boyu hapisle yargılanırsınız.

Vergi kaçırma durumu ortaya çıkarsa önce verginin cezası ödenir ve genellikle bununla kurtulmak mümkündür. Elbette 18 ay ile 3 yıl arasında hapis cezası istemi de olur. Bununla birlikte kara para aklamak daha ciddi bir suçtur. 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası ile yargılanmayı gerektirir.

Türkiye'nin "fenomenler üzerinden kara para aklanması" olayında yaşadığı durum ise sosyal medyada çok izlenen ve "fenomen" olarak isimlendirilen kişilere "bağış" gibi yöntemlerle paranın aktarılması ve sisteme sokulması şeklinde oldu. Çeşitli sosyal medya platformları üzerinden gönderilen bu parayı kimlerin yatırdığı üzerine araştırmalar yoğunlaştırıldı.

Kara para aklama, "suçtan" elde edilen geliri yurtdışına kaçırmak ya da kirli paranın kaynağını gizlemek, meşru yoldan kazanıldığı kanaati uyandırmak için yapılıyor. Bunun için fe-

nomenlere "bağış" gibi yollar yanında, reklam geliri, güzellik malzemesi satışı ve güzellik merkezi gelirleri gibi kalemler kullanılıyor. Hayali satışlar yapılabiliyor, hayali siparişler oluşturuluyor ve bunlar gönderilmiş gibi gösterilerek kara para, sisteme dahil ediliyor. Böylece servetteki artış dikkat çekip "Bu parayı neden buldun?" denildiğinde, "bu kalemlerdeki gelirlerle kazanıldığı" savunması yapılabiliyor.

Fenomenlere yönelik operasyonlar devam etse de kamuoyunun beklentisi bir süre sonra cezaevinden çıkacakları yönünde.

Muhtemelen cezaevinden çıktıklarında da takipçi sayıları artacaktır. Bu ülkenin sonunu popüler kültür getirecek gibi görünüyor.

FONLAR

Türkiye, "fenomen" olayıyla hemen hemen aynı dönemde "fon" skandalıyla da tanıştı. Kamuoyunda "Fatih Terim Fonu" olarak bilinen bu olayın içinde ünlü sporcuların, iş insanlarının bulunması, banka adı karışması olayı daha da büyüttü.

Fon, bankanın verdiğinden daha fazla faiz vaat ederek oluşturulmuştu. Denizbank'ın İstanbul Bahçeşehir Şube Müdürü olarak görev yapan Seçil Erzan, Galatasaray'ın eski teknik direktörü Fatih Terim'den ve onun adını kullanarak ünlü bazı futbolculardan, iş insanlarından ve tanıdıklarından milyonlarca dolar para topladı. Bu paraların faiziyle geri ödenme zamanı gelince durum ortaya çıktı ve bir iş insanı 2023'ün Nisan ayında Erzan'dan şikâyetçi olunca adli vaka haline geldi.

Burada söz konusu olan kara para değil "dolandırıcılık" suçuydu. Aslında küçük çaplı olarak dönem dönem yaşanan bir durum olmasına rağmen, bu kez içinde ünlü futbolcular olunca kamuoyunun dikkatleri bu olaya yöneldi. Soruşturma derinleşince, yüksek faiz kazanma umuduyla evini, arabasını satarak para yatıranların da olduğu ortaya çıktı.

Para kaptıranlar büyük ihtimalle paralarını geri almakta zorlanacak, belki de hiç alamayacaklar. Toplanan paraların nerede olduğu belli değil. Ayrıca sistemin en tepesindeki isim de Seçil Erzan tarafından en azından soruşturma aşamasında açıklanmadı.

Banka, "olayın kendilerini ilgilendirmediğini, banka kayıtlarına girmeyen bir para ile ilgili mesuliyet kabul etmelerinin mümkün olmadığını" duyurdu. Gariptir ki milyonlarca dolarları nakit olarak çantalarla teslim edenler, A4 kâğıtlara elle

yazılmış ya da bilgisayar çıktısı ile verilmiş kâğıtları yeterli görmüşlerdi! Banka kayıtlarına paranın hiç girmediğini biliyorlardı ama yine de paraları teslim ettiler.

7 Nisan 2023'teki ilk şikâyet oluncaya kadar birçok insan parasını teslim etmeye devam etti. Bir iddiaya göre fonda 80 milyon dolar bulunuyordu. Bunun daha fazla olabileceğini iddia edenler de var. Basında yer alan haberlere göre Arda Turan, Selçuk İnan, Emre Belözoğlu, Semih Kaya gibi futbolcular ile Fatih Terim'in damadı Volkan Bahçekapılı da para kaptıranlar arasında yer alıyor.[30] "2 ayda dolara yüzde 25 faiz" vaadiyle paralarını kaptıranlar arasında kamuoyunun tanımadığı isimler de var ve bunların bazıları şikayetçi de olmadı.

Normalde de bankalarda kişiler adına fon yaratılabiliyor. Eğer 10 milyon dolarınız varsa, banka sizin için özel bir fon oluşturabiliyor ve daha fazla kazanmanıza yardımcı oluyor. Ancak bu fon hem legal, yani parayı bankaya veriyorsunuz ve bankanın sisteminde görünüyor hem de burada bile yüzde 25 bir getiri söz konusu değil.

Konunun basına yansımasının ardından ilginç detaylar da ortaya çıktı. Şikâyetçi olan kişinin, "çantayla teslim ettiği paraya takip cihazı yerleştirdiği ve bu paranın bir futbolcuya gittiğini tespit ettiği", Erzan'ın ödemesi gelen kimi isimlere, "Sistemsel hata var. Ne kadar çok para olursa o kadar kolay çözülür.." dediği ve yeniden para aldığı da ortaya çıkan bilgiler arasında. Hatta bir şikâyetçi ile Seçil Erzan arasındaki telefon konuşmaları bile ortaya çıktı.[31]

Erzan, paranın "kameranın görmediği" yerlerde ve nakit teslim edilmesini istemiş, ilginçtir ki birçok kişi de buna uymuştu. Yine de epeyce görüntü kaydı elde edilebildi.

30 https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/futbolcularin-adinin-gectigi-dolandiricilik-olayi-hakkinda-ne-biliyoruz-secil-erzan-davasi,qVoFt3A2CkOvnWODQ0jSwA/QJRXcc86M0Sa0qfXu0gEXQ
31 https://www.milliyet.com.tr/gundem/fon-vurgununda-sok-detay-secil-erzanin-ses-kaydi-ortaya-cikti-7046266

Sistem, biraz da 1990'lı yıllarda ortaya çıkan saadet zincirlerini andırıyor. Saadet zincirinde insanlar para yatırarak sisteme dahil olurlar ve sonra yeni üyeler getirdikçe sistemden para alırlar. İlk yatıranlar parasını kurtarıp hatta fazlasını alırken, sonradan gelenlerin tamamı parasını kaybeder.

Milyon dolarlara sahip olan birçok isim, yüksek faizler alabilmek uğruna fona katılmıştı ve sonuçta paralarını kaptırdılar. Sistemin daha eskiye gittiği de iddia ediliyor.

Güvenli görünmeyen bir ATM'ye bile para yatırmaktan, küçük bir nakdini yatırmaktan çekinen onca insan varken, milyonlarca doların kameraların olmadığı noktalarda elden teslim edilmesi, kolay rastlanabilecek bir durum değil.

Nisan ayına kadar ne Denizbank ne de Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) bir şikâyet olmaması dikkat çekici. Paraları alırken bankanın resmi belgeleri de düzenlenmemiş ama buna rağmen insanlar itimat etmiş.

Banka da doğal olarak, "Bizim bankamıza yatırılmamış bir para. Elinde 'Bankadan 100 milyon alacağım var' yazılı bir kâğıtla biri gelse, ona da parayı ödeyecek miyiz?" diyor. 2 ayda yüzde 25 faiz TL'de bile mümkün değil. Bankalar BDDK denetimindeler ve isteseler de bu şekilde parayı ödeyemezler. Öderlerse zimmet suçu işlemiş olurlar. Ancak bir mahkeme kararı olursa, o durumda ödeyebilir ve BDDK denetimi açısından da sorun olmaz.

Öte yandan banka, yaptığı açıklamada Fatih Terim'le de bir görüşme yapıldığı ve Seçil Erzan'dan "Kızım gibi benimsediğim, evimize giren çıkan Seçil Erzan'ın bu yaptıklarını anlayamıyorum, kaybım olmakla beraber miktarını bilemiyorum..." dediğini de duyurdu.[32]

Herkesin merak ettiği soru ise paranın nerede olduğu...

32 https://www.sozcu.com.tr/denizbanktan-fatih-terim-fonu-aciklamasi-wp7875248

DİJİTAL PARAYA GEÇİŞ

Küçük paralarla yapılan alışverişin tamamen kontrol edilebilmesi için banknotun ortadan kalkması gerekiyor. Dijital para rahat ve kolay. Oldukça pratik. Örneğin, markete gireceksiniz, alışverişinizi yapacaksınız ve çıkarken çipinizi okuttuğunuzda para hesabınızdan düşecek. Kredi kartı ve NFC gibi teknolojilerle zaten buna çoktan geçildi. Yine de taksi gibi küçük büfe alışverişi gibi alışverişlerde hâlâ bir miktar kâğıt para kullanılıyor.

Kapitalizm açısından dijital para "kontrolün" arttığı bir ortam sağlayacağı için oldukça cazip görünüyor. Sıradan vatandaş açısından ise kolaylık getirdiği için cazip geliyor. Türkiye gibi yüksek enflasyon yaşayan bir ülkede büyük boyutlu bir alışveriş için paranın çuvallarla ya da arabalarla taşınması gerekir. Bir ev alıp nakit ödemek isterseniz, yanınızda iki çuval kâğıt para taşımanız lazım. Oysa dijitalleşmeyle bu bir bankadan bir bankaya aslında sadece bir dijital veri geçişiyle kolayca hallediliyor. Şehirler arası ya da ülkeler arası yolculuk yapacak biri yanına bir tomar para almak yerine bir plastik kart almayı yeterli görüyor.

Dijital parayı, paranın dijitalleşmesini kripto paralarla karıştırmamak gerekir. Günlük kullanımdaki, arkasında devletlerin merkez bankalarının olduğu paranın dijitalleşmesi söz konusu.

Elbette bunun maniple edilme, "hack"lenme ihtimali de var. Sözgelimi kimilerinin iddia ettiği gibi Güneş'te devasa bir patlama, bir anda dijital sistemi işlemez hale getirebilir ve herkes bir anda parasız kalabilir.

Dijitalleşmenin alternatifi ise kâğıt para ve altın gibi değerli metallerdir. Dijitalleşmenin kolaylıklar sağladığı gerçek ama

tümüyle dijitalleşmek yerine bir miktar konvansiyonel yöntemlerde kalmak da bir çeşit sigorta gibi olacaktır.

Unutulmaması gerekir ki büyük sermaye, dijitalleşmeyi size kolaylık olsun diye istemiyor. Kendisine avantaj sağlayacağı için istiyor. Eğer dijitalleşme tamamen sağlanamazsa, kimin elinde ne kadar nakit var, kimin elinde ne kadar altın var, bunu bilmek ve dolayısıyla kontrol etmek de mümkün olmuyor. Kripto paralar bile kısmen takip edilebiliyor ancak dijitalleşmede tam bir kontrol söz konusu olacak.

Dijitalleşme tamamlandığında bankalar bu halleriyle belki de olmayacaklar. Süreç tamamlandığında, insanların birbirine para göndermesi için bir kod göndermesi yeterli olacak. Bugün "telefon bankacılığı" olarak adlandırılan ve herkesin elindeki cep telefonuna eklenen uygulamalar aslında şubeye ihtiyacı büyük oranda azalttı. Kaydı tutan, bankalarda yer alan kriptolama sistemleri. Belki gelecekte bu iş için bankalara da ihtiyaç kalmayacak ve tüm kayıtların merkez bankalarında tutulması yeterli olacak. Yani hizmeti sağlayan, kaydı tutan da merkez bankaları olacak.

Dijitalleşmeyle finansmanın da başka bir şeye dönüşmesi mümkün. Eğer tam bir dijitalleşme olursa, bankada hesabın olmasına, bankadan kredi almaya da gerek kalmayacak. Bu tür işlemler kişiler arasında halledilecek.

Bütün bunlar bir araya getirildiğinde gelecekte bankalara nasıl bir rol çizildiği şimdiden belli değil. Ancak büyük sermayenin "tam kontrol" istediği de sır değil. İnternetten sipariş verirseniz kayıt altına giriyor. Marketten alışveriş yaparsanız kayda giriyor. Ulaşım için kartlarınızı kullanırsanız yine kayda giriyor. Fakat banknotla yaptığınız hiçbir işlem kayda girmiyor. Sadece bölgesel bazı hesaplamalar yapılabiliyor. Sözgelimi bir bölgede belli bir zaman aralığında ne kadar bisküvi satıldığı tespit edilebiliyor ancak alışveriş nakitle yapıldıysa, kimin aldığı

ve ne kadar aldığı tespit edilemiyor. Bugün alışveriş, para işlemlerinin yüzde 90'ının kayıt altında olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi kripto para ve dijital parayı birbirine karıştırmamalıyız. Bütün kripto paralar dijital paradır. Her dijital para ise kripto para değildir. Bu iki kavrama ek olarak blockchain teknolojisinden de bahsedebiliriz. Her ne kadar blokchain denildiğinde akla ilk olarak bitcoin ve diğer kripto paralar gelse de blockchain sağlıktan, ürün takibine kadar pek çok alanda kullanılabilecek geniş bir sistem. Merkeziyetsiz yapısıyla klasik merkeziyetçi sistemlere karşı güçlü bir alternatif oluşturuyor. Gelecekte blockchainin hayatlarımızda çok daha geniş bir yer kaplama ihtimalini bugün görmezden gelemeyiz.

KÜRESEL EKONOMİDEKİ SİNYALLER

Dünyada bir şeyler ciddi oranda ters gidiyor, dev şirket iflasları geliyor. Ortak çalışma ve paylaşımlı ofis alanı şirketlerinin öncüsü konumundaki ABD'li Wework şirketi iflas başvurusunda bulundu. Zombiye dönüşmüş olan şirket, "üretimin üzerinde olan borçlarını ödeyemeyeceği, ödeme imkânı olmadığı, paraya erişemediği" için iflasını açıkladı. ABD'nin en büyük fast food zincirlerinden Wendy's de iflas etti. İflas eden daha pek çok dev şirket var.

"Seeking Alpha"[33] internet sitesinde yayımlanan bir FED raporuna göre, ABD'deki şirketlerin yıllık 50 milyon dolar üzerinde satış yapanlarının yüzde 37'si temerrüdün eşiğinde. Bu çok ciddi bir oran ve likidite krizinden dolayı temerrüdün eşiğine gelmiş durumdalar. Bu rapor, iflas edenleri duyuyor olsak da geride daha epeyce "zombi" şirket olduğunu gösteriyor. Zaman zaman borsalarda "ölü kedi sıçraması"[34] izlense de böyle bir ortam var. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, ABD'nin not görünümünü düşürdü. Doların patronu ABD ama Moddy's, kredi not görünümünü "durağan"dan "negatif"e düşürdü.[35] Dünyada böyle bir ortam var.

Financial Times, 2024'te gerginliklerin devam edeceği, Ukrayna-Rusya geriliminin tırmandırılacağı öngörüsünü yaptı. AB, 2023'te enerji kullanımıyla ilgili kısıtlamalar getirmişti. AB Parlamentosu'na "2024'te de kısıtlamaların devam etmesi" öne-

33 https://seekingalpha.com
34 Dead cat bounce: Bir süre değer kaybeden hisse veya paraların yatırımcılar tarafından aniden yükseltilmesi.
35 https://www.bloomberght.com/moodys-abdnin-not-gorunumunu-dusurdu-2341892

risi getirildi. Haber, *Financial Times*'da "Winter ise coming (Kış geliyor)..." başlığıyla yer aldı.[36]

Doları ABD basıyor ama kredi notu düşüyor! Bu "temerrüt riski" demektir. Çok ilginç bir durum ve ABD'de hükümetin kapanması meselesi de gündeme geldi. Sürekli olarak geçici bütçeyle ertelendi. Muhalifler iktidara uzun süreli bütçe vermiyor. 2024 yılı içinde vadesi dolan tahvillerin toplamı 4,9 trilyon dolar. Bu yaklaşık olarak ABD'nin bir yılda topladığı vergiye denk. Bütün vergi gelirlerinin, vadesi dolan tahvillerin ödemesine gitmesi gerekiyor. ABD'nin önünde iki seçenek kalıyor: Ya "Ödemiyorum!" diyerek dünyaya kazık atacak ya da para basacak...

Para basması ya da bu tahvillerin ABD'ye geri dönmesiyle bir hiperenflasyon dalgası ortaya çıkar. 2021'den itibaren ABD'de hiperenflasyon beklentisi ortaya çıktı. Hatta "Amerikan içsavaşı" makaleleri yazıldı. İçeride eyaletleri bir arada tutmak isteyen ABD'nin dışarıda Çin'le bir savaşa da girebileceği iddia ediliyor.

"S&P[37] 500" borsa endeksindeki 14 şirketin yüzde 50'nin üzerinde değer kaybı var. Bir günde yüzde 50 değer kaybeden şirket var. Batı medyası sadece bu şirketlerin değil, Amerikan hükümetinin de iflasını bekliyor. Wework şirketinin hisseleri 600 dolara kadar yükselmişti. Sonra 1 doların altına kadar indi ve 0,86 dolar oldu. Sonunda da iflasını açıkladı. Bir dönem 47 milyar dolar büyüklüğe ulaşmıştı.

İngiltere'den de benzer haberler yayıldı. Birmingham Belediyesi iflas etti. On tane belediyenin daha iflas edebileceği dile getirildi. Binlerce şirketin de iflas edebileceği hesaplanıyor.[38]

36 https://www.ft.com/content/6c6894a0-c175-4020-90ab-756f07c3d2d2
37 Standard & Poor's tarafından hazırlanan endeks. 500 büyük Amerikan şirketini kapsamaktadır ve ABD hisse senedi piyasasının yaklaşık yüzde 75'ini kapsar.
38 https://www.ntv.com.tr/ntvpara/ingilterede-gelecek-yil-28-bin-sirket-iflas-edebilir,_Wat5ht9-EOrOEzK_ZlINA

ABD hükümetinin borcu 33,7 trilyon dolar. 981 milyar dolar sadece faiz ödemesi var. Her geçen ay ve çeyrek dönemde bu borçlar iki katı artıyor. 1980'lerde faiz ödemeleri 250 milyar dolar civarındaydı. 2021'den sonra çok hızlı arttı. Tahvil faizi yüzde 5,5 civarında seyrediyor. 33,7 trilyon doların içindeki hazine tahvillerinin faizi yüksek. Bu borç katlanarak artmaya devam edecek.

Bu borcu ödemenin tek bir yolu var: Amerikan halkından almak...

Ya doğrudan halktan alınacak ya da dolaylı olarak enflasyonla yine halktan çıkarılacak. ABD hükümeti de zombiye döndü. Faizi ödemesi mümkün değil ve para basmak zorunda kalacak. Yapmazsa temerrüde düşecek. Bu hiperenflasyonun içine dünya kaçınılmaz şekilde girecek. "Kara pazartesiler"[39] bile yaşanabilir.

ABD'nin ciddi bir borç yükü var ve kozu kalmadı. Enflasyonla mücadele etme ihtimali yok. Dolar erimeye devam edecek. Rezerv para olma özelliğini kaybedecek. Bu nedenle savaşlar oluyor. 2022'de zombi şirketler şişirildi ve bunun karşılığı görüldü. Şimdi aynı durum hükümetlerde görülüyor. ABD hükümetinin borçlarını ödemesi bir yana, faizleri düşürmeden borcu ödemesi mümkün değil. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan önce ekonomik buhranlar vardı. Yine büyük bir kriz söz konusu.

ABD'de tarım dışı istihdam beklentilerin altında gerçekleşti. Ne zaman beklentilerin altına gelse, borsa ve altın düşüyor, tahvil fiyatları artıyordu. Bu düşük gelme, resesyon habercisi olabilir. ABD, çok hızlı bir resesyona girebilir. FED Başkanı Jerome Powell, "yüzde 2,5 enflasyon hedefi" açıkladı ancak yüzde 5,5'e ulaşan bir faiz iklimi var. Faiz artışı devam ederse bankalar iflas eder, işler durur.

ABD ekonomisinin artık faiz artışlarını çok zor kaldıracağı görülüyor. Muhtemelen önümüzdeki dönemlerde de böyle

39 19 Ekim 1987'de dünya borsalarının kısa bir zamanda en büyük değer kaybının yaşandığı güne verilen isim.

devam edecek. Altının fiyatının sabit kalması ise FED'in "Artık faiz artırmıyoruz" demesiyle orantılı. Diğer türlü altına yönelik ilgi değişen oranlarda devam edecektir. Yine de İsrail'in Gazze'ye saldırısı gibi durumlar olduğunda, belki yeni cepheler açıldığında durum tümüyle değişebilir. Bütün bu sayılanların bir yatırım tavsiyesi olmadığını lütfen unutmayın!

Küresel ekonomi, özellikle de ABD ekonomisiyle bağlantılı gelişmeler tabii ki Türkiye ekonomisini de etkiliyor. ABD, doları tutuyor, ithal ettiği ürünlerde fiyatların yükselmemesi sayesinde enflasyonun yükselmesini engelleyebiliyordu. Türkiye'de ise döviz tutulurken, enflasyon artmaya devam etti. Mini devalüasyonlar yapıldı, yine de artışlar sürdü. Böyle ilginç bir sarmala girdik. Sonuçlarını da on, on beş yıla yayılan bir süreçte görmeye devam edeceğiz.

Ülke ekonomilerinde istikrar önemlidir. Kısa vadeli ve köklü değişikliklerin fayda getirmediği çeşitli kereler denenerek görüldü. Dış yatırımcının Türkiye'ye güveni kayboldu. Bir örnek vermek gerekirse, Türkiye'de çok iyi yatlar yapılmasına rağmen, yabancılar buradan almaya yanaşmıyor. İlginç bir şekilde "Türkiye'nin parasal ilişkisine güvenmiyoruz" diyebiliyorlar. Türkiye'de yatırım ve işçilik maliyetleri ucuz olduğu halde "bombalar patlayabilir, savaş çıkabilir, terör olabilir" gibi bahanelerle gelmeyenler de var. Ülke dışında Türkiye aleyhine propaganda yaparak "istikrarsız ve çatışma içinde bir ülke" gibi göstermeye çalışanlar sadece yatırımı kendilerine çekmek isteyen rakip ülkeler değil. 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişiminden sonra yurtdışına çıkan binlerce kişi de Türkiye aleyhine propaganda yapmaya sürdürüyor. Bütün bunların özellikle ekonomi ve yatırımlar üzerine olumsuz etkisi var. Türkiye'nin, şartlar ne olursa olsun, demokrasi ve hukuktan ayrılmayan, ayrılmayacak bir ülke olduğuna yatırımcının ikna edilmesi gerekir.

VERGİYE YÜKLENMEK ÇÖZÜM OLMUYOR

2024'ten itibaren dünyayı ve de Türkiye'yi ekonomik açıdan zor bir dönemin beklediği biliniyor. Ülke içi açısından dışarıdan dövizin gelmemesine ilişkin bir sıkıntı var. Fakat Türkiye'nin borçları da var ve vadesi gelen borcun ödenmesi gerekiyor. Bu borçları ödemek için vergiye yüklenilmesi, trafik cezası, resmi evrak düzenlenmesi için istenen rakamların fiyatlarında yükselişler olması şaşırtıcı olmayacak. Para cezalarının maddi karşılığı artacak, pasaport almak, kimlik yenilemek için istenen rakamlar yükselecek ve dolaylı vergiler daha fazla olacak. Bir de tabii MTV gibi vergilerde yükselişler olabilir.

Güven duymadığı bir piyasaya yabancı sermaye girmez. Bir mala aynı vergi dönemi içinde iki kez vergi istenmesi Türk vatandaşları tarafından içlerine sinmese de sessizce kabullenildi ama yabancılar için kabullenilebilecek bir durum değil. Daha ilginci, Anayasa Mahkemesi'nin bir konuda verdiği kararın tanınmadığı bir ortama, yabancı yatırımcı servetini alıp getirmez. Büyük sermaye, bir ülkeye servetiyle gidip, orada iş yapmayı ve kâr etmeyi, istediği zaman da oradan servetini alarak ayrılmayı ister. Bunu güvenceye almayan bir hukuki ortam varsa yatırımcı gelmez.

Vergi, tarihin eski dönemlerinde yalnızca savaş ve seferberlik gibi durumlarda toplanan bir kaynak olmasına rağmen, 20'nci yüzyıldan itibaren neredeyse tüm ülkelerde düzenli hale geldi. Kimi ülkelerde devletin tek gelir kaynağı vergilerdir. Türkiye de vatandaşlarından epeyce vergi alan bir ülke. Öyle bir noktaya geldik ki Türk vatandaşları geçmedikleri köprü için bile vergi verecek duruma geldi. Öte yandan futbol dünyasında,

sosyal medyada büyük rakamların vergisiz bir şekilde dönüp durduğu ortaya çıktı. Adliyeye yansıyan noktaya kadar bunlardan halkın haberi bile olmadı.

Hayat pahalılığı artmaya devam ederse insanların alım gücü düşer, iş yapabilme yetenekleri azalır. İş üretimi azalırsa, ürünlerin fiyatları yükselir, işyerleri kapanır, işsizlik artar ve yoksullaşma, kriz giderek daha çok büyür. Devletin yapması gereken üretimin önünü açmaktır. Bunu yapabildiğinde hem üretim artıp ürün fazlalaşacak ve dolayısıyla fiyatlar düşecek hem de istihdam artacak ve insanlar çalışıp, mal ve hizmet almak için kaynak bulacaktır.

Bunu yapabilmek zor değil. Doğru yönetimle, kaynakları doğru yere yönlendirmeyle, kayıp ve kaçakları önlemeyle rahatlıkla yapılabilir. Dünyaya baktığınızda "refah toplumu" olarak bilinen toplumlar, en az vergi ödeyen toplumlar. Vergi ne kadar artıyorsa, toplum o kadar sıkıntıda demektir. Roma ve Osmanlı gibi tarihin büyük imparatorluklarına bakıldığında, kuruluş ve yükseliş dönemlerinde verginin çok az, batarken verginin çok fazla olduğunu görürsünüz. Çok vergi almak belki borçların ödenmesini sağlayabilir ama içerideki ticareti kilitler.

Türkiye'de ev alan biri her yıl emlak vergisi ödüyor. Kiraya veriyor, onun vergisini de ödüyor. Oysa mesela Dubai'den ev alırsa hiç vergi ödemiyor. Doğal olarak yatırımcı oraya gidiyor. Bir fabrika açmak isteyen kişi, kazandığı 100 liranın 50 lirasının vergiye gittiğini görüyor.

2023 biterken, ekonomiden sorumlu olan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz devlet kanalı "TRT Haber"de bir yayına katılarak ekonominin gidişatıyla ilgili açıklamalar yaptı. Yılmaz, "siyasi belirsizlik ve politika belirsizliğinin ortadan kalktığını" söylediği programda, "ekonominin öngörülebilir çerçevede yönetme imkânına kavuştuğunu, Kahramanmaraş merkezli depreme rağmen bütçe açıklarının makul seviyede

tutulduğunu" ifade etti. Yılmaz'ın açıklamasına göre Merkez Bankası rezervleri 8 Aralık itibariyle 131,4 miyar dolara yükseldi. Bu, tarihteki en yüksek rezervdi. 5 yıllık ülke risk primi de (CDS), 300'lerin altını test etti. KKM'de 707 milyar lira düşüş olurken, 3. Çeyrek büyümesi 5,9, yıl sonu milli gelir ise 1 trilyon 76 milyar olarak gerçekleşiyor. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, "Daha adaletli bir vergi sistemi oluşturacağız... Doğrudan vergilerin payını artırmak istiyoruz. Dolaylı vergi olduğunda herkes aynı vergiyi veriyor ama gelire bağlı olduğunda geliri yüksek olan daha fazla vergi veriyor..." da dedi.[40]

40 https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-yardimcisi-yilmaz-memur-emeklisi-icin-yuzde-50-civarinda-artis-olacak-821119.html

BRICS PARASI

ABD merkezli ve ekonomi haberlerindeki gücüyle bilinen haber ajansı Reuters, "Amerikan dolarının başı belada mı?" diye haber yayımladı. Bu haber çok önemliydi. 2022'de dünyadaki ülkelerin döviz rezervlerinin sadece yüzde 58'i Amerikan dolarından oluşuyordu. Bu da son yirmi yılın en düşük seviyesiydi. 2023'te ise bu oran yüzde 47'ye düştü. Neredeyse bir yıl bile olmadan yüzde 11 daha azaldı. Doların döviz rezervleri içinde devletler tarafından tutulmasına ilişkin oran giderek küçülüyor.

Haberde, "BRICS parası" konusu da hatırlatıldı.

Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti, İngilizce isimlerinin baş harflerinden oluşan "BRICS" adıyla bir ekonomik işbirliği oluşturdular. 2023'te BRICS'e Arjantin, Mısır, Etiyopya, İran, BAE ve Suudi Arabistan da katılacağını duyurdu. Türkiye, Endonezya, Lübnan, Meksika, Yunanistan, Afganistan, Sudan, Suriye gibi ülkelerin de gelecekte BRICS'e katılması bekleniyor.

BRICS'in Güney Afrika'da yapılan zirve toplantısında Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva'nın "BRISC üyeleri arasında ticaret ve yatırım işlemleri için bir para biriminin oluşturulması, ödeme seçeneklerimizi artırır ve kırılganlıklarımızı azaltır..." demesi, "BRICS parası" konusunu gündeme getirdi. Silva'nın çağrısı, ortak para biriminin ilk adımı olarak görülüyor.

FED Başkanı Jerome Powell da 2022'de yaptığı bir açıklamada "Dünyada birden fazla rezerv para olabilir ama kolay olmaz..." yönünde açıklamalar yapmıştı. Nitekim BRICS parası gerçekleşirse, dolar gibi yeni bir rezerv parası ortaya çıkmış

olacak. AB açısından avronun oynadığı rolü de unutmamak gerekir ki bu yüzde 47'lere düşen oran, daha da aşağılara inecek ve belki de dolar, küresel para olma vasfını kaybedecek demektir.

BORÇ YÜKÜ ALTINDAKİ ABD

ABD ekonomisinin tek derdi rezerv para olmak değil. Sorunları çok fazla...

ABD tarihinde 1980'de ve 1981'de birer günlük hükümet kapanmaları var. Toplamda ise 1980'den 2023'e kadar 10 kez hükümet kapanması gerçekleşti. 1990'da 3 günlük bir kapanma var ve kısmi kapanma da olabiliyor. Çalışan memurlar işe gitmiyor. 1995'te 21, 2013'te 16 günlük kapanmalar oldu. Hatta 2018, 2019 mali yılında 35 günlük bir kapanma yaşanmış durumda.

ABD'de mali yıl eylül ayında bitiyor ve yeni mali yıl 1 Ekim itibariyle başlıyor. ABD borç yükü altında. Yönetim yeni bütçe istiyor ve muhalefet de "Harcamaları kısacaksın" diyerek ek bütçeyi onaylamazsa, hükümet kapanıyor. Kongre onaylamayınca paranın harcanmasının imkânı yok. ABD güçlü bir başkanlık sistemi ile yönetilmesine rağmen, "tek adam" sistemi oluşmasın diye zaman içinde sağlam bir denetim ve kontrol sistemi getirilmiş durumda. Yani başkan çok güçlü görünse bile, harcayacağı her sent için Kongre'nin yani muhalefetin de onayını almak zorunda.

ABD ekonomisi 20 trilyon dolarlık bir ekonomi. Ancak bir ayda 1 trilyon dolar borçlanma başarıldı hükümet olarak! Piyasaların zaten diken üstünde olduğu bir dönemde ABD muhalefetinin bunu sert eleştirmesi de kaçınılmaz oldu. ABD'de hükümet kapanmaları geçmişte olduğu gibi gelecekte de görülebilir.

ABD'de tahvil faizleri, 4,5 düzeyinde ve 2008 krizinden önce de bu seviyedeydi. Bu yüksek faiz, paranın piyasalardan kaçıp tahvillere gitmesi demek. Korku endeksi ne kadar yükseğe çı-

kıyorsa o kadar sorun var demektir. Borsalar, 2020'den beri yükselen trendi kırmış görünüyor. Bu da piyasaların ne kadar kırılgan olduğunu gösteriyor. NASDAC'ta da aynı durum var. Bunlar olurken hükümetin kapanması gibi durumlar, krizin derinleşmesine yol açacak tablolar ortaya çıkarır.

ABD'nin borçlanması özellikle 1970'ler ve 1980'lerden itibaren arttı. Deyim yerindeyse, "Bas parayı, borçlan" denilmiş gibi davranıldı. Borç 1990'lara kadar 400 milyar doların altındayken, bugün 33 trilyon doların üstüne çıktı. Tablo kimilerine göre korkunç ve içinden kolay çıkılabilecek gibi değil.

Hizmet ithalatının düştüğü seviyeler hep resesyonu işaret ediyor. Bu sürecin devam etmesi durumunda ABD'de fiyatlanma ve çöküşlerin gelmesi beklenebilir. Konut fiyatlarında düşüş var ve bütün göstergeler "ABD'nin resesyona girdiğini" gösteriyor. Ülke tarihinde konut fiyatlarında böyle keskin bir düşüş daha önce görülmedi. 2022'nin Eylül ayına kadar hep artış olurken sonra birden düşüş başladı.

Burada konut talebinde pandemi etkisini de göz ardı etmemek gerekir. Türkiye'de de olduğu gibi, 2020 sonrasında konut talebi arttı ve bu durum 2022'nin son çeyreğine kadar sürdü. Pandemi sonrasında tüm dünyada konut talebinde bir düşüş var ve Türkiye de aynı durumda. Fakat yaşanan durum sadece pandeminin bitişiyle açıklanamaz.

ABD'de geçici bütçelerle, geçici çözümlerle hükümetin kapanmasının önüne geçilmeye çalışılıyor. Ancak gittikçe daha zor hale geliyor. Kendi memurlarına maaş veremeyen bir ABD'nin durumu farklı olacaktır. Sadece ABD ekonomisi değil, dünya da bundan etkilenecektir. Sözgelimi Türkiye, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in göreve gelmesinden itibaren dışarıda para arayışına girdi ancak bulmakta zorlanıyor. Bunun önemli nedenlerinden biri, ABD'de faizlerin yüksek oluşu. Orada yüksek faiz kazanabilecek bir yatırımcı, başka bazı konuların

da etkisiyle Türkiye'ye yatırıma ihtiyaç duymuyor. Türkiye'ye borç vermek yerine, ABD'den tahvil almayı tercih ediyor.

Dünya pandemi ile başlayan bir krizin içinde. AB ülkeleri de bir sıkılaşmaya gidiyor. Uluslararası ticaret ağırlıklı olarak dolar ve avro ile yapıldığı için Türkiye'nin işi zorlaşıyor. Önümüzdeki dönemde daha zor olacak. Bu nedenle ABD ya da Avrupa ülkelerindeki ekonomik gelişmeler, Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor.

BIDEN'IN GARİP "TÜRK" TOPLANTISI

ABD ekonomisi olumlu sinyaller vermese de hükümetin başındaki Joe Biden'ın 2023 yılı Eylül ayında New York'ta yaptığı bir toplantı dikkat çekti. İçeride ekonomi açısından sıkışmış olan Biden, "Türk dünyası liderleriyle" toplantı yaptı. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinden Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan devlet başkanları ile bir zirve düzenledi. Toplantıya, Tacikistan devlet başkanı da katıldı.[41] Gariptir ki toplantıda Türkiye ve Azerbaycan yoktu.

Joe Biden'ın Türkiye'ye ve Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'a tavrı en başından beri biliniyor. Biden'ın başkan olmadan önce seçim vaatleri arasında "Erdoğan'ı cumhurbaşkanlığından indirmek" de vardı. Bir ülkede seçim kazanmak için bir başka ülke cumhurbaşkanını "indirmek" vaadini de dünya böylece görmüş oldu!

Öte yandan Azerbaycan'ın olmaması da dikkat çekiciydi. Bu nedenle toplantıya "Türk Cumhuriyetleri Zirvesi" deme imkânı kalmadı çünkü Tacikistan Türk kökenli devletlerden biri değil... Sonunda adını "Orta Asya" olarak değiştirdiler ama bu defa "Afganistan niye yok?" sorusu soruldu.

Azerbaycan, Rusya ve Türkiye ile yakın ilişkilerini sürdürüyor. Buna son dönemde İsrail de eklendi. Belki tarihsel olarak Hazar Türklerinin Musevi olması belki de İran'ın iki devlet için de sürekli tehdit olması, bu ilişkileri güçlendiriyor. Ermenistan ise Rusya'dan kopmak ve ABD'ye yanaşmak için Nikol Paşinyan döneminde önemli adımlar attı. Bu durum Azerbaycan'ı

41 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/orta-asya-abd-devlet-baskanlari-birinci-zirvesi-new-yorkta-yapildi/2996442

avantajlı hale getirse de Paşinyan yönetiminin AB'ye de yakın duruyor olması, belki de yeni gelişmelere neden olacak. AB, daha önce sınır sorunlarını çözememiş Güney Kıbrıs'ı birliğe dahil ederek, sorunu daha içinden çıkılmaz bir duruma sokmuştu. Burada da benzer durumlar olabilir çünkü Ermenistan hem Türkiye'den hem Azerbaycan'dan toprak istiyor, iyi ilişkiler geliştirmeye yanaşmıyor.

5'İNCİ NESİL SAVAŞ

Eskiden savaş cephede yapılıyordu ancak tarih içinde çok fazla değişim oldu. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ve gelişen "Soğuk Savaş" teknikleri çok ileri noktalara taşındı. Bugün "5. Nesil Savaş" olarak ifade edilen bir kavram var. Bu yöntemde medya, yanlış bilgi (dezenformasyon) ve yapay zekâ gibi teknolojilerin de eklenmesiyle, hibrit savaş başta olmak üzere önceki nesillerin tüm teknolojileri kullanılıyor. Örneğin bir ülkeye dost görüntü veriliyor ancak o ülkede bir terör örgütü oluşturulup içeride sürekli sorun yaşayarak kaynaklarını heba etmesi, güvenlik sorunları yaşaması amaçlanıyor. Terör örgütüne lojistik ya da silah desteği örtülü şekilde verilebiliyor. Bununla da yetinilmeyerek ülke yöneticileri ve ülke ekonomisi gibi kritik konularda dezenformasyonla bir savaş yürütülüyor.

Şu anda Türkiye ile ilginç bir şekilde "müttefik" olduğu bazı ülkelerin arasındaki durum budur. Türkiye'ye karşı verilen "5. Nesil bir savaş" var. Bunun nedenleri arasında Türkiye'nin özellikle askeri teknolojide güçlenmesi, istikrarlı adımlar atması, enerji kaynaklarının paylaşımının dahil olması, daha önce Batı ile yakın dururken bugün Rusya ile de yakın ilişkileri olması gibi konular gösterilebilir.

Yine ABD'nin Rusya ile de 5. Nesil Savaş yürüttüğü söylenebilir. Kâğıt üzerinde iki ülke barış içinde ancak Ukrayna üzerinden ABD'nin Rusya ile dolaylı bir savaş yürüttüğü biliniyor. Kimilerine göre üçüncü dünya savaşı henüz başlamadı. Kimilerine göreyse çoktan başladı. Ancak vekâlet savaşları şeklinde olduğu için anlaşılmıyor. İleride açılan cephelerin daha da arttığını ve büyüdüğünü görürsek şaşırmayalım!

GAZZE VE EVANJELİKLER

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e bir hava saldırısı yapması, roketler göndermesi üzerine Gazze'ye başlayan İsrail saldırıları aylarca sürdü, on binlerle ifade edilen sivil insan kayıpları oldu. Bu noktada ABD'nin tavrı ise "kayıtsız şartsız İsrail'i desteklemek" yönündeydi. Hatta İsrail hastane vurup aralarında bebeklerin de olduğu yüzlerce sivili öldürdüğünde dahi ABD yönetiminin tavrı değişmedi.

Bunun arkasında ABD yönetimine hâkim olan "Evanjelik" mezhep yatıyor. Hıristiyanlığın bir kolu olan bu mezhebin amacı temelde "İncil'i yaymak, başka insanları Hıristiyanlığa davet etmek" olsa da "Yahudilere yardımcı olmak zorunda olduklarına" da inanıyorlar. Protestan olan bu mezhebin mensupları, "Hz. İsa'nın da bir Yahudi olduğu ve bu nedenle Hıristiyanların Yahudilere yardım etmesi gerektiği" inancına sahip olarak yetiştiriliyor. Evanjelikler oldukça yaygındır ve dünyadaki Hıristiyanların yaklaşık dörtte birinin Evanjelizm'e dahil olduğu kabul edilir.

ABD, Gazze'de ilan edilmemiş olsa da yapılan açıklamalarla savaşa dahil olduğunu gösterdi. ABD Başkanı Joe Biden, açıkça İsrail'e destek için Kongre'den 100 milyar dolarlık ek bütçe talep edeceğini söyledi. Gazze'de asimetrik bir çatışma var. İsrail bütün gücüyle çoğunluğu sivil Filistinlilerin üzerine saldırırken, yardıma ihtiyacı varmış gibi borç içindeki ABD'nin başkanı, 100 milyar dolarlık yardım daha yapmak istiyor.

ABD'li üst düzey yöneticilerin bu konudaki mesajları oldukça garip. Ukrayna'da olduğu gibi İsrail için de silah satışı anlamında ek bütçe isteyen Biden, ekim ayında yaptığı "Ulusa

Sesleniş" konuşmasında "İsrail için daha önce eşi benzeri görülmemiş destek isteyeceğiz..." dedi.[42] Biden, bununla da yetinmedi Ukrayna konusunda Rusya'yı suçlamayı sürdürdü.

Biden'ın uzun süredir sağlık sorunları yaşadığı biliniyor. Boşlukla el sıkışması, kendi kendine konuşması, yere düşmesi gibi durumlar olmuştu. Komplo teorisyenleri, "Biden'ın çoktan öldüğünü veya ağır hasta olduğunu, onun yerine dublörünün kamuoyu önüne çıkarıldığını" iddia edecek kadar şüphelendiler ve bu görüşlerini destekleyecek birçok görüntü de yayımladılar.

Sağlık durumunun ne olduğu tam olarak açıklanmasa da Joe Biden'ın bir süredir hafif alkollü, Türkçedeki deyimle "çakırkeyif" biri gibi konuştuğu gerçek. Joe Biden muhtemelen bir demans ve yaşlılığın getirdiği sorunları yaşıyor. Kimi zaman bu nedenle ne söylediğini de bilmiyor.

Müslüman kesim için kötü gibi görünse de Biden'ın Gazze konusunda yaptığı açıklamalar ABD, Siyonizm ve İsrail adına talihsiz açıklamalar olarak kayıtlara geçti. Biden açık açık Hıristiyan demokratlara oy veren Amerikalıların uyanmasına neden olacak açıklamalar yaptı. Böyle göstere göstere yardım yapmak yerine el altından da bu yardımları yapabilirdi ve tüm dünyayı karşısına almayabilirdi. Bu tavır nedeniyle sadece Müslüman camiada değil, Hıristiyanlar arasında da nefret uyandırdı.

Yine de ABD yönetiminde Evanjelik grubun etkisini ve sayılarını küçümsememek gerekir. Bu mezhebe dahil olanların daha ilkokuldan itibaren "Yahudilere yardımcı olacakları söylenerek" yetiştirildikleri unutulmamalı. İncil'deki bazı pasajlara dayanarak Yahudilere yardımcı olmak üzere ortaya çıktıklarına inanıyorlar ve muhtemelen de kurucuları da bir Yahudi... Evanjelik Kilisesi, özellikle ABD'de son derece güçlü. Ancak ABD, sadece beyaz Evanjeliklerden oluşmuyor. Çoğunluğu Katolik

42 https://gazeteoksijen.com/dunya/bidendan-israil-ve-ukrayna-icin-benzeri-gorulmemis-destek-talebi-192172

olan Latinler ve Uzakdoğulular da var. Onların da İsrail'e tepkileri var.

Biden, Gazze'de başlayan İsrail saldırıları ve sonrasındaki süreçte çok problemli bir görüntü verdi. Eski ABD başkanı Donald Trump, dikkatleri Çin'e yöneltmişti. BRICS oluşumu gibi konular, dikkatli ABD'leri daha yakından ilgilendiriyor. Geçmişte ABD'nin sözünden çıkmayan Suudi Arabistan, BAE gibi ülkeler dahi artık bu ülkenin direktiflerini çok da umursamıyorlar. Örneğin Suudi Arabistan, yuan üzerinden Çin'le petrol anlaşması yaptı.

Dünyayı bir otobüs gibi düşünürseniz, şoför ABD ama sarhoş gibi sürüyor! Kaza olursa elbette ilk zarar görecek olan da şoför ama belayı kendi başına kendi sarıyor.

Bugüne kadar "komplo teorisi" deyip geçiştirilen pek çok şeyin gerçek olduğu ortaya çıktı. Bugün kimse 3. Dünya Savaşı çıkabileceğine inanmıyor ama 2. Dünya Savaşı çıkabileceğine de kimse ihtimal veremiyordu. Ukrayna'nın Rusya ile bir savaşı göze alabileceğine kimse inanmıyordu. Dün ihtimal verilmeyen birçok konu, bugün gerçek olarak karşımızda duruyor.

İsrail, Gazze'ye saldırmakla yetinmedi, Lübnan sınırındaki yerleşimlerdeki Yahudileri de tahliye etti. Buradan "Lübnan, Ürdün, Suriye hatta İran'a bir cephe açabileceği" ihtimalleri gündeme geldi. Lübnan'a sınır bölgesinden bir cephe açabilir ve İran'a göndereceği roketler, savaşı bölgenin tümüne yayabilir. Böyle bir durumda İran hatta Türkiye de kendini dışarıda tutmakta zorlanır.

Suudi Arabistan ve İran gibi ülkeler süreçte daha çok sessiz kalmayı seçerken, Türkiye aktif olarak Gazze'deki sivillere yardım etti. Hatta hastanede beş yüz civarında kişinin İsrail saldırısı sonrasında milli yas ilan eden tek ülke Türkiye oldu. Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE İsrail'e petrol satmaya devam etti. Göstermelik konuşmalar yaptılar ve İsrail'e enerji sağlama-

yı sürdürdüler. Türkiye ise beklentilerin üzerinde bir tepki dozu ortaya koydu.

Duygusal değil mantıklı olarak bakınca Türkiye-İsrail ilişkilerinin önemli olduğu ve olumlu devam etmesi gerektiği görülür. Tarihsel süreçte Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Türkiye için hayati bir konu olan Kıbrıs meselesinde Rum tarafını desteklediği görülür. İsrail, kurulduğundan beri Türkiye'de Filistin dışındaki konularda beraber hareket ediyor. Nitekim Karabağ konusunda Azerbaycan'la birlikte hareket etti ve İran-Ermenistan işbirliğine karşı, Azerbaycan'la birlikte durmayı tercih etti.

SORUNU YARATAN İNGİLTERE, FOTOĞRAFA GİRMİYOR

Burada en ilginç tavrı ise aslında sorunu yaratan, büyüten İngiltere gösterdi. Ortadoğu'da yaşanan tüm sorunların üreticisi ve geliştiricisi olan İngiltere, diplomasideki başarısını yine gösterdi ve Başbakan Rishi Sunak'ın küçük bir iki faaliyeti dışında fotoğraf karesine yine girmedi.

ABD yönetimindeki Evanjelikler ise adeta "İsrail yöneticisiymiş gibi" hareket etmeyi sürdürdü. Hatta ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile görüşmesinde "Bugün sadece ABD Dışişleri Bakanı olarak değil, bir Yahudi olarak da buradayım..."[43] diyerek tüm dünyanın tepkisini çekti. Bu noktadan itibaren zaten dünyanın, "ABD'nin tarafsız olacağına ilişkin" küçücük kalan umutları da bitmiş oldu.

ABD Başkanı Joe Biden'ın zihin yapısını göstermek açısından Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin hakkındaki sözlerine bakmakta da fayda var. Biden, Putin hakkında şunları söylüyor:

"Putin gibi diktatörlerin yanında yer almayacağım. Belki, Trump ve arkadaşları boyun eğebilir ama ben eğmeyeceğim."[44]

Biden, daha önce de benzer açıklamalar yapmış hatta "Putin'i Ukrayna'da soykırım yapmakla" suçlamıştı.

İsrail'in bir Hıristiyan hastanesini bombaladığı dünya tarafından kabul edilmişken bile Biden bunu kabul etmeye yanaşmadı ve dikkatleri Rusya'ya çekmeye çalıştı. Öte yandan Rus

43 https://www.trthaber.com/haber/dunya/blinken-bir-yahudi-olarak-da-buradayim-802985.html

44 https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/abd-baskani-biden-putini-diktator-olarak-niteledi-trump-bir-diktatore-boyun-egiyor-2121009

derin devletinin sözcülerinden Alexander Dugin ise sosyal medyadan "Ukrayna'daki cephelerin genişleyeceğini, savaşın geniş bir ölçeğe yayılacağını" duyurdu.

EKONOMİK KRİZ SEBEP, SAVAŞ SONUÇTUR

Genelde savaşların, ekonomik krizlere neden olduğuna inanılır ancak gerçekte savaş sonuçtur. Sebep ise ekonomik krizdir. Özellikle büyük ekonomilerin ekonomik krize girmesi ve bunun dünyaya yayılmasının ardından büyük çaplı savaşlar gelir.

Savaşlar, küresel kapitalizmin stoklarını erittiği ve kasalarını yeniden doldurduğu, pazarların yeniden açıldığı dönemlerdir. Eğer kriz daha küçük çaplı ise kendini terör olarak gösterir.

FED'in bilançosuna bakıldığında 2022'den itibaren "zarar" yazdığı görülür. Bedava para basılmış ancak bankalar batmasın diye bu yola gidilmiş. Para basmak, zarar etmeyi engellememiş. Eğer iki çeyrek dönem boyunca üst üste eksi gelirse, ekonomi daralırsa buna "resesyon (durgunluk)" denir. 2020'den beri insanlar dünyada resesyon olmadığını sanıyor ancak 2020'nin ortalarından itibaren ABD ekonomisinde resesyon var.

NASDAC endeksinde 2022'de çöküş görünüyor. 16 bin 200'lere kadar çıkmış ve yüzde 60'lara varan bir düşüş gelmiş. Demek ki resesyonun karşılığı NASDAC'ta görülebiliyor. Ancak ABD ekonomisi bunu dünyadan bir şekilde gizlemeyi başarmış görünüyor.

ABD'de de TÜİK benzeri yapı var ve resmi enflasyonu onlar ilan ediyor. Ancak aynen Türkiye'de olduğu gibi enflasyon hesaplamaları yapan ve açıklayan farklı gruplar da var. Büyüme rakamları, enflasyon düşülerek hesaplanır. Ortam sadece enflasyonist değil, aynı zamanda depresyonist! Birileri dünyayı depresyona sürüklüyor!

Dünyada rezerv para birimini konusunda da bir mücadele başlıyor. BRICS ile ABD arasındaki mücadele Ortadoğu'ya

yayılıyor. Gazze'de ortaya çıkan durum, basit bir Hamas-İsrail meselesi gibi görünse de perde arkasında daha geniş bir resim var. ABD'nin ekonomik krizi var ama sonuçta Filistin'de masum insanlar ölüyor.

ABD ekonomisi batmaz ama iyiye de gitmiyor. Bu da krizlere neden oluyor. Aynen ilk iki dünya savaşı öncesinde olduğu gibi...

ABD'de 11 Eylül 2011'de Dünya Ticaret Merkezi'ne (İkiz Kuleler) bir terör saldırısı oldu ve sonrasında ABD Irak'a girdi. ABD yetkilileri, İsrail'in Filistin'e saldırıları sonrasında da "Suriye ve Irak'taki üslerine saldırılar olduğunu" duyurdular. Füze saldırıları düzenlendiği yönünde iddialar oldu. Hatta "Yemen açıklarında seyreden ABD gemisinin, Husi milisleri tarafından İsrail'e gönderilen füzeyi havada imha ettiği" duyuruldu. Ancak görüntü yok. Can kaybı da yok. Yine de dünyada bu haberleri "teyit etmeden doğru kabul eden ve yayımlayan" bir medya var. Türkiye'deki medya da buna dahil.

Böyle ortamlarda daha dikkatli olmak ve teyit mekanizmasını çalıştırmak gerekiyor. Ekonomik olarak köşeye sıkışan devletler, böyle olaylara sebep hazırlarlar. Bu tip haberler yayımlanmaya başlayınca, inandırıcılığı şüpheli iddialar ortaya atılıyorsa, "neyin hazırlığı olduğuna" bakılması gerekir.

Algının ne kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Bunu bütün taraflar kullanıyor. Sözgelimi İsrail'in hastaneyi vuracağı önceden belli olmasına rağmen, Hamas'ın o hastaneyi boşaltmaması ve sivillerin ölümünün göz göre gelmesi de bir algıdır. Hamas da İsrail'in dünya kamuoyundaki algısının olumsuza dönmesi için hastaneyi boşaltmamış görünüyor. Yazık ki bir yanda İsrail bir yanda Hamas varken, binlerce sivil ölüyor, yakınlarını ve evini kaybediyor. En üzücü olan da budur: Masumların ölmesi...

Hamas'ın içinde epeyce İsrail gizli servisi MOSSAD'ın ajanı olduğu biliniyor. Hatta "İsrail'in bu sayede 7 Ekim saldırılarını

önceden haber aldığı ancak bilerek engellemediği" iddia ediliyor. İsrail, Gazze'ye terörist gibi yaklaşıyor. Aklı başında bir devlet, sivilleri böyle feda etmez. Bu çatışmalarda İsrail'deki hükümet kazançlı çıkarken büyük oranda Filistinli siviller, biraz da İsrailli siviller zararlı çıkıyor.

İsrail, Gazze'ye saldırılarından sonra bazı ülkelerdeki diplomatlarını geri çekti. Biden ise İsrail'i desteklemek için daha çok bütçe istedi. Rusya'ya karşı Ukrayna'daki cephenin desteklenmesi ve büyütülmesi isteniyor. Bu gelişmeler, Gazze'de başlayan saldırıların burayla sınırlı kalmayabileceğini gösteriyor. Krize giren kapitalizm, maalesef yine savaş kartını oynamaya hazırlanıyor.

ALGI SAVAŞI DA VAR

Dünyaca ünlü futbolcu Cristiano Ronaldo'ya "İran'da bir kadın hayranına dokunup onunla fotoğraf çektirdiği için 99 kırbaç cezası" verildiği haberleri yayımlandı.[45]

ABD, hiçbir görüntüsü olmayan "kendi üslerine yönelik" bazı saldırılardan bahsetti.

Bütün bunlar, "algı savaşının" başladığını da göstermiş oldu çünkü hedef alınan ülkeler önce "algı yönetimi" kullanılarak kötü gösteriliyor ve bu ülkeye yapılacak bir saldırı için zemin hazırlanıyor. İran'ın Ronaldo gibi dünyanın sevgilisi olan ve aynı zamanda Filistin'e desteği de bilinen bir futbolcu hakkında böyle bir ceza vereceği haberi, dünya kamuoyuna yönelik bir algı operasyonuydu. Dünyaya, "İran bu kadar ilkel, kötü ve asıl cezalandırılması gereken ülkedir" mesajı veriliyordu. Ayrıca ABD'nin Suriye ve Irak'taki askeri varlıklarına yönelik "tehlike" olduğu da iddia ediliyordu.

Ortadoğu'da İsrail'in Gazze'ye saldırdığı günlerde Türkiye, Suriye'nin kuzeyine operasyon yapacağını duyurdu ve üçüncü tarafların ayrılmasını istedi. Türkiye'nin "üçüncü taraflar" açıklaması da ilginçtir çünkü orada bir milli güvenlik sorununa ilişkin operasyonlar yürütülüyor. Ortadoğu'da Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ı bölerek ABD kontrolünde bir "Kürdistan" kurma planı uzun zamandır yürürlükte. Bunun özellikle İsrail'in sınırlarını genişletme ve "Büyük İsrail'i vaat edilmiş topraklarda kurma" hedefinin bir aşaması olduğu tüm dünya tarafından biliniyor. Türkiye ise sınır içinde PKK, Suriye'de

45 https://www.ntv.com.tr/sporskor/cristiano-ronaldoya-kirbac-cezasi,GlRWrG5MWU-_w7o6lpKTCQ

YPG adını alan terör örgütüyle mücadelesini hem Suriye'nin hem Irak'ın kuzeyinde devam ettiriyor. ABD, Irak'ın kuzeyini merkezi yönetimden bağımsızlaştırdığı ve bölgesel bir Kürdistan kurduğu gibi, Suriye'nin kuzeyini de aynı yapıya kavuşturmak adına, buradaki terörist yapılara eğitim ve silah desteği vererek, müttefiki Türkiye'nin güvenliğini tehdit ediyor. Ancak burada "DEAŞ terörüne karşı mücadele ettiği" algısı oluşturmaya çalışıyor.

Türkiye'nin bu nedenle "üçüncü taraflar" demesi önemlidir. ABD'nin "Irak'ın kuzeyinde, Suriye'nin kuzeyinde olmasının, orada askeri üslere sahip olmasının, terörist gruplara eğitim vermesinin" hiçbir gerekçesi yoktur. ABD ne bu bölgeye sınırı olan ne de tarafı olan ülkedir. Ancak algı yönetimi ile bu bölgede "DEAŞ terörüne karşı mücadele veriyor" görüntüsüyle, Türkiye'ye karşı yeni bir "Suriye Kürdistanı" örgütlüyor.

Algının dünyadaki etkisi de önemli. İsrail'i şu anda aklı başında Yahudilerin değil, "Siyonist" bir grubun yönettiği biliniyor. İşin ilginç tarafı dünyadaki büyük medyayı da Siyonist gruplar kontrol ediyor. Bu nedenle algının önemli bir ayağı, bu küresel medya tarafından yürütülüyor. Nitekim Almanya ve Fransa gibi ülkelerde İsrail'in sivillere yönelik saldırılarını protesto eden gruplara polis tarafından müdahale edildi. Algı yönetimi sayesinde, masum Filistinlilerin hepsi "Hamas" gibi gösterilirken, terör estiren bugünkü İsrail yönetimi ise sanki "masumları savunuyor" gibi gösterilebildi.

İsrail'de bir "savaş hükümeti" kuruldu. Başbakan Binyamin Netanyahu, belki de ileride savaş suçları ile yargılanacağını bildiği için muhalefeti de sorumluluğa dahil etti. Hiçbir iktidar, manevra olsun diye savaş hükümeti kurmaz. Buradan yola çıkarak İsrail'in Ortadoğu için daha fazla saldırı ve kan hedeflediğini anlamak zor değildir... İsrail'in en büyük ortağı ABD'dir ve sanılanın aksine ABD İsrail'i değil, İsrail ABD'yi yönetir, yön-

lendirir. İsrail kendi başına bir devlet değildir. İsrail'in sahipleri Londra sakinleridir. Orada yaşarlar.

Suriye'nin kuzeyinde bir Türk İHA'sı düşürüldü. ABD Başkanı Joe Biden, "Türkiye'nin Suriye'deki harekâtı DEAŞ'la mücadeleye zarar veriyor"[46] diyerek Türkiye'yi hedef aldı. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ise yaptığı açıklamayla, "ABD ile güvenlik sorunumuz var..." dedi ve "ABD'nin PKK'nın Suriye'deki uzantılarıyla yürüttüğü faaliyetler Türkiye'nin milli güvenliği için olağanüstü bir tehdit mahiyetindedir..."[47] dedi.

Nitekim Türk silahlı İHA'sının (SİHA) düşürülmesi, Türkiye'ye verilmiş bir mesajdı.

7 Ekim'de Hamas'ın yaptığı saldırıyı, İsrail, ABD'nin 11 Eylül'ü kullandığı gibi kullanmak ve Ortadoğu'da daha fazla genişlemek niyetinde olduğunu gösterdi. Bunun etkilerini ise tüm bölgenin ve beraberinde Türkiye'nin de hissedeceği anlaşıldı. Hatta algı savaşları sırasında garip video görüntüleri de yayımlanmaya devam etti. Konserden kaçırılırmış İsrailli masum genç kızların "Allah-ü ekber" diye bağıran Hamas milisleri tarafından götürüldüğü videolar servis edildi. Hamas ise İsrailli rehinelerin kendilerine çok insanca davranıldığını anlattığı videolar servis etti.

Gerçekte oradaki canavar, Golyat,[48] masum Filistinli çocuklar değil, İsrail'in kendisi. Fakat algı operasyonları ile dünyayı tersine inandırmak zor değil. Yaşanan süreç bunu gösterdi.

Dünyanın geldiği noktada, bir avuç Hamas üyesi sanki modern dünyaya bir tehditmiş, elinden bir şey gelebilirmiş gibi gösterilerek İsrail'in yaptığı kıyımların haklı gösterilmesine şa-

46 https://tr.euronews.com/2021/10/08/abd-turkiye-nin-suriye-deki-operasyonlar-isid-ile-mucadeleyi-baltal-yor

47 https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-abd-ile-aramizda-guvenlik-sorunu-var-803324.html

48 Kutsal kitaplarda "Calut" adıyla da bahsedilen dev. Hz. Davut tarafından öldürülmüştür.

hit olduk. ABD, sanki İsrail'in güvenliği tehlikedeymiş gibi en büyük uçak gemisini Akdeniz'e gönderdi. Çin uçak gemisi bile Akdeniz'e geldi. Rusya zaten Akdeniz'de ve gariptir ki Amerikan halkının gerçekte olup bitenlerden haberi yok!

Avrupa'da halk biraz daha bilinçli olsa da genel olarak "algının ötesini" görmeleri pek istenmiyor. Siyonizm'in aynı zamanda derin İngiliz aklına da sahip olduğu unutulmamalı. Ortadoğu'da coğrafyayı şekillendiren, ülkelere "bitmeyecek" sorunlu sınırlar çizen, bölen, yöneten İngiliz aklı da tabii ki bölgede devrede. Garip olanı, toprakları elinden alına alına küçücük kalan Filistin bile Gazze ve Batı Şeria olarak ikiye bölünmüş iki ayrı yönetime girmiş durumda. Hamas, İslami Cihat, El Fetih ayrı ayrı politikalar yürütüyor. Bunlar devam ettiği sürece ve İsrail içindeki "şahin" kanat, "Arzı Mevut" yani "Vaat Edilmiş Topraklar" olarak gördüğü bölgeyi almak istedikçe, Ortadoğu'dan kan eksik olmayacaktır. Vaat Edilmiş Topraklar peşinde koşan Siyonist akıl, Sina Yarımadası'ndan, Türkiye'nin güneydoğusuna kadar tüm bölgeyi İsrail yapmak istiyor. Belki de bu nedenle Irak'ta "Kürdistan bölgesel yönetimi" kurulurken, alanda çok sayıda İsrail bayrağı vardı. Türkiye tabii ki kendini koruyabilecek bir ülkedir ama bu birilerinin "çılgın" hayaller kurması ve bu yolda kan dökmeye kalkışmasını engellemiyor!

Bir de bu olayda aynen İngilizlerin yaptığı gibi fotoğrafa girmeyen ancak güçlü olan Vatikan faktörü var. Katolik dünyanın başındaki Papalık, aynı zamanda Haçlı Seferleri düzenlenen organizasyonun da başıdır. Ancak onlar da şu süreçte alttan ve sessiz hareket etmeyi tercih ettiler.

İÇERİDEKİ TEHLİKE

Algı operasyonlarının sadece ülke dışından geleceğini düşünmemek gerekir. Unutmayalım ki İngiliz ajanı Lawrence, Arapları Müslüman Türklere karşı kışkırtmak için yıllarca Arapların içinde imamlık görevi yapmıştı. Nüfuz casusluğu da bu tür dönemlerin öne çıkan faaliyetlerinden biridir ve "kazançlı" bir iş olarak görüldüğü için gönüllü olan da çok olur.

Türkiye içinde de bu tür faaliyetler olabilir. Türkiye'yi içeriden eleştiren, farklı lobiler oluşturanlar ortaya çıkabilir. Bunlar, 5. Nesil Savaş stratejisinin de kullandığı enstrümanlardır.

Bir ülkenin etrafının çevrilmesi, ciddi bir güvenlik endişesidir. Rusya, NATO tarafından etrafının çevrilmemesi için Ukrayna'ya saldırdı. Türkiye'nin etrafı da çevrilmeye çalışılıyor. 11 Eylül bahane edilerek, "Saddam'ın elinde kitle imha silahları var" denilerek girilen Irak'tan, Türkiye sınırında, bölgesel yönetim yapısı oluşturularak çıkıldı. Şimdi aynı durum Suriye'de yürütülmeye çalışılıyor. Türkiye için Güneydoğu Anadolu bölgesi hem enerji kaynakları hem de güvenlik açısından önemlidir. Propaganda gücü çok yüksek olan ülkeler, Ortadoğu'yu böldüğü gibi Türkiye'yi de bölmek, belki daha fazlasını koparmak isteyebilir ve üç kuruş kazanmak uğruna buna içeride destek verecek yerli "Lawrence"lar da bulabilir.

Türkiye de kendisinin çekilmek istendiği yerin farkında görünüyor. Bir süredir Türkiye'ye "Ya Batı ya Rusya" dayatması yapılıyordu. Türkiye dengeli ilişkiler götürme niyetini belli etti. 2023'te AB'ye tam üyelik hedefinden vazgeçmediğini duyurdu, NATO'nun genişlemesine şartlı destek verdi. Ancak Rusya ile ilişkilerini de kesmedi.

Suriye'nin kuzeyinde ABD gibi Rusya da var. Bir farkla ki Rusya'yı "Suriye yönetimi" davet etti. ABD, Irak'ta olduğu gibi Suriye'de de Türkiye'yi kuşatmak isterken Yunanistan'ın Dedeağaç bölgesinde üs kurmayı, Bulgaristan ve Romanya'da üsler edinmeyi ihmal etmiyor. Bu üsler kimi hedef alıyor? İşte bu sorunun yanıtı, komplo teorilerini doğuruyor. ABD'nin "gerçekten Türkiye'nin dostu ve müttefiki olduğu konusunda" kuşkulara neden oluyor.

Nihayetinde ABD başkanı Türkiye'yi tehdit edecek, açıkça hedef alacak noktaya kadar geldi. Ancak bunlar bir günde olmadı. Yıllardır devam eden bir süreç.

1 Ekim 2023'te Suriye'nin kuzeyinden gelen PKK'lı teröristler tarafından Türkiye'nin İçişleri Bakanlığı'na bombalı saldırı düzenlendi. Saldırı başarılı olamasa da mesaj açıktı. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, saldırıyı "Suriye'nin kuzeyinden gelen teröristlerin gerçekleştirdiğini" açıkladı. Bu önemlidir çünkü o bölge ABD kontrolünde ve sonrasında Türk İHA'sı, ABD'liler tarafından düşürüldü.

Bu coğrafyada yaşıyorsanız uyanık olmanız gerekir. Türk halkı daima uyanık olmalı. Uyumak, böyle zor coğrafyalardaki milletler için lükstür. Türkiye'nin sahip olduğu ve çevresinde bulunan kaynaklar her zaman hedeftir. Bugün Gazze'de ya da Suriye'de olabilir çatışmalar ama sonraki geleceği yer Türkiye'dir.

Hükümetler, kendi çıkarına göre konuşur ama asıl önemli olan toplumun ne dediğidir. Türkiye içinde Filistin'i destekleyenler de var, İsrail'in "kendini savunma hakkını" kullandığını söyleyenler de var. Ne yazık ki böyle bir meselede bile toplumda bölünmeler olabiliyor. Türkiye genellikle mazlum olan kim ise onun yanında yer alan bir ülke. Ancak her zaman için unutulmaması gereken şudur: Önce Türk halkının menfaatleri gelir...

Türkiye içinde geçmişte görüş ayrılıklarını kışkırtanlar, bundan toplumsal bir kaos çıkarmaya çalışanlar oldu. Bunların

bir kısmı başarılı da oldu. Bugün de yarın da yine aynı çabalar olacaktır. Toplum olarak neyin gerçek, neyin algı, neyin nüfuz casusluğu, neyin kışkırtma olduğunu iyi bilmek zorundayız.

Medya büyük oranda büyük sermayenin elindedir ve her şeyden çok büyük sermayenin çıkarları doğrultusunda haber verir. Bu nedenle haberleri okurken, dinlerken, izlerken de "Acaba?" sorusunu ihmal etmemek gerekir. Doğru ile algı arasındaki ayrımı, tepki ile kışkırtma arasındaki ayrımı iyi yapmak çok önemlidir.

SAMİMİYET GEREKİYOR

Arap dünyasında ve genel olarak Müslüman dünyasında Filistinlilerin 1. Dünya Savaşı'ndan beri yaşadıkları nedeniyle bir "pozitif ayrımcılık" uygulanır. Bu nedenle Filistinliler her zaman destek görürler ancak bu destek onların özgür ve rahat yaşamalarını sağlamaya yetmiyor. Arap dünyasının samimiyeti konusunda kuşkular var. Mısır'da ABD destekli bir darbe sonucu iktidara gelen Abdülfettah es Sisi yönetimi elinde bulunduruyor, Katar "gazı kesmekle" tehdit etti ancak uygulamadı. Oysa Avrupa ülkeleri Rusya vermediği için doğalgazı Katar ve Cezayir ile birkaç Afrika ülkesinden daha temin etmeye çalışıyor. Gazze'de Somali'de olduğu gibi bir açlık olmaz belki ama gerçek anlamda güvende olabilmeleri, Arap ülkelerinin samimi davranmaları ile olabilir. Aynı dönemde Suudi Arabistan'da 4 ay sürecek bir panayır, eğlence sezonu başlatılmış olması, dikkatlerden kaçmadı.

İsrail, 350 km olan Gazze şeridini biraz daha Mısır'a doğru sıkıştırma niyetini gösterdi. "Ölen her İsrailli için 10 Filistinli öldürme" anlayışı uzun yıllardır devam ediyor. Hatta radikal bazı İsrailli yetkililer, Filistinlilerden "hayvan" olarak bahsediyor ve "Onları avlayacağız" diyor.[49]

İsrail, Mısır'a, "IMF'ye olan borçlarını kapatması karşılığında" Gazze'den gelecek Filistinlileri kabul etmesini önerdi. Mısır'ın IMF'ye borcu 6 milyar dolar ve oldukça küçük bir rakam. Kabul etmedi.

Osmanlı, Filistin'den askerleri öldürüle öldürüle çıkarılmıştı. Bölgede Türklere karşı hâlâ bir antipati var. Bunu İngi-

49 https://www.yirmidort.tv/dunya/israilli-haham-insanlarla-ugrasiyor-olsaydik-gazzeye-insani-yardim-gonderirdik-ama-hayvanl-132628

lizler sağladı ancak kendileri Araplara en büyük zararı verdi. Bu nedenle Türklerin olduğu kadar Arapların da resmi doğru görmeleri gerekiyor. Balkanlarda yaşanan kaynamalar bitmedi. Ortadoğu bu halde ve Kafkaslar da kalıcı bir barışa kavuşmadı. Bütün bunların içinde Akdeniz'de paylaşılması gereken enerji kaynakları var. Türkiye, Akdeniz'e en uzun kıyısı olan ülkelerden biri ve paylaşımda yer almaması adına her türlü olay tezgâhlanabilir. Bu nedenle ülke içinde terör örgütleriyle, Irak ve Suriye'nin kuzeyinde terör örgütleriyle uğraşmak zorunda kalıyoruz.

Bütün bunlar olurken, bazı videolar da servis edildi. Gazze'de sıcak çatışmaların arasında "Türkçe konuşan ve savaşın içinde olan" bazı kişilerin görüntüleri sızdırıldı. Türkiye elbette savaşın bir tarafı değil ve resmi olarak orada bulunması da mümkün değil. Belki kendiliğinden oraya giden, bireysel davranan bazı kişiler oldu, belki de "Türkiye'yi çatışmanın bir tarafı gibi göstermek için" komplo kuruldu. Nitekim Türkiye de İsrail de istihbaratı güçlü olan ülkeler. Her iki ülkeden de bu konuda resmi bir açıklama yapılmadığına göre, görüntüleri ciddiye alarak hareket etmenin anlamı yoktur. Nitekim alınmadı da...

Kasım ayında Türk Devletleri Teşkilatı zirvesi Kazakistan'ın başkenti Astana'da yapıldı. Burada Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Filistin'e destek veren konuşmalar yaptı. Azerbaycan ise İsrail'le iyi ilişkileri nedeniyle suskun kaldı. Türk dünyası genel olarak masumların korunmasını istiyor ve Filistin'e ilgileri bu kadarla sınırlı görünüyor. Karabağ'ın Ermenistan işgalinden kurtulması örneğindeki gibi yüksek hassasiyet, bu konuda mevcut değil.

SİYAH SANCAK AÇILDI!

Bu arada başka bir boyutuyla Türkiye'nin "savaşa hazır" olduğu mesajı da farklı bir yerde verildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü yıl kutlamaları kapsamında 29 Ekim'de İstanbul'da Vahdettin Köşkü'nde bir program düzenlendi. Oradaki seremonide görevli askerlerden birinin "siyah sancak" açması dikkat çekti.

İslam geleneğinde beyaz sancak barışı, siyah sancak ise savaşı simgeler. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed döneminden beri devam eden bir gelenektir. Kılıçlar da kınından çıkarılmıştı. Ellerinde eldiven vardı. Normalde rastlanmayan bir görüntüydü. Bu, Cumhuriyet'in 100'üncü yılında dünyaya ve muhtemelen "Türkiye ile çatışma niyetinde" olan ülkelere yönelik bir "Savaşa hazırız" mesajı olarak yorumlandı.

Kutlama için Vahdettin Köşkü'nün seçilmesi de farklı yorumlara neden oldu. Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşunu hâlâ içine sindiremeyen bir kesim var. Bu kesim, Cumhuriyet'in nimetlerinden yararlansa da son padişah Vahdettin'i anmadan edemiyor. Hilafetin kaldırılmasından duyduğu rahatsızlığı gizlemiyor. Hatta cumhurbaşkanının Cumhuriyet'i kutlamasından rahatsız olanlar bile var.

Siyaset ise bir yandan Cumhuriyet'i kutlarken diğer yandan Vahdettin ismini de anmış oluyor.

Osmanlı bu ülkenin gerçeğidir. Tarihimizdir ve onun yönetiminde bulunanların hataları da sevapları da olabilir. Burada amaç bir tarafı övmek, bir tarafı yermek olmamalıdır. Bugün Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmak, hiç olmazsa zayıf düşürmek ve kendi içine kapanmasını sağlamak isteyenler, Osmanlı'yı zayıf buldukları bir dönemde yıkmayı ve paylaşmayı başarmışlardı.

Türkiye Cumhuriyeti, Türk milleti tarafından öyle bir yıkıntının üzerine kuruldu. Bu açıdan da çok değerli bir ülkedir çünkü bir milletin "bittiği, yok olduğu" sanılırken, çok büyük zorlukları aşarak yeniden devlet haline gelebilmiştir.

Tarihte hatalar da yapılmıştır ama bunları kullanarak toplumsal kesimleri hasım haline getirmek isteyenlere dikkat etmek gerekir. Geçmiş, yaşanmıştır ve olup bitmiştir. Türkiye bizim ülkemizdir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularından ve ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ü anmak için hâlâ Anıtkabir'e giden milyonlar arasında bu toplumun her kesiminden insan var. Türk milletinin ne cumhuriyetle ne laiklikle bir sorunu yok. Küçük bir kesim bunlardan rahatsız ancak artık bir "hanedana" ait ülkede yaşamıyoruz. Türk halkına ait bir ülkede yaşıyoruz. Farklı düşünenler olsa da Türkiye olarak güçlü olmak zorundayız. Sorunlar yaşıyor olsa da demokrasisi oturmuş, hukuk sistemi oturmuş, ekonomisi oturmuş bir ülkedir Türkiye Cumhuriyeti. Birçok açıdan güçlü ve büyük bir devlettir.

Tekke ve zaviyelerin siyasete girmesi, devlet memurlarının amirinden değil, şeyhinden, hocasından talimat alması devri geçmişte kaldı. Bu anlayış Osmanlı'ya büyük zarar vermişti. Bu nedenle laiklik Türkiye Cumhuriyeti'nde sıkı sıkı korunuyor.

"Bir gecede cahil olduk" diyerek başlayan ve Latin alfabesine geçişi eleştiren görüşler de haklı değil çünkü Osmanlı'da bırakın mezuniyeti, okuma yazma oranı bile inanılmaz derecede düşüktü. Osmanlı'nın geri kalmasının en önemli nedenlerinden biri zaten eğitim kurumlarının çağın gerisinde kalması, bilim üretememesiydi. Ayrıca daha Osmanlı döneminde Latin alfabesi günlük yaşamda kullanılmaya başlanmıştı çünkü aklın yolu bir. Büyük ve güçlü bir ülke olmak istiyorsanız, dünyaya entegre olmanız gerekir.

Bu ve daha birçok nedenle rahatlıkla söylenebilir ki bir kişi Atatürk'ü sevmiyorsa, ya Türkiye'yi sevmiyordur ya da onu doğru kaynaklardan, doğru bilgilerle öğrenmemiştir.

RUSYA VE KKTC

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasından sonra dünyada bir tahıl krizi yaşanmaması için Türkiye'nin arabuluculuğunda anlaşma yapılmış ve sonrasında da bu anlaşma uzatılarak sorun çözülmüştü. Ancak Rusya, "tahılın ihtiyacı olan yoksul ülkelere gitmediği" gerekçesiyle anlaşmayı bozduktan sonra, Karadeniz'de bu koridorda bulunacak gemileri "dost saymayacağını" duyurdu. Sonrasında ise *Şükrü Okan* isimli Türk gemisini uyarı ateşiyle durdurarak arama yaptı.

Türkiye de Rusya'yı bu konuda uyardığını açıkladı.

Böyle sorunlar yaşanabiliyor olsa da Rusya ile Türkiye ilişkileri olumlu bir seyir izliyor. Bununla ilgili bir başka gelişme KKTC'de ortaya çıktı. 2023'ün yaz aylarında KKTC Yiğitler-Pile yol yapımı BM Barış Gücü tarafından engellenmek istendi. İnsani bir çabanın engellenmesini Türk tarafı kabul etmedi ve yaşanan arbedenin ardından, BM'ye ait araçlar kaldırılarak inşaat devam ettirildi.

Yol yapımını engellemek Barış Gücü'nün görevi değildir. Barış Gücü sadece tampon bölgede çatışmalar olmasın diye oradadır ancak üstüne vazife olmayan bir icraat yapmak istedi. Nihayetinde KKTC olması gerekeni yaptı.

Bu gelişmeler yaşanırken Rusya, KKTC'de konsolosluk açmaya karar verdi. Lefkoşe'nin Rum kesiminde elçiliği bulunan Rusya, Türk kesiminde de konsolosluk açarak, başta kendi vatandaşları olmak üzere hizmet vereceğini duyurdu. Bu durum, "Rusya'nın KKTC'yi tanıması açısından önemli bir adım" olarak değerlendirildi. Rum kesimi, AB'yi de arkasına aldığı için KKTC'ye yönelik tecrit ve ambargolarını sürdürerek, kendisine

mahkûm etmeye çalışıyordu. Dünyada ise KKTC'ye yönelik haksız ambargolar devam ediyor. Kıbrıs'ın sahibi sadece Rum tarafıymış gibi bütün haklar onlara verilip, Türklerden Rumlar içinde bir azınlık olmayı kabul etmeleri bekleniyor. Rusya gibi güçlü bir ülkenin konsolosluk açması, bu açıdan çok önemlidir. Rusların resmi ve fiili olarak da KKTC'de bulunması mesajını verir.

Aynı şekilde Moskova'dan Lefkoşe'ye direkt uçuşlar yapılması da tanıma yolunda önemli bir adım olacaktır. Birbirini tanımayan ülkeler, üçüncü bir ülke üzerinden uçuş gerçekleştirir ve direkt uçuş yapmazlar. Konsolosluk açılmasından sonra Ercan Havaalanı'ndan Moskova'ya direkt uçuşlar yapılması bekleniyor.

Burada Rusya'nın dış politikadaki aklının devrede olduğu söylenebilir. Bu hamlesiyle hem NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ı karşı karşıya getirmiş oldu hem de Afrika'da olduğu gibi Avrupa ülkelerine karşı hamle yapmış oldu. Ayrıca KKTC'yi tanıma yolunda bir adım olduğu için Türkiye ve KKTC'de kamuoyunun sempatisini kazandı.

GARİP OLAYLAR VE DİSTOPİK SENARYOLAR

Dünyada 2024 yılı için kıyamet senaryoları konuşulmaya başlandı. Dünya çapında siyasetçilerden de "itiraf" gibi açıklamalar gelmesi, kafaları daha fazla karıştırdı. İngiltere Başbakan Yardımcısı Oliver Dowden'in "bir felaketin dijital cihazları sekteye uğratması ihtimaline karşı mum ve pille çalışan radyo (telsiz) stoklamaya çağırması"[50] dikkatleri bu komplo teorilerine çekti.

Dijital bir felaket için en çok konuşulan senaryo ise güneş patlaması... Güneş'te Dünya'nın 60 katı büyüklüğünde bir patlama yaşanacağı ve sonrasında Dünya'da hayatın distopik *Mad Max*[51] filmlerine benzeyeceği yönünde senaryolar uzun süredir konuşuluyordu. Ancak stoklama yapma çağrısı İngiltere başbakan yardımcısından gelince daha fazla inandırıcı oldu.

3 Aralık 2023'te *Washington Post* gazetesinde bir haber yayımlandı.[52] Bu haberde "solar fırtınalar ile dünyada internetin bir ay boyunca kesilebileceği" konusuna dikkat çekildi. Süper güneş fırtınasının 1859 yılında dünyayı sarstığı ve zannedilenden daha fazla olumsuzluk yaşandığı anlatılırken, dünyada telgraf sistemlerinin çalışmadığı hatırlatıldı. Dünya, 2025 yılında büyük güneş patlamaları bekliyordu ancak sonuçta bu meteorolojik tahminler gibi bir öngörüydü ve yeni haberlerle, "aslında beklenenden daha önce olabileceği, 2024 yılı içinde

50 https://www.haberturk.com/ingiltere-basbakan-yardimcisi-dowden-mum-ve-radyo-alin-3642661

51 George Miller tarafından yapımcılığı ve yönetmenliği üstlenilen, başrolünde Mel Gibson'un yer aldığı 1979 yılı Avustralya yapımı film. Sonrasında Mad Max 2 ve Mad Max 3 Beyond Thanderdome ile Mad Max 4 Fury Road çekilmiştir. Filmde distopik bir gelecekte, kanun ve nizamın bulunmadığı, enerji kıtlığı çekilen bir dünya anlatılır.

52 https://www.washingtonpost.com/technology/2023/06/28/solar-storm-internet-apocalypse

gerçekleşebileceği" söylenmeye başlandı. Her 13 yılda bir Güneş'teki patlamalar maksimum düzeye ulaşıyor. Dünya üzerinde bulunan insanlar olarak bizler ise bu patlamaların etkisini minimum hissediyoruz çünkü gezegenimizi saran bir atmosfer var ve büyük oranda etkilerini filtreliyor.

2023'te *The Economist*'te de "Güneş patlamaları ile dünyadaki sistemlerin hepsinin çökebileceğine ilişkin" yazılar yayımlandı. 1800'lü yıllarda yaşananlara atıfta bulunuldu.

Öte yandan, aslında güneş patlamasının gerçek olsa da dünyada internet erişimini ve manyetik alanları bozmayacağı, aslında "insan eliyle bir komplo hazırlandığı ve Güneş'teki patlamanın bunu perdelemek için kullanılmak istendiği" yönünde iddialar da var.

Bunlar tahminler ve komplo teorileri olsalar da önlem almak her zaman faydalıdır. Böyle bir ortamın gerçek olması durumunda, yani finansal sistemin durduğu, paraların bulunduğu hesaplara erişilemediği, marketlerde alışverişin yapılamadığı bir durumda insanların *Mad Max* gibi bir ortamda kalması da şaşırtıcı olmayacaktır.

Hollanda Merkez Bankası Başkanı Klaas Knot da olası bir krize karşı "altın stokladıklarını" açıklayan bir röportaj verdi ve ellerindeki stokun "çok değer kazanacağını" dile getirdi.

Elbette Güneş'te patlama ilk kez olmuyor, son kez de olmayacak. Daha önce de insanlık bu tür olaylar yaşadı. Ancak enerji konusu önemlidir. Bir ülkeye savaş açıldığında ilk olarak enerji üretim tesisleri hedef alınır ki "iş yapabilme" gücü kalmasın... Hatta kimi durumda bunu yapmak yeterli gelir ve sonra hedef alınan ülkenin yaşadığı kaos izlenir.

İnsanoğlunun evren hakkındaki bilgileri, bundan üç dört bin yıl önce yaşayanlardan çok da fazla değil. MÖ 2000 yılında gökyüzüne bakan insan, evrenle ilgili ne biliyorsa biz ondan bir nebze daha fazlasını biliyoruz. Hâlâ uzay hakkındaki bilgilerimiz

inanılmaz sınırlı. Evrenin kendi tarihi açısından da bizim yaşadığımız dönem neredeyse hiçbir şey ifade etmiyor. Kozmik zamanda insanların yaşadığı tüm zamanların toplamı "bir an" bile etmez. Milyarlarca yılın içinde 300 bin yılın hiçbir anlamı yoktur.

Güneş'te olacak patlamalar astrofizikçilerin konusudur. Düzenli olarak gözlem yapmıyorsanız, bununla ilgili milyonlarca dolar değerinde teleskoplara, araştırma imkânlarına sahip değilseniz, fazla bir bilginiz olamaz. Ancak büyük sermaye gücüne sahip olan gruplar var ve bunların bilimle ilişkileri çok yakın. Doğrudan bilimi finanse ediyor ve kendi araştırmalarını yaptırma imkânı buluyorlar. Böylece birçok bilgiye diğer insanlardan daha önce ulaşabiliyorlar. Artık bilim de dünyada bir "gelir kalemi" haline geldi.

Bütün bunları alt alta koyduğumuzda, ister Güneş'teki bir patlamayla ilgili olsun, isterse insan eliyle yeni bir tezgâh kuruluyor olsun, dikkat edilmesi gereken bir ortam var demektir. Doğal ya da yapay ama bir şeyler olacak! Bizim için önemli olan, bu olduğunda ülkemize ve bize ne olacağıdır.

Türkiye, bunun küçük bir provasını 2015 yılında yaşadı. 31 Mart günü, 10.36'da tüm ülkede elektrik gitti. Saatlerce de gelmedi. Metro, metrobüs, Marmaray, tramvay seferleri yapılamadı. Elektrikle çalışan her şey durdu ve birkaç saat boyunca da durum devam etti. Türkiye'nin doğusu ve batısı arasında elektriğin yeniden birleşmesi, altı buçuk saat sonra mümkün olabildi.

Görünürde, "nüfusun yoğunlaştığı batı bölgelerine giden hatlarda bakım çalışması yapılması" buna neden olmuştu ancak resmi açıklamalar kamuoyunu tatmin etmedi. Birkaç saatlik bir kesinti bile insanların okula gidememesi, yolculuk yapamaması, işyerlerinin çalışmaması sonucunu doğruyorsa, bunun uzun süreli olması durumunda neler olabileceğini bir düşünün.

Bu nedenle doğal ya da değil, böyle senaryolara karşı hazırlıklı olunması gerekiyor.

ÖNLEM ALAN HAYATTA KALIYOR

İşin bilimsel yönüne bakılacak olursa, 1859 yılında yaşanan güneş patlamasının telgraf tellerini birkaç gün boyunca çalışamaz hale getirmesi ve o gün için iletişimi kesmesi, belki insanlar tarafından güçlü bir şekilde hissedilmemiş olabilir. O günün şartlarında dijitalleşme bugünkü gibi değil ve tellerle gönderilen elektrik sinyallerinin işaretlere dönüştürülmesinden ibaret bir uzaktan iletişim vardı.

1909 yılında ise daha büyük kesintinin olduğu ve radyo frekanslarının birbirine karıştığı biliniyor. Bugün daha fazla frekans iletişim, radyo yayını, GSM gibi farklı teknolojiler için kullanılıyor. Bu nedenle bazı bantların daha fazla etkilenmesi, bazılarının daha az etkilenmesi gibi durumlar olabilir. Belki de bunu bildiği için İngiltere Başbakan Yardımcısı Oliver Dowden, "Radyo (telsiz) edinin..." diyor. Telsizin sadece başkalarıyla haberleşmek için değil, muhtemelen devletin yapacağı duyuruları işitebilmek için de işe yarayacağını anlamak zor değil.

Güneş patlamasının dünyayı etkileyecek kadar büyük olması durumunda, zararlı ışınları filtreleyen ozon tabakasının görevini yerine getirememesi de mümkün olabilir. Küçük de olsa böyle bir ihtimal var.

Bunları yazan, konuşan, çeşitli platformlarda anlatan ve insanları uyaran kişilere genellikle eleştiriler yöneltiliyor ve "İnsanları korkutuyorsunuz. Bunlar sadece ihtimal ama düşük ihtimal..." deniliyor. Tabii ki bunlar "ihtimal" ancak biliyoruz ki küçük bir ihtimal de olsa, önlem alanlar hayatta kalabiliyor. Tedbirli olanlar yaşamını devam ettirebiliyor.

Eğer açık denizde, okyanusta yüzüyorsanız, köpekbalığı saldırısına uğramanız çok küçük bir ihtimaldir ama bu ihtimal

vardır. Önlem alırsanız hayatta kalırsınız. Almazsanız o küçük ihtimal gerçekleşebilir de... Güneş konusunda da "Korkutuyorlar!" diye düşünmek yerine, küçük de olsa ihtimalleri göz ardı etmeyip önlem almak faydalı olacaktır.

Avrupa'da yaşayan insanlar, bu konuda ABD'de yaşayanlardan daha bilinçli bir görüntü veriyor. Belki de Avrupa tarihi bitmeyen savaşlar, yıkımlar, depremler, doğal afetler, veba salgınları ile dolu olduğu için, insanlar küçük de olsa önlemler alıyorlar. En azından evlerinde deprem ve doğal afette işlerine yarayacak birkaç eşya, dolap veya kilerlerinin bir köşesinde birkaç konserve ve temiz içme suyu bulunduruyorlar. ABD'nin tarihinde böyle bir durum yok. Amerikan yerlilerinin (Kızılderililer) elinden bir kıtayı aldılar ve o kıta üzerinde tarih boyunca kendi içsavaşları dışında savaş bile görmediler. İki dünya savaşında da kıta ABD'si çatışma görmediği gibi Pearl Harbour baskını da okyanusun ortasındaki Hawaii'de gerçekleşti. Bu nedenle 2001 yılındaki 11 Eylül saldırıları, sokaktaki Amerikalı için büyük şok olmuştu.

Türkiye'de de benzer bir duruma doğru gidiliyor. 2000'li yıllara damgasını "üç harfli marketler" denilen küçük şubeleri hemen her sokakta bulunan market zincirleri vurdu. Türk halkı saksıda bir tutam maydanoz yetiştirme yeteneğini bile kaybetmiş görüntüsü veriyor. Neredeyse her şeyi marketten almaya alışmış bir toplum var. Ekilip biçilebilecek, hayvancılık yapılabilecek tarım arazileri köyünde boş boş beklerken, şehre gelip asgari ücretle güvenlik görevlisi olmaya çalışan bir toplum haline geldik. Oysa tarım ve hayvancılık, eğer doğru şekilde yapılırsa çok yüksek kâr getiren, kazanç sağlayan işlerdir.

Pandemi döneminde görüldü ki tedbirli olmak gerekiyor. 2020 yılı başlarında ilk sokağa çıkma yasakları ilan edildiğinde, birçok ilde insanların panik halde marketlere saldırdığını gördük. Alışveriş kuyrukları uzadıkça uzadı. Hatta kimi yerlerde

tartışmalara, kavgalara dönüştü. Yarın ne olacağını bilemezsiniz. Bu nedenle temel gıda maddelerinden bir miktar da olsa stok yapmanız gerekir. En kötü ihtimal, yüksek enflasyonlu bir ortamda satış fiyatı üzerinden kârlı hale gelirsiniz. Birkaç kutu konserve, biraz bakliyat, tuz, şeker gibi ürünlerden alıp bir kenara koymanın zararı yoktur. Eğer Güneş'te Dünya'nın altmış katı büyüklüğünde bir patlama olacaksa, neden hazırlıksız yakalanasınız? Eğer olmayacaksa yine zarar etmezsiniz çünkü bozulmadan uzun süre kalabilecek ürünler stokladınız.

Dünyada elektriklerin kesilmesi hatta büyük bir patlama ile dünyanın artı ve eksi kutuplarının birbirine karışması, otomobilleri dahi hareketsiz bırakması elbette düşük ihtimallerdir. Belki de sadece birkaç saat sürecek bir iletişim kopukluğu yaşayacağız ve sonra her şey normale dönecek. Bunu bilme durumumuz yok. O halde sadece motorlu, elektrik aksamı bulunan araçlarla yetinmeyip en azından evde bir bisiklet bulundurmanın zararı olmaz. Nitekim pandemi döneminde motorlu taşıtlarla trafiğe çıkma konusunda da yasaklar getirilmişti.

İnsanoğlu olarak evrenle bir anlaşmamız yok. Henüz göremediğimiz bir devasa göktaşı bir anda ortaya çıkıp inanılmaz bir hızla dünyaya çarpabilir. Güneş patlaması dünyadaki tüm elektronik sistemleri bozabilir. Dünyanın manyetik dengesi sapabilir ve çok yıkıcı depremler olabilir. Hiçbir şey olmayacakmış gibi yaşama rahatlığına kapılmayalım. Unutmayalım ki bildiğimiz, senaryolarla konuşulan tüm felaketler daha önce de yaşandı. Dünya'ya dev bir göktaşı çarptı ve bir parçasını kopardı, Ay meydana geldi. Bir başka göktaşı tüm dinozorların yaşamına son verdi. Neredeyse her yüzyılda bir ortaya çıkan büyük salgınlar, dünya nüfusundan epeyce insanın ölümüne yol açtı. Örneğin Japonya'da bir tapınakta 1832 yılında Güneş'te yaşanan patlamayı ve insanların bunu seyrettiğini gösteren çizimler vardır.

Biz millet olarak son otuz yılda çok büyük deprem felaketleri yaşadık ve sonrasında neler olduğunu gördük. Bırakın insanların normal hayatına dönebilmesini, yardım götürmenin bile imkânsız olduğu durumlar ortaya çıkıyor. 1999 Marmara (Gölcük) Depremi ve Düzce Depremi ile 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası gördük ki "depremden kurtulmak" bile yetmiyor. Sonrasında da çok güvenliksiz bir ortam oluşuyor. İnsanlar evsiz ve eşyasız ortada kalırken, barınma ve beslenme sorunlarını nasıl çözeceklerini düşünürken, asayiş ve güvenlik sorunu da yaşıyorlar. 1999 Marmara Depremi'nin ardından devletin yardım kuruluşları bile bölgeye çok geç ulaşabildi. 2023'te yardım daha hızlı ulaştı ama buna rağmen asayiş sorunları yaşandı. Trafik ışıklarının, Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) kameralarının çalışmadığı bir ortamda yaşamak kolay değildir. Güvenlik güçlerinin olmadığı ya da görevini yapamadığı ortamda, sağlam kalabilmiş kıt kaynaklara ulaşabilmek için çeteleşmeler ortaya çıkar. İnsanlar "zor kullanma" yoluyla kaynakları ele geçirme eğilimine girer. Bunlara hazırlıklı olmak gerekiyor.

Uzaydaki hızlar, Dünya'daki gibi değildir. Güneş'te bir patlama olursa, püskürtüsü olan radyasyon, saatte 1 milyon km hızla Dünya'ya doğru gelir. Bu küçük dalga boylu radyasyon, iletişimi etkiler. Hollanda Merkez Bankası buna hazırlıklı oluyorsa, İngilizlerin buna hazırlıklı olması isteniyorsa, bizim "Bize bir şey olmaz" deme lüksümüz olmamalı.

İNSANLARI HAZIRLAMA ÇALIŞMALARI

Ortaya atılan iddialarla ilgili NASA veya Avrupa Uzay Ajansı gibi prestijli kurumlardan açıklamalar gelmiyor. Onlar yerine daha "yeraltı" denilebilecek araştırma merkezlerinden bilgiler sızıyor. Bu da akıllara komplo teorilerini getiriyor. Felaketlerin Güneş ya da başka bir kaynak dolayısıyla değil, insan eliyle yapılabileceğine ilişkin de teoriler var.

Aslında küresel sermayenin dünya üzerinde birtakım niyetleri olduğu, dünyayı "tek pazar" haline getirmek istediği, "dünya nüfusunu fazla bulup azaltmayı amaçladığı" gibi komplo teorileri sık sık dile getiriliyor. Bununla ilgili olarak da insanlar "hazırlık" denilebilecek bazı çabalara maruz kalıyor.

Geniş insan kitlelerini bazı olaylara hazırlama çalışmaları, geçmişte ağırlıklı olarak Hollywood filmleri ve medya ile yapılıyordu. Günümüzde bunlara dijital yayın izleme platformları da dahil edildi.

Son dönemde dijital platformlara bakıldığında hem "distopik" bir dünyaya ilişkin dizilerin hem de "insanlığın sonunu getirecek bir salgın, afet, uzaydan gelen tehlikenin" başrolünde olduğu dizilerin sürekli vitrinde tutulduğu görülecektir. Örneğin insanları "zombiye" yani yaşayan, bilinçsiz ölülere çeviren mikropların tüm dünyayı etkisine almasına ilişkin diziler, bütün elektrikli cihazların bir anda çalışmayı bıraktığı diziler, uzaylıların dünyayı istila ettiği diziler, tüm hayvanların birden delirip insanlara saldırdığı diziler sürekli olarak yayımlanıyor. "Walking Dead" dizisini neredeyse seyretmeyen kalmadı. Tüm dünyayı etkileyen virüslerle ilgili *Dünya Savaşı Z* gibi filmler yapıldı. "Black Mirror" gibi diziler her ülkede izletildi. İnsanla-

ra "geleceğin karanlık" olduğuna ilişkin bir fikir pompalanmaya devam ediyor.

Bankada yüksek sıfırlı hesaplarınız olabilir ancak ona ulaşmanız için bankacılık sisteminin tüm dünyada çalışıyor olması gerekir. Sadece kendi ülkenizde değil, dünyanın bir yerinde sorun varsa, sistem sıkıntıya giriyor. Artık hiçbirimiz servetini cebinde taşımıyor. Cebimizde taşıdığımız hesabımıza yerkürenin her yerinden ulaşmamızı sağlayan bir plastik kart ya da telefona yüklenmiş bir uygulama... Sistemin temelinde ise kriptolama var. Bütün varlıklarımız kriptolanmış dijital rakamlardan ibaret. Bu nedenle elektriğin olmadığı, distopik bir senaryo bizi korkutuyor. Büyük sermaye de insanların bu korkusunu, zaafını kullanacaktır.

HAZIRLIKLI OLUN AMA PANİK OLMAYIN!

Cep telefonunuz suya düşerse, genellikle ilk tepki, alıp hemen çalıştırmaya uğraşmak olur. Bu da kısa devre yapmasına ve ciddi zarar görmesine neden olur. Sakince önce cihazı kurutmak için bekleyenlerin ise telefonu kurtulabilir, sorunsuzca çalışır.

Aslında bu, olası bir felaket senaryosu için de geçerli, basit bir davranıştır. Bir kenara biraz nakit attınız, biraz yiyecek ve temiz su koydunuz. Ulaşım için bisiklet, kaykay vs. motoru olmayan bir cihaz edindiniz ve diyelim ki gerçekten de bir felaket, küresel ya da bölgesel bir afet oluştu. O durumda ilk bilmeniz gereken panik yapmamak, sakince ve güvenlik önlemlerini alarak durumun normalleşmesini beklemek olmalıdır.

Dünya ile ilgili felaket senaryolarının en kötüsünde bile durumun "bir ayda normale dönebileceği" ifade ediliyor. Belki birkaç saat, belki birkaç gün, alıştığınız yaşam konforunda olmayacaksınız ama nihayetinde insanoğlu "adaptasyon" özelliği olan bir canlıdır. Yeni duruma da uyum sağlayacak ve yeniden kendi "normalini" oluşturacaktır.

Eğer bir güneş fırtınası olacaksa, elektrikli cihazlarınızı çalıştırmamanız gerektiğini bilmelisiniz. Hatta böyle durumlarda, hastanelerin elektrik ihtiyacını sürekli duyan yoğun bakım servisleri gibi birimleri haricinde hemen her şeyin durması ya da durdurulması da söz konusu olabilir.

Aydınlatma konusu da ihmal edilmemelidir. Pilli ya da mekanik fenerlerden, mum gibi aydınlatma araçlarından edinmenin zararı yoktur. Bununla birlikte yapabiliyorsanız, küçük alanlarda kendi yiyeceğinizi yetiştirebilecek önlemleri de almanızın faydası olacaktır. Küçücük bir saksıda yetişecek domatesler, uygun koşullarda bir ailenin ihtiyacını karşılayabilecek

düzeye gelebiliyor. Yeter ki elinizde biraz tohum olsun, ekim dikim konusunda az da olsa bilginiz ve bir avuç da toprağınız olsun.

Bankacılık sistemi öyle bir noktaya ulaştı ki hayatınız boyunca nakit para hatta artık mobil uygulamalar nedeniyle plastik ATM ya da kredi kartlarını taşımadan da yaşama imkânınız var. Ancak yine de bir tedbiriniz olmalı, para ya da onun yerine kullanabileceğiniz bir şeyleriniz olmalıdır.

Bugün Hollywood'un yerini dijital izleme platformlarının almış olması ve bunların sürekli karamsar, mahvolmuş dünya senaryolarını size izletmesi boşuna değildir. Belki ölçüsü değişir ama unutmayın ki filmlerde gördüğünüz hemen her şey bir gün gerçek hayatta karşınıza çıkar!

Komplo teorilerine inanmayın ama kulağınızı tıkamayın. Her zaman önce kendiniz ve yakınlarınız, sonra tüm insanlık için uyanık olun.

SON SÖZ

Bu kitap, Zanka TV YouTube kanalından yapılan ve her hafta farklı konularda gündemin değerlendirildiği programlardan derlenerek hazırlanmıştır.

Türkiye'yi ve dünyayı konuştuğumuz bu yayınlarda, gündemi yakından takip etmeye, uyanmaya ve uyandırmaya çalıştık. Kimi zaman komplo teorilerini, kimi zaman doğal afetleri, kimi zaman da özgürlüklere ilişkin konuları konuştuk. Ancak en çok "ekonomiyi" konuşmak zorunda kaldık çünkü ülkemizin ve genelde de tüm dünyanın bir numaralı gündemi, son iki yıldır hep ekonomi...

Uzmanların görüşlerinden, konular üzerine yayınlardan, haberlerden faydalandığımız bu yayınların izlenme sayıları milyonları aştı. Artık konukları da dahil ettiğimiz canlı yayınlarla, toplumun sesi ve sosyal medyada özgür fikirlerin temsilcisi olmaya çalıştık. Gösterilen ilgi büyüdükçe, bizim de şevkimiz ve azmimiz arttı.

Bu kitapta, özellikle ekonomik krizin derinleştiği bir Türkiye'den yola çıkarak, dünyaya hatta ötesine bakmaya çalışıyoruz. "Söz uçar, yazı kalır" sözünden yola çıkarak, Zanka TV'den geleceğe yazılı bir kayıt bırakıyoruz.

TEŞEKKÜR

Youtube programlarımıza başladığımız günden bu yana bizleri yalnız bırakmayan kıymetli izleyicilerimize teşekkürü borç biliriz. Tamamen sizlerin sayesinde programımız bu devamlılığa erişti. Yayınların arka planında her zaman yanımızda olan sevgili çalışma arkadaşımız Didem Duyum'a da çok teşekkür ederiz.

Ferit, Hamza, Cem

SADECE ÖNLEM ALANLAR HAYATTA KALABİLECEK!

Yeni bir çağa girmek üzereyiz!
Bu, Sefalet Çağı olacak.

Son yüzyılın getirdiği bütün zenginlikleri toplumlar yavaş yavaş terk ediyor. Türkiye ve dünya ekonomisinde taşlar yeniden diziliyor. Her şeyin daha kıt, daha az ulaşılabilir olduğu bu yeni dönemde sadece ayrıcalıklı bir kesim zenginliğini artırırken geniş kitleler sefalete sürükleniyor. Bunu, servetin belirli bir zümreye aktarılışından da anlıyoruz. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz de bu değişimden payını alıyor. Hatta bazı konularda öndeyiz! Birey olarak yapabileceklerimiz sınırlı da olsa mevcut.

Bu kitap bir döneme tanıklık etmenin yanı sıra geniş kitleler için uyarı niteliğindedir.

Yeni bir çağ geliyor!
Farkında mısınız?

KDV'den muaftır.
www.destekmedyagrubu.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
DESTEK yayınları
DESTEK DÜKKAN
www.destekdukkan.com
ISBN: 978-625-6325-64-7
9 786256 325647